దీపసభ

బోయి భీమన్న

ప్రథమ ముద్రణ 1955
సర్వస్వామ్య సంకలితం
వెల: మూడు రూపాయలు.

ప్రతులు
రచయిత వద్దగాని, విజయవాడలోని
దేశి కవితా మండలి వారివద్దగాని
దొరుకుతవి.

స్వాగతము

నేటి తెలుగు నాటిలో రాజకీయ సాంఘిక సారస్వతాది సకల వ్యవస్థ యందును విప్లవకల్పమయిన మహాపరిణామము సాగుచున్నది. ముఖ్యముగా భాషా సాహితీ రంగములలో గ్రాంథిక వ్యవహార భాషా సమస్య ప్రాచీన నవీన సంప్రదాయ పథకముల సంఘర్షణ – గ్రంథకర్తల యార్థిక దుర్భరావస్థ తాండవించుచు సంక్షోభము గలుగ జేయుచున్నవి. దీనికి తోడు, రసమయము, దయనీయము, కమనీయము నైన సాహితీ రంగమున రాజకీయ నర్తకి నాట్యము చేయుచున్నది. వాఙ్మయ జగత్తు దారియు, తెన్నును లేక, అంధతమస్సుచే నావృతమైనది. స్వాతంత్ర్యోదయమైన వెనుక పరభావదాస్య భారమున క్రుంగియున్న సాహితీ సంస్కృతులను జాతీయతా స్ఫోరకము పునర్నిర్మాణము గావించుటకు సాహిత్యమే యాధారమైనది. ఆంధ్రమొక ప్రత్యేక రాష్ట్రముగా నేర్పడిన యీ తరుణమున సంస్కృతి పునర్నిర్మాణావశ్యకత మఱియు ప్రధానత వహించినది. ఇట్టి పరిస్థితులలో నాంధ్ర సాహిత్యము శక్తిమంతముగా, చైతన్యవంతముగా సర్వోదయ సిద్ధాంత సూత్రానుసారముగ దిద్ది తీర్చుటకు, సాహితీ దివ్యామృత గుళికా రూపములగు కావ్యదీపకళికలే వెలుగు బాటలు చూపగల యాధారములు – పునర్నిర్మాణ సౌధమునకు పునాదులు.

నేడాంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున నిట్టి కావ్య దీప కళికాజ్యోతి – 'దీప సభ' యను పేరుతో మనకు దివ్యదర్శన మొసగుచున్నది. ఆనాడు మయుడు మహనీయమును, మనో హరమునునగు మయసభా శిల్ప నిర్మాణము గావించినట్లీనాడు కృతికర్త భీమనకవి 'దీప సభా' కావ్య శిల్ప నిర్మాణము గావించి, నవ్యాంధ్ర సరస్వతీదేవి నందు నాసీన గావించినాడు. మయ శిల్పము సంస్కృత ముద్రగలది – 'దీప సభా' శిల్పము అచ్చముగా ఆంధ్రతాముద్ర గలది. ఈ కావ్యశిల్పము క్రొత్తపాతల మేలుకలయికల క్రొమ్మెఱుంగులు వాఙ్మయాకాశమున వర్తింపజేసినది. ఆ మేలికలయికయే యాకృతి కొక ప్రత్యేక – వ్యక్తిత్వము – విశిష్టత ప్రసాదించినది. అనువాద పథకమున యంత్రి విముక్త నిర్జీవ ఖండములవలె నేక రూపముగ నుండు కావ్యకృతులవలె గాక, దీప సభ – దివ్య స్వాతంత్ర్యపథక కావ్య జ్యోతియై దీపించుచున్నది.

ఆంధ్ర వాఙ్మయమున స్వతంత్రతాముద్ర గలది దేశి సాహిత్యము. స్వతంత్ర కావ్యము లయందు జాతీయ జీవితము ప్రతిబింబింప జేయుటకు ననువగునట్లుగా ననువాద కృతులయం దనువు గాదు. భట్టారకాది కవుల సాంస్కృతికమగు మార్గ కవితా సంప్ర దాయమును ప్రతిఘటించి, దేశి సాహిత్యము నుద్ధరించి, దానికి స్థిరయశస్సు కల్పించి, వాఙ్మయ ప్రపంచమున సత్కృతియాన నూత్న సంగతియని మొదట సారస్వత విప్లవము రేకెత్తించిన మహాకవి పాల్కురికి సోమనాథుడు. అతడు వ్యాప్తి చెందించిన వీరశైవమే ఆ కాలమునకు సాంఘిక విప్లవము. కథా వస్తువు – కథా నాయకుడు – ఛందస్సు – భావములు – భాష – అంతయు నూతనమే. అంతయు నాంధ్ర కవితా సృష్టియే. అందుచేతనే శివకవుల కృతులు స్వతంత్ర కృతులుగా నెన్నబడినవి.

తిక్కన మార్గదేశి సంప్రదాయములను సమ్మేళముచేసి, తిరిగి భాషలో మాత్రము దేశితనము నాదేశించి, నన్నయ మార్గకవితా పద్ధతినే ఘంటాపథముగా చేసియున్నాడు. ఎఱ్ఱాప్రెగ్గడ నన్నయ తిక్కనల ననుసరించినాడు – కవిత్రయ మహాభారత మార్గ కవితా పథకము కవుల కుపజీవ్యమైనది. భాషలో, భావములలో, ఛందస్సులలో కవి భారత పథకము నకు, భాషా సూత్రమునకు కట్టుపడినాడు. కవులాత్మ స్వాతంత్ర్యము గోల్పోయి గతానుగతికులైనారు – కవిత్రయము వారి వెనుక నాంధ్రకవితా సింహాసన మలంకరించిన శ్రీనాథ మహాకవి మార్గదేశి మార్గములను సమన్వయము చేయుచు, కవితా స్వాతంత్ర జ్యోతియై ప్రకాశించినాడు.

ఇక ప్రబంధ యుగమునను నా వెనుకను పింగళి సూరన కళాపూర్ణోదయ మొకటియే స్వతంత్రకృతిగా వెలసినది. ఇది నిజముగా కావ్యకళా పూర్ణోదయమే. భాషలోను, భావ విన్యాసములోను ప్రాచీనానుసరణ మున్నను, కథా కల్పనలో, కథా సంవిధానములో, కావ్య నిర్మాణ శిల్పములో సూరన యపూర్వ ప్రతిభ వెలయించినాడు. పాశ్చాత్య సాహితీ విమర్శనా పద్ధతులు వ్యాప్తమైన వెనుక నీ కళాపూర్ణోదయము ఖ్యాతి మఱియు నినుమడించినది. నాటికిని నేటికిని దీనిని బోలిన గ్రంథము కానరాలేదు. (ఈ నడుమ నీ కావ్యముపై శ్రీ జి.వి.కృష్ణారావుగారు కొన్ని

సంవత్సరములు పరిశ్రమచేసి, మహోత్తరమును, మహాప్రతిభా వంతమును నగు నొక పెద్ద తత్త్వ వివేచన గ్రంథమును రచియించిరి.)

నవ్య సాహిత్యములో ఖండ కావ్యకృతు లఖండముగా మెండుకొన్నవి. ప్రాచీన రచనా సంప్రదాయముల ననుసరించి, నవ్యశైఖరిని రచితములైన బృహత్కావ్యములు – రాణా ప్రతాప సింహ – శివ భారతము – ఆత్మకథ – ఆంధ్ర పురాణము మున్నగునవి కలవు. వీనిలో కథాక్రమ రచనా నైపుణ్యమును, కమనీయ శైలియు, కవితా రామణీయకతయు చదువరుల నందఱ నాకర్షించును. కాని యివి యించుమించుగా చారిత్రకములగుటచే నిందు స్వతంత్ర కల్పన కవకాశమే లేదు. మఱియు నీ కావ్యములయందు ప్రయుక్తమగు పలుకుబడి పండిత వ్యవహారమున కుపాధేయమైనది. ప్రజా వ్యవహారమునకు దూరమైనది. భాషా స్వాతంత్ర్యము లేకపోవుట వలన భావములన్నియు సమకాలిక వ్యవస్థల నుండి సంగృహీతములై కావ్యములలో ప్రతిఫలింపలేదు.

ఇట్టి విమర్శనా దృష్టితో పరిశీలించితిమేని దీపసభ నవ్య సాహిత్యమున వెలసిన కావ్యములలో నేకైకముగ ప్రత్యేక విశిష్టతగల స్వతంత్ర కావ్యమని చెప్పనొప్పును.

వైదిక వాఙ్మయమున, లౌకిక సారస్వతమున, వేదాంత శాస్త్రమున దీప ప్రశంస కన్పట్టుచున్నది. ''తమసోమా జ్యోతిర్గమయ'' అను శ్రుతియు–

''సాజ్యంత్రివర్తి సంయుక్తం వహ్నినా యోజితం మయా
గృహాణ మంగళం దీపం త్రైలోక్య తిమిరాపహమ్ ।
భక్త్యా దీపం ప్రయచ్ఛామి దేవాయ పరమాత్మనే
త్రాహి మామ్ నరకాత్ ఘోరా ద్దివ్యజ్జ్యోతి ర్నమోస్తు తే ॥

అను దీప మంత్రమును నాంధ్రులకు సుపరిచితములు.

బౌద్ధ వాఙ్మయమున దీపవంశమును, శాతవాహనులలో దీపకర్ణిరాజును గలరు.

ప్రవర్తితో దీప ఇవ ప్రదీపాత్ (రఘు వంశము)

ఇద మంధతమౌ కృత్స్నం జాయతే భువనత్రయమ్ ।

యది శబ్దాహ్వయం జ్యోతి రాసంసారం న దీప్యతే ॥ (దండి కావ్యాదర్శము)

ప్రదీప జ్వాలాభ్ని ర్దివసకర నీరాజన విధిః (సౌందర్యలహరి)

అద్వైత వేదాంతమున వేదాంత పంచదశిలో విద్యారణ్యుల వారు చిత్ర దీపము, తృప్తి దీపము, కూటస్థ దీపము, ధ్యాన దీపము, నాటక దీపము అను నైదు ప్రకరణములు రచియించియున్నారు.

దీప జ్యోతులను తెలుగు సాహిత్య వీధిలో తొలుత వెలుగజేసినవాడు నన్నెచోడ కవిరాజ శిఖామణి – పరంజ్యోతి స్వరూపమును జ్ఞానజ్యోతిగా నిరూపించియున్నాడు. ఆ కవి రాజర్షి అమలజ్ఞాన సుదీపవర్తియై (1–15) గుఱు తెఱిగి వస్తుచయమున కొఱగెడు నా దీపవర్తి (1–26) గొని రవికి దీపమున నర్చలిచ్చు పగిదివోలె (1–48) దీపిత విమలజ్ఞాన సుదీపిత సుఖ దళిత మోహ తిమిరాపహర వ్యాపారుడై (4–20) జ్ఞాన దీపమ్ము హృత్స దనములో దాన దీవియగా నిల్పి (12–23) తన కావ్యమును లోకాలోక శైలావళీ ప్రతిలోకాఖ్య మహీధర స్ఫురిత కుంభ స్తంభ దీపోజ్జ్వలాయత తేజస్థితి బర్వునట్లు రచియించి యున్నాడు. దీపస్తంభమునే గాక గృహ దీపమును, దీపకళికలను నుట్టంకించియే యున్నాడు. గృహ దీపముల వర్ణన చూడుడు.

క. తఱితఱి నినుతో నడవక

పెఱుదెక్కిన రుచులు తమము బిట్టరుగుడు ని

వ్వెఱ నిండ్లలోన డాగిన

తెఱగున నుద్దీప దీప దీప్తులు వెలిగెన్. (8-95)

పై వానిలో "రవికి దీపమున నర్చలిచ్చు పగిదివోలె" అను భావము శంకరాచార్య రచిత సౌందర్యలహరి నుంచి గ్రహింపబడినది. (ప్రదీపజ్వాలాభిర్ది వసకర నీరాజన విధిః.)

శివలింగ పూజా సమయమున దీపమొక ప్రధానాంగము కాబట్టి పాల్కురికి

సోమనాథుని గ్రంథములలో దీప ప్రాముఖ్యము కన్పట్టుచునే యుండును. ఒక భక్తుడు యీశ్వరుని దీపారాధనకై, తన సర్వస్వమును వెచ్చించి, తుదకు దీపము వెలిగించుటకు చమురు లేకపోగా తన తల వెంట్రుక లన్నింటిని వత్తిగాచేసి దీపము వెలిగించినాడు. కావుననే యాతనికి దీపదకళియారని పేరు వచ్చినది. మఱియు దీప వృక్షములును, దీపగంధములును సోమనాథుని గ్రంథములలో గాననగును.

తెలుగు నాట వెలసిన శాసన వాఙ్మయమున దీపదానమునకున్న ప్రాముఖ్యము మఱి యే దానమునకు లేదని చెప్పవచ్చును. మన దేవాలయములో నిత్య దీపారాధన యేర్పడుటకు నిదియే కారణము. పూజా సమయములలో దీపముతో నర్చించుట నేటికిని గలదు. దేవాలయములయందు నిత్య పూజ జరుగును గాన దీపమెప్పుడు నఖండముగా నచట వెలుగవలెను. మన శాసనములలో అఖండ దీప మనగా నిదియే – అది చలనము లేకుండ నొకే స్థానమున వెలుగును గాన దానికి స్థానదీపిక అని పేరుగల్గినది. స్థానదీపిక తెలుగున తానదీవియ యైనది. దీపంబువెట్టె – దీపరత్నంబు రచించె – దీపంబిడె – ఇత్యాదిగా తెనుగున పద్య శాసనములలో తఱచుగా కన్పట్టును. తిక్కన సోమయాజి యీ దీపదాన ప్రాశస్త్యము గూర్చి భారతము అనుశాసనిక పర్వములో నిట్లు చెప్పియున్నాడు.

ఆ.వె. దైవతార్చలపుడు తామస భూత ర
క్షోముఖంబులైన కుత్సితంపు
జాతులెల్ల దీప సన్నిధి నడగు న
ట్లగుట దీపదాన మధిక ఫలము. (4-17)

క. జ్యోతిస్సాలోక్య కులో
ద్యోతన మహిత ప్రకాశ యోగంబులు పు
త్రా తెచ్చు దీపదానము
దాత కొసగు నమర పూజిత సుఖిత్వంబున్ (4-23)

సుమనో ధూప దీప నైవేద్యంబు లుత్తమ పూజా సాధనంబులని ధర్మజ భీష్మ సంవా దమున తిక్కన తొలుతనే దీప ప్రాముఖ్యము దెలిపినాడు. పైవాని మూల శ్లోకము లివి:

దేవా స్తేజస్వినో యస్మా త్ప్రభావంతః ప్రకాశకాః
తామసా రాక్షసాశ్చైవ తస్మా ద్దీపః ప్రదీయతే ।
కులోద్యోతో విశుద్ధాత్మా ప్రకాశత్వం చ గచ్ఛతి
జ్యోతిషాం చైవ సాలోక్యం దీపదాతా భవేన్నరః ॥

దక్షిణాయన మంధతమోన్వితము, పాపకాలము కాబట్టి సాధారణముగా పుణ్యకాలమగు నుత్తరాయణమున నీ దీపదానము చేయుట నియతమైనది. తిక్కన భారతమున గిరి దీపము నిట్లు వర్ణించియున్నాడు.

క. ఒరులిచ్చిన దీపం బప
హరించి తత్పాతకమున నంధుండగు భూ
వర! రథ్యాసభ గుడిపై
గిరిదీపం బిడి విభూతికిం బాత్రమగున్.

(అనుశాసనిక పర్వము 4-21)

గిరి దీపమనగా గుడి శిఖరములపై నిలిపెడి దీపము.

కాకతీయుల కాలమున కేవలము దీపపుసెమ్మెలకు బదులు దీపము స్త్రీ రూపమున ప్రవర్తిల్లునట్లుగా 'దీపలక్ష్మి' విగ్రహములను దేవాలయముల నెలకొల్పిరి.

శ్రీనాథుని కాలమునకు విద్యుద్దీపములే వెలసినవి. శృంగార నైషధమున ''ఒక దీప మార్పిన నున్న దీపంబులు.'' అని తత్ ప్రస్తావన గలదు. క్రమ క్రమముగా దీపము కావ్యగృహములలో మన్మథరాగోద్దీపముగా వెలసినది. సాంఘికముగా దీపావళీ పండుగలు, కార్తిక దీపములు, గడ దీపములు, దీపకళికలు వెలుగుచున్న నవి సాహిత్య వీధిన సన్నగిల్లినవి. మత సంప్రదాయిక గ్రంథములలో మినుకు మినుకు మనుచున్నవి. నవ్యాంధ్ర పద్య కృతు లలో వేదుల వారి 'దీపావళి' నాణ్యమైనది. అందొక ఖండము మాత్రమే దీపావళిని గూర్చి తెలుపునది.

నన్నయ నుండి నిన్నటి వరకు ''దీపసభ''వలె దీపమే ప్రధాన కథావస్తువుగా

గ్రహితమై సంతరింపబడిన కావ్యమేదియు కానరాదు. కావున నవ్యాంధ్ర వాఙ్మయమున నిది యొక యపూర్వ సృష్టి – అద్భుత సృష్టి. దీపముతో కథ చెప్పుట యనగా దీపమునకు రూపము నారోపించుట. ఇంతవరకును వాఙ్మయమున దీప మొక జ్యోతి – ఇప్పుడది మానవ స్వరూపము దాల్చి దీపసభా సమావేశము నందు ప్రముఖ పాత్ర వహించినది, పగలు జగజ్జ్యోతి యగు సూర్యుడు కర్మసాక్షి – రాత్రి దీప జ్యోతి కర్మసాక్షి. నిశీథమున సమస్త జగద్వ్యాపారము లకు నిలుకడయగు నిత్య సాక్షి – దీపమే. కావుననే భీమనకవి కావ్యమును దీపముల మూలమున సమస్త విషయములను నుద్దీప్తము గావించినాడు.

''దీపసభా'' కావ్యమున ప్రాచీన నవీన సాహితీ పథకములు రెండును గంగా యమునలవలె సమైక్యమును చెందినవి. కవిత్వము, చిత్రలేఖనము శిల్పము, గీతి సాహితీ రీతులును నిందు చక్కగా ప్రదర్శితములై పై సమైక్యమును ప్రస్ఫుటీకరించుచున్నవి. వాల్మీకి, వ్యాసుడు, కాళిదాసు, ఈ సంస్కృత కవిత్రయ మిం దుదాహృతులైనారు. వాల్మీకి మొదటి కావ్యము, వ్యాస భారతము, కాళిదాసుని 'మబ్బుకబురు' కవికి నమస్కార పాత్రములైనవి. తెలుగు కావ్యములలో 'అల సరస్వతీ చతురాననుల మనోజ్ఞ మణితకథ తోడ సూరన్న ప్రత్యక్షమైనాడు. 'జీవితార్థములు శ్లేష కావ్యపుం బద్దెము లట్ల క్లిష్టములు బహు అసమమ్ము' లని కవి వ్యక్తపఱచినాడు.

ప్రాచీన కావ్యములే కాక ఆంధ్ర నవీన వాఙ్మయాలంకారములగు జగన్నాథుని రథ చక్రాలు, కిన్నెరసాని పాటలు మొదలగు రచనలు సూచింపబడినవి. శ్రామికులు పాడుకొను పలనాటి వీరకథలు, గొల్ల కథలు, బాలనాగమ్మ కథలు, బబ్బిలి కథలు, చెన్నపరెడ్డి కథలు, తందాన పాటలు 'రమ్యగేయ స్వరూప సారస్వతముగా' కవి ప్రదర్శించినాడు. పద్య రచన యందువలెనే గేయ రచనయందును భీమనకవి సిద్ధహస్తుడు. అతని గేయకృతి 'రాగోదయం' ఈ కావ్యమున రెండు మూడు మారులు మెఱసినది. రసోచితముగా ప్రియురాలి ప్రేమ భావములను మోహనగీతిగా కవి సంతరించినాడు. రాగోదయము ఇతఃపూర్వమే రచితమగుటచే నందులో నొక గేయమున 'దీపకథ'గా నీ కావ్యము సూచితమైనది.

లలిత కళలలో ప్రధానములగు కవిత్వము, శిల్పము, చిత్రలేఖనము, నాట్యము, సంగీతము మొదలగు వానిని కవియుదాత్త భావములతో ప్రపంచించినాడు. విశ్వశ్రేయస్సునకు, సర్వోదయ పథకమునకు, కవితా కళయే సాధనము కాగలదని నిరూపించినాడు. 'ప్రమిదె దీప' మను శీర్షికలో కవితాకళను గూర్చి, కవిని గూర్చి, గుడి దీపమున శిల్పకళను గురించి, మైనపు దీపమున చిత్రలేఖనము, చిత్రకారుని గూర్చి విపులముగా విమర్శనా దృష్టితో వివరణగలదు. బండిదీపము మొదలుకొని బ్రహ్మ స్వరూపమగు పరంజ్యోతి వరకుగల సర్వ ప్రపంచమును ఈ కావ్య పరిధిలో ప్రదర్శింపచేసిన ఈ కవి లోకానుభవము, ప్రతిభ, వ్యుత్పన్నత ప్రశంసాతీతములు. జగత్సత్యములను, గంభీరోదాత్త భావములను ఎట్లు ప్రవచించినాడో యీ క్రింది కొన్ని యుదాహరణములను బట్టి గ్రహింపనగును.

"విమల జలపాతమట్లు వ్యాపించినాను
సత్తు చిత్తుల చెలువంపు సందులందు"

"క్షణములో నేదొ పరమాణుశక్తి నాకు
కోటి యుగముల బరువుతో గుండె జచ్చె"

"అవని సమతకు దెచ్చు విప్లవము నుండి
అభ్యుదయమందు నరుని శ్రేయస్సులె"

"గీతగీతకు రసపాక మేతమెత్తి
అందు తానును ప్రవహించు"

"ఇహపరంబుల రెంటిని నెంతకైన
ధనము వెచ్చించి కొనగల ధనికుడు"

"నరుడు కట్టిన కుటిల వర్ణ ప్రభేద ఘోరకారాగృహమ్ము."

"వెలుగు మట్టముపై నెంత వేదమున్న
క్రింది లోతుల లేదు కోరికల కంతు"

"రేపటికి పూర్తిస త్త్వమార్జించు కొనగ
ప్రణయ దేవత అమ్మపై పవ్వళించు"

"బ్రహ్మ చేసినబొమ్మ చిత్రముగ తిరిగి
బ్రహ్మ నేబొమ్మ చేసిన పడకటింట"

"అంతదనుక లోన నజ్ఞాతమైయున్న
కాంతులెల్ల నన్ను గౌగలించె"

"ప్రకృతి సిద్ధములైన ధర్మములతోడ
సంఘ ధర్మాల కేనాడు సంధిలేదు"

"వలపు తలపున జాబిల్లి వచ్చినపుడె
చీకటుల బాపుకొనుమమ్మ జీవితమున"

"రసజగత్తున కేకైక రాజ్ఞి పదవి
కడగి ధ్రువమయ్యె నపుడు శృంగారమునకు"

"చీకటిని బట్టుకొనగల్గు సిద్ధియున్న
వెలుగునకు శాశ్వతత్వమ్ము వెలయు దాన"

"రవిగాననిచో కవి గాంచునేకదా" అను నానుడిని యథార్థ మొనర్చిన యీ రచయిత రవీంద్రుని వలె నవ్యసాహితీ పథకమున యథార్థపుటంచుల నుండి ఆదర్శజ్యోతిని వెలిగించినాడు. సర్వమానవ సౌభ్రాతృత్వమును, సార్వకాలికమగు శాంతి సందేశమును జాతీయ జీవనమునకు జీవజ్యోతులని, దీపసభా మూలమున నిర్దేశించి ఈ కృతికర్త భీమనకవి ఉన్నత సాహిత్యాదర్శనమును ఆంధ్రవాఙ్మయ ప్రపంచమున ఆచంద్రార్కముగా నిల్పినాడు.

ఛందస్సు:- ఈ కావ్యమంతయు ప్రాచీన సంప్రదాయముల ననుసరించిన వృత్తములతో నున్నది. నవ్యసాహిత్యమున ప్రచారమున నున్న కంద, గీత, సీసములు, చంపకోత్పల మాలికలు నిందు ప్రయుక్తములైనవి. కాని మధ్యమధ్య కవి నూతన ఛందస్సులను ప్రవేశ పెట్టినాడు.

పరిషత్తు – పుట 15 – మంజరి – 12 పంక్తులు – 3 పద్యములవలెనున్నవి.

కొబ్బరితుంట – పుట 73 – 6 ముత్యాల సరములు

సెజ్జదివ్వె – పుట 121, – మోహనగీతి – 12 చరణములు

12, 124 – గేయములు – 4 చరణములు, 12 చరణములు

ప్రాచీనులచే పరిగణితమై, అప్పకవి నాటి నుండి తప్పుగా నెన్నబడిన ఋ – రు యతి నీ కవి వాడి తన స్వాతంత్ర్యమును వ్యక్తపఱచినాడు.

''ఋషి బ్రదికియున్న భాష్యకారుని విధాన''

''సృష్టి వ్యక్తిత్వమందున జూడగలము–''

''పూర్ణవైరుధ్యములతోడ పృథ్వి''

ఇది దేశి సంప్రదాయము (ఈ యతిని గూర్చిన సంపూర్ణ వివరములు నేను రచించిన 'భాషాపరిశోధన ప్రయోగ విశేషములు' అను గ్రంథమున జూడనగును.)

ఇట్లే వందకాయకు, వొందకాయ యని యతి స్థానములో ''వొందకాయ చూఱ వోయెనంచు'' (పుట–46) అని ప్రయోగించినాడు. దీనికి ప్రయోగములు గలవు:–

వొక్కొక రాత్రివేళ శశి వొచ్చుచు – (పరతత్త్వరసాయనము)

''రాశిదొంగలు దోచినారన్న కబురు''

''ఆశామయ దృక్కులన్ బఱపుచాదటి దాపుల''

మొదలగు నఖండ యతు లిందు ధారాళముగ వాడియున్నాడు. ఇది పూర్వకవి సమ్మతమే.

భాషా ప్రయోగములు

ఆనాడు పాల్కురికి సోమన జాను తెనుగు ననుసరించి వీరశైవ ప్రచారము గావించిన ట్లీనాడు బోయి భీమన ప్రజావ్యవహారములోనున్న అన్యదేశ పదజాలమును

సమీచీనముగా ప్రయోగించి, చైతన్య దీపికలైన శబ్ద జాలమునకు కావ్యత్వసిద్ధిని సమకూర్చినాడు. కవులే భాషానుశాసకులు – కవి ప్రయుక్తమగు శిష్ట భాషయే మహోత్తమ కావ్య సాహితీ రచన కాధారము. తెనుగు వారి వ్యవహారములలో తత్సమాన్య దేశ్య భాషా పదములు తెనుగు వారి సొమ్మయినవి. అర్థభేదము గలిగినను, "ఆదర్శము", "విప్లవము" మొదలగు కేవల సంస్కృత పదములు వాడినగాని అర్థస్ఫూర్తి గలుగదు. వ్యావహారిక భాషారూపములు వాడినగాని రసస్ఫూర్తి గలుగదు, ఆంగ్లేయ భాషా పదములు రెండు శతాబ్దుల నుండి కవులు వాడుచు న్నారు – ఈనాడు తిరుపతి వేంకట కవులు – భోగరాజు నారాయణ మూర్తి మున్నగు కవు లింగ్లీషు భాషా పదములను ధారాళముగ ప్రయోగించి రసావృతము గావించియున్నారు. అన్యభాషా పదములు తెనుగు భాషలో నుపయోగించి స్వంతము చేసికొన్న గాని భాష పరి పుష్టముగాదు. ఇట్లే తెనుగు కవులు – స్థానికములగు మాండలీయకములను సార్వకాలికములుగా నొనరించి తెలుగు భాషను సర్వాంగ సంపన్నముగా నొనర్చినారు.

భాషా ప్రయోగ దృష్టితోడను, భాషా పరిణామ దృష్టితోడను పరిశీలించిన దీపసభ యీనాటి కావ్యములన్నింటికన్న ప్రత్యేక విశిష్టత గలిగి భాషా పరిణామతత్త్వ పరిశీలనా పథకముకు దివ్యజ్యోతియగుచున్నది.

దీపసభ యందీ భాషా ప్రయోగములెట్లు పొందుపడినవో చూపుచున్నాను.

లాంతరు – (పుట 4) "అద్దమూడిన లాంతరునందె నిల్చి"

ఆద్యతనులలో ప్రసిద్ధ లీ పదమును వాడిరి:

లాంతరులోన దీపము చెలంగుచు నుండెను – ప్రభాకరశాస్త్రి.

వెండి లాంతరు వెలిగించి వెడలె రజని – రాయప్రోలు.

తనకునై బట్టు చేతిలాంతరున వెలుగు
దీప మొరులకు మార్గమ్ము జూపినట్లు – కృష్ణదాసు

ప్లీడరు – (పుట 30) "ప్లీడరులోని గోప్పిమిటంచు" – ప్లీడరు న్యాయవాది యని పెద్దటికంబున పేరు గాంచుటన్ లీడరనంబడున్ – బిల్వేశ్వర శతకము – వెంకటరత్నం పంతులు.

కాఫీ (పాడుము) పుట 37 – బిందెబిందెడు కాఫీకి పిడుగుతునక – సాంఖ్యాయన శర్మ – కాఫీత్రాగి – శివశంకరులు.

పచ్చనోట్లు – పుట 79 – నోటితో నూద నెగిరెడి నోటువచ్చె (మించుపల్లె)

సోడా కొట్టు – పుట 96 – షోడావాటరులు – రామావధూటి తారావళి – అభినవ పండిత రాయలు.

సిగరెట్టు – పుట 107 – నోట సిగరెట్టు జేబులో నోటుబుక్కు – ఆచంట సాంఖ్యా యన శర్మ.

ప్రోగ్రాము – పుట 109 – నిగ్రహులమైన మమ్ముల ప్రోగ్రాం కాగితము లోన పారిజేర్చితివా కుగ్రామ వాస. (పానుగంటి – కంఠాభరణము).

రూలు దారిది రూలుది – పుట 112 – ఉన్న హక్కులగూడ నూడ గొట్టెడు బ్లాకు బిల్లును రూల్సు గావించునపుడు – పురాణం సూర్యనారాయణ తీర్థులు కస్తూరి రంగయ్య గారి షష్టిపూర్తి సందర్భమున చెప్పిన పద్యములు.

సూత్రార్థమున 'రూల్సు' అని, రేఖార్థమున 'రూళ్లు' అని వ్యవహారము.

ఉదా:– రూళ్ళ కాగితములు – సీతాపతిగారి భారతీ శతకము ఇచట సూత్రార్థముననే వ్యవహారము.

సాలోపు జాటిపడుచు – పుట 100 – ఇది ఇంగ్లీషులో గణితశాస్త్ర సాంకేతికమైన పదము – త్రికోణమితి (శీటజీజ్ఞొర్ఝ్ఝటఢ)లో వచ్చును. ఈ పదము ప్రతి పల్లెటూరి వానికి తెలియును. సామాన్య వ్యవహారములలో నున్నది. అయితే ఆంధ్ర విశ్వకళా పరిషత్తు వారు ప్రకటించిన త్రికోణమితీ గణిత తంత్రములో నీ పదమునకు 'ప్రావణ్యము' అని ప్రయో గించినారు. ఆంధ్ర నిఘంటువుల మాట అటుండనీయండి – కేవల శాస్త్ర సాంకేతికమగుటచే సంస్కృత నిఘంటువులలో కూడా కనబడదు. ప్రజావ్యవహారములలో ఉన్న పదమును తొలగించినట్లయితే శాస్త్రమెంత మాత్రమును అర్థము కాదు, అవగతము కాదు. వ్యావహా రిక పదము వాడినప్పుడే మాతృభాషలో శాస్త్రము రచించిన ప్రయోజనము సిద్ధించును.

ఇట్లే యీ క్రింది యాంగ్ల పదములను వాడి మన భీమన కవి వానికి కావ్యత్వసిద్ధి గల్గించియున్నాడు.

ఆఫీసు – ఓవరులోడు – కారు – క్యూ – కేసు – చెవర్లెట్టు కారు – జీపు కారు – పార్టీలు – ట్యూరింగు సినీమా – ట్రే – టి. ఏ – డ్రైవరు – పంట్లాము – ఫైళ్లు – బాంబర్లు – బాక్సాఫీసు – పిటిషను – ఫిలుము – ప్రొడ్యూసరు – పోస్టర్లు – బస్సు – బనియను – బైసికిలు – మార్క్యులు – రికమెండు – రిగ్రెట్ – రోడ్డీ – లాకు – లాఠీ – వర్కరు – వోటు – సబ్బు – సీటు – సైడు కాల్వ – స్విచ్చి – షాపు – హాటికెను లైటు.

వీనిలో చాల పదము లింతకు పూర్వము శబ్దరత్నాకర నిఘంటువులో నున్నవి. ప్రయోగములు కూడ కొన్నింటికి గలవు. గ్రంథ విస్తర భీతిచే విరమించితిని.

ఇంకను అన్యదేశీయములై ప్రజా వ్యవహారములోనున్న జటకా, రిక్షా, తమాష, జవాను, సరదా, గభాలున, మున్నగు పదముల నీ కవి యుపయోగించియున్నాడు. వీనిలో కొన్నింటికి ప్రయోగములను చూపు చున్నాను:

జెండాపై కపిరాజు అన్నట్లుగా రిక్షాపై కవిరాజు.

తమాషగ – పుట 62 నిబ్బరంబుగ జూడు నేడిదె నాతమాషా యంచు చెలరేగి చాలనలసి (బళికలేటి వేల్పు శతకము) తమాసు – అని గణపవరపు వెంకటకవి ప్రయోగించినాడు.

జవాను – ఎవరి జవానులు మీరూ, మీరెవరు పంపగవచ్చినారు – భద్రాచల రామదాసు కథ. పప్పు పచ్చళ్లు ఫారా జవాన్లు – పానుగంటి.

సరదా – తనయుని కోసమంచు సరదాపడి కుంతి – గొట్టుముక్కల రామకృష్ణశాస్త్రి.

గుభాలున – 'గుభేలున' అని వాడుక. కవి దీనిని యతిస్థానములో వాడినాడు. భంగములై నభంబులు గుభాలున డ్రెళ్ళగ – వరాహ పురాణము 8–86.

ఇంకను తిల్లిక - రాజీపడి - విస్తరాకు - అటకాయించు - సామాను - సిరా - సవాలు - మొదలైన పదములు ప్రయుక్తములైనవి. ఇందులో తిల్లిక పదమును గూర్చి - 1930-31లో వాద ప్రతివాదములు జరిగినవి.

ఈ గ్రంథమున ప్రయుక్తమైన మాండలికములు - స్థానికములునునగు పదముల కొన్నింటిని చూపుచున్నాను.

చిల్లీలు - ఆటలో గుండ్రముగా తిరుగుట

తుల్లముగ - ఎక్కువగా

గంగా బండాలు - ఎలనీటి కుపయోగించు లేత కొబ్బరికాయలు

పెరుగు మామిడిపండ్లు - రసము పెరుగువలె నుండి మామిడిపండ్లు

కట్టువలు - చెట్ల వరసలు

పుచ్చె - కొబ్బరి పిందె

తుంట - ఆకులతో కట్టిన కాగడా.

ఇంకను పోదామని, ఒసగే బాధ్యతలు, అగుపించగుపించని, సేవించి నాను, పాడి నాను - మున్నగు వ్యావహారిక ప్రయోగములన్నియు నిందు రసవత్తరముగా పొందుపడినవి.

నిత్య వ్యవహారము నుండి నిర్భరానంద రసపారవశ్యమున గలిగించు కావ్యము వఱకు ప్రదీప్తమగునది దీపము. అదియే ఆత్మదీపిక - మనుగడ దివ్వె - అది నిద్రాణమై నిస్తేజమై యున్నపుడు:

"మినుకు మినుక్కు రంచు, కొడి మిక్కిలి గట్టుచు మేని గూటిలో
కునుకు చెడంద కుందియను గూర్చిన నూనియనూఱు బట్టులన్
మనుగడదివ్వె డాలెగ ససంజన ద్రోసిరి నిండువెల్గగా
వసుంగడ పొత్తమెల్ల పలువాఱులు విప్పిరి తెల్గుకై సరుల్.
(మించుపల్లి)

చైతన్యవంతము, తేజస్వంతముగ దీప సభా కావ్యమును సృష్టించిన జాతీయ కవి, గేయకవి, మహాకవియునగు భీమనకవి విశ్వకవి యైనాడు. అతడింకను నితోధికముగ నిట్టి కావ్యములు వ్రాసి తెలుగు సాహిత్య ప్రపంచమును దీపసభా విరాజితముగ జేయుగావుత మని యాశీర్వదించుచు, నాంధ్ర విద్వల్లోకము దీనికి సుస్వాగతమొసగునని విశ్వసించు చున్నాను.

ఒక్క శబ్దమె దీపమ్మై పెక్కుగతుల
హృదయ కుహరంబునది వెలిగించుచున్న
'దీప సభ' యాంధ్రలోక హృద్దీపకమయి
వెలుగ జేయదె వాఙ్మయ విశ్వజగతి.

భూపసభ మున్ను కవితా
శ్రీ పరిణతి జెందినట్టి చిహ్నంబయ్యెన్
'దీపసభ' నేడు కవితా
శ్రీపరిణతి చెందినట్టి చిహ్నంబయ్యెన్.

నిడుదవోలు వేంకటరావు
మద్రాసు

వెలుగు

ఏ పరంజ్యోతినో వెల్గి, యీ ప్రపంచ
విధులు నెరవేర్చుచున్న దివ్వెలము మనము;
దీపికా! నిన్ను నన్నొక్క వాపి ముందు
నంధకారముపై దండయాత్ర మనది!

నీవు తరిగిన కొలది నీ నీడపెరిగి
చిమ్మ చీకటిగా మమ్ము క్రమ్మివేయు,
నీడను విదల్చి నిండుగ నిల్చి వెలిగి
దారి చూపుము శాశ్వతత్వమున కీవ!

నగ్నరూపిణివై నీవు నాట్య మాడ
సృష్టి నీచుట్టు తిరుగు చక్రీకృతముగ,
తెరలు మార్చుచు, రంగులు దిద్దుకొనుచు
రక్తి కట్టింతు మేము నీ రంగ మందు.

భూమికి సూర్యబింబమును,
ప్రొద్దుకు ప్రాణము నీవె, మా ప్రియా
రామకుటీర జీవన స
రస్సున పూచితి వెట్ల నేడు; మా
ప్రేమసుధామధూళి మధు
రిల్లిన మోహనరాగ రశ్మివై
తామసమున్ హరించి, మము
ధన్యులజేయుము, దీపికామణీ!

వాస్తవము నీవు, నేనును వాస్తవమ్మె,
పరమశక్తికి రెండు రూపముల మగుట;
లేదు పొగయుట మగియుట లేదు మనకు,
నీ విదేమిటి చికిలింతు వింతలోన?

లోకము నొక్కరీతి జతి
లో పులకించెడి దివ్యతారలే
యాకుల కప్పు వెల్గులకు
నచ్చెరువంది, ద్రవించివచ్చి, మా
పాకను జచ్చి, మా యిరుల
పజ్జకు బచ్చదనమ్ము నిచ్చు, ప్ర
త్యేకము నిన్ను గొల్చు మము
నేలక పోవుట నీకు భావ్యమే!

నూనెయును దెచ్చికొనలేని దీనచరిత
నంతలో కాల గర్భా నార్పివైచి
ఒకరు కంటికి గాన్పింప కొకర మేడ్వ
నీవు మిన్నంట దలపోసె దేల లీల?

నీ వున్న యింట లక్ష్మీ
దేవి వసించున్, దరిద్రదేవత మాతో
నీవున్న నోర్వకున్నది,
నీవు రమాసఖివి, గెల్వనేరవె తమసిన్?

తగుల బెట్టగలవు ధాత్రీతల మ్మెల్ల,
ఏలగలవు మమ్ము బోలు వారి,
దారి చూపగలవు, దరిలేని యిరులలో
ముంచగలవు, నీకు ముదల లేదు!

మా దరిద్రముజూచి కృపాదరిద్ర
పై తరలి పోవనున్న నిన్నరసి, మాకు
జాలి గొనివచ్చి, యా గోడమూల మిణుకు
చిఱు మిణుంగుఱు బుర్వు చూచితివొ, లేదొ?

అది కొంతకు గొంతకు మా
గది నిండుగ వెలుగ కున్న గాని, కృపన్ నె
మ్మదిమించి మిణుకు చున్నది,
హృదయము గద వాంఛితార్థ మిల నెవ్వరికిన్!

వెన్నెలల కోస మింటింట వెదకుచున్న
వంకతో నెలవంక నీ వంక జూచు,
నీ వొకించుక లోకువ నిత్తువేని
నవ్వు బాటౌను నా చెలి నవసుషుప్తి!

కాంతా లోకములో నా
కాంతామణి నీకు సాటి కాగలదని లో
నెంతును, కొంచెము సేపీ
చెంతను వెలుగొంది నిజము చెప్పంగదవే!

కాంచు మదిగొ, గోదావరి కాల్వలోన
పర్వులెత్తెడు రహదారి పడవ యొకటి;
అద్దమూడిన లాంతరు నందె నిల్చి
తెరువుజూపుచు నున్నది దీపి యొకతె!

గాలి గదలాడు కదళీదళాల మీద
మధుకణమ్ములె తారలై మసల సాగె,
పూతమామిడి కొలను కాపురములోన
సూర్యరశ్మియె చంద్రికా శోభనొందె!

మూడు క్రోసులు సంతకుపోయి, తిరిగి
యింటికిం బోవుచున్న దా యెడ్లబండి
తిమిరమున వెల్గు, నిద్రలో తెలివి లేక
కువలయుము లక్ష్యముం జేరుకొనదు సూవె!

ఒంటిపాటున మన పొరుగింటి పంచ
పాళి నిద్రించు బాలెంతరాలి నులక
మంచముంజేరి పాప నాడించుచున్న
దివ్వె గనియైన కరుణను దెచ్చికొమ్ము!

నీ రూపంబున సాక్షా
త్కారంబై పరమశక్తి కాలాబ్జములో
సారంగములగు మాకున్
ధీరత గల్పించి, ద్వారదేశము కాదే?

ఎండ కోర్వని పెనుకాలు వెనుమువోలె
కువలయుము చీకటిం జచ్చి కునుక సాగె
గంగిగోవుగ నది మేలుకాంచు వలుకు
కాంతి సుధ జిల్కి దానిని కడుగ వలదె?

తెములక, యెట్టెటో, బ్రతుకు
దెర్వులకుం బడి, యేదొ విస్ఫులిం
గము నొకదాని నమ్ముకొని
కాలిడుపేదల మేము; మా దరి
ద్రమునకు దోడు మమ్ము నిటు
దారియు దెన్నును లేని యంధకా
రమునన కూలద్రోసి, యువు
రా! పరువెత్తెద వే సుఖాలకో!

కలిమి లేముల తేడాలు కలవు ధనమె
మానవుని విల్వగట్టు సమాజమందు;
ఆత్మరూపిణి వీవుగదా? ఇదేమి
చీదటింతువు తైలము లేదటంచు?

తైలము లేదు, మేము నొక
దమ్మిడి యైనను చేతలేక, నీ
వేళకు పండు కొందమని
వెచ్చని నీటినిగ్రోలి, మేనులన్
వాలిచినాము; నీవు కరు
ణాత్మక, వీ నిశమాత్ర మింత ని
స్తైలముగా వెలుంగుము, ప్ర
సన్నవు గమ్ము, ప్రసన్న తేజమా!

ఆరామమ్ముల, ద్యూతమందిరములన్
ఆహార సద్మమ్ములన్,
కారాగారములన్ ప్రజాళి బహు ల
క్ష్యాధీనులై చేరి ని
న్నారాధింతురు, శంకచేయ పెపుడున్;
ఆధ్యాత్మికుల్ తప్ప ము
న్నేరున్ జూడని స్వచ్ఛశీలములు మా
హృద్దీపికల్, దీపికా!

నింగికి చుక్క బట్టు నిడి
నేలకు దీపముబెట్టి, డక్కిపై
ఖంగునగొట్టు విశ్వకథ
కాగ్రణి వీధికి మాకు దారి చూ
పంగల నీకునున్ భయము,
బాధయు గల్గునె? నమ్మటెట్లు? ది
వ్యాంగన కన్ను మూయగల
దా? పరమాత్మకు మృత్యువున్నదా?

లేని చోటనుండి లేచి వచ్చిన దివ్వె
ఉన్నచోట నేల యుండిపోదు?
లేని చోటులేని, లేచిపోవుట లేని
జ్యోతికేము పూజచేతు మెపుడు.

చీకటి

ప్రబల గాఢాంధకార గర్భమున మమ్ము
త్రోచి దీపము మాయమై తొలగె, లోని
జఠరవహ్నులు మాపైకి చౌకళించి
బాహ్య జగమును రసముతో బాపుకొనియె.

మా యెఱుంగని పసిపాప మాతృదేవి
ప్రక్కలోవలె, నాప్రక్క బరవశిల్లి
గాఢనిద్రకు సతి యలంకార మయ్యె,
లేదు చీకటి, వెలుతురు లేదు తనకు!

మందమారుత మొక దొంగమాడ్కి జచ్చి
తడుముసాగిన దేదొ నా తనువు మీద,
నింగి జను చుక్కయొక్కటి తొంగిచూచి
తనకు గానట్లు ప్రక్కకు తప్పుకొనియె!

చూఱవోయి నేనారీతి, శూన్యము నయి,
చిమ్మచీకటి లోయల చెదరిపడిన
విమల జలపాత మట్లు వ్యాపించినాను
సత్తు చిత్తుల చెలువంపు సందులందు!

ఒక హతాస్నవ్యస్వైశ్చర్య ముండియుండి
బుద్ధు నొక్కని నాలోన నుద్ధరించె!
ఏ నజంతా గుహాంతర ధ్యానముద్ర
బండవాటిన విశ్వకరండ మైతి!

లేదు స్మృతినాకు, కదలించ దేది నన్ను,
పరమపరిపూర్ణ నిర్గుణబ్రహ్మ నేను;
నేనె స్మృతి, నేనె చేతన, నేనె సగుణ
ప్రకృతి; ఇదియేమొ నా కపూర్వ ప్రతీతి!

ఏతదవ్యక్త మధురానుభూతి నన్ను
ఎంతకాలము పాలించె నెఱుగరాదు;
క్షణములో నేదొ పరమాణుశక్తి నాకు
కోటి యుగముల బరువుతో గుండె జచ్చె!

పగటి వెలుగెల్ల మేసి, తృప్తిగ పరుండి,
నెమరు వేయగసాగె సంతమసమహిషి;
కరగి పడుచుండె నిందందు నురుగు ముద్ద
తారకలు పైని, క్రింద కల్హారములుగ!

తారకలనుండి కాంతి చైతన్య బలము,
కలువలందుండి వాసనా బలము వీచి
తనువు మార్చి ధరించిన తపసి వోలె
క్రొత్త బలమేదొ నాలోన కుట్మలించె!

వెలుగేమిటి కుదయించును?
వెలుగేమిటి కారిపోవు? వెలుగునకును వే
వెలుగునకు నడుమ నింతటి
ఖిలమేమిటి? దానిలో నఖిల మేమిటికో!

వెలిగింప వెలిగి, తైలము
కలిగిన కాసంతసేపు కాంతి నొసగి, యా
వల మాసిపోవు దివ్వెకు
ఫల మేమిటి? వెలుగు కిట్టి బ్రతుకేమిటికో!

ప్రగతి

రెప్పపాటున దీప మారినదొ లేదొ
కాంతి కణమొండు లేచె నాకాశమునకు!
అవని సమతకు దెచ్చు విప్లవమునుండి
అభ్యుదయ మందు నరుని శ్రేయస్సువోలె!

కన్నును మన్ను నేకముగ
గల్పిన చీకటి నుండి లేచి, య
భ్యున్నత దివ్యమార్గమున
బోవగడంగిన దౌర దీప! మే
మున్నదొ పైని మా యెదల
నుండని రమ్యత, చూత మంచు, నే
కన్నులు మూసికొంటి, నొక
కాంతి లవమ్ముగ మేలుకాంచితిన్!

పై కెగసెను నా దీపము,
పై కెగసితి నేను నొక్క పర్వేందుకళా
శీకరమ్మై, సకలాశా
శ్రీకరమ్మై, సిద్ధిరూప సీమాకరమై!

వనకాంత చరణ నూపుర
మణిమంజరివోలె చాల మహితంబై, నా
దనుకొన్న కొంప చుట్టున్
మిణుగురు బుర్వుల శతమ్ము మిలమిలలాడున్!

అగ్నిపర్వత వదన మ ట్లావులించి
పండుకొన్నది మాయింటి ప్రాత కప్పు!
త్రోవబోవుచు మాకేసి తొంగిచూచి
ఉల్క యొక్కటి భూమిపై నుల్కిపడియె!

మా రెండు శరీరమ్ముల
కారయుగా నే నొకండ నధినాథుడ, నా
యారాధన పెంచిన ప్రే
మారామపు బంటనేటి కనుభవ మయ్యెన్.

చేవగల యంతసేపును సేవచేసి
పుడమి వాసనలు విదల్చి పోవుచున్న
నాదు పూరింటి చిఱుదివ్వె పాదములకు
భాగ్యసౌధాల దీపాలు ప్రాంజలించు!

ముందు ప్రమిదెలు, మణిదీపములు, ననంత
రము తటిద్దీపికలును దూరమున ముగ్గి
మాటు మణగెను; చీకటి మాత్రమేదో
కుమ్మరావము రీతిగా కుములసాగె!

పోవు కొలదిగ కొంగ్రొత్త పూవులట్లు
శతసహస్ర మనోజ్ఞ విశ్వములు విరిసె!
దూరమై పోవుకొలది సుదారమగుచు
భూమి యొక తారయై ప్రభాపూరమయ్యె!

నా వెనువెన్క జిమ్ము మను
నాదము తోడ పరిభ్రమించు ధా
త్రీవలయమ్ము జూచెడు గ
తిన్ గనుగొంటిని – నీడలేని నా
త్రోవ ప్రకాశమానమయి
తోచెను! నాకు స్వయం ప్రకాశ మి
చ్ఛా విధి నబ్బె, లోక నయి
జమ్మున కేను సుదూర మౌటచే!

"ఓ" యన "కో" యనన్, కుహుకు
హూ నవనాదపు బల్లకీలలో
నూయెల లూగు కోయిల న
వోఢల కౌగిట, బాలపల్లవ

చ్ఛాయల లోన ప్రేమ పరి
చర్యల జక్కు వసంత దేవు "డో
హో" యన జాలు దివ్యసుఖ
మొందితి నేను పురోగమించుచున్!

మనుజుని గుండె గాయములు
మాన్పక, కారము జల్లునట్టి పెన్
దనుజుల కోర నవ్వులును,
దాపున పీడిత కోటిమూల్గులున్
వినబడ వింక నాకు; ఒక
వీధిని మేడలు, పూరి కొంపలున్
కనబడ వింక, క్రొత్తపద
కమ్మున నే నిపు డేగు దారులన్!

తారాజువ్వను బోలిలేచి, భువి బం
ధంబెల్ల బోనాడి, యా
తారావృత్తము లెన్నియో గడి, చనం
తంబైన పెన్ బైలులో
ఆ రేయో, పగలో యెఱుంగుట కసా
ధ్యంబౌ మహావ్యక్తమం,
దే రేవెల్గుల ముద్దొ నాగజనె నా
దీపంబు దే దీప్యమై!

లంక బీడుల వాగుల వంకలందు
చాలు పోసిన చిఱురెల్లు పూలనంగ
బారులుగ తీరి దివ్వెలు మేరమీఱ
రజనివీధుల నేదో కేంద్రమును గోరి!

సఖిని వెన్నంటి పయనించు సఖుని వోలె
లీలబోవుచు నేను విశాల విశ్వ
నవ్యశోభల కగుపించు నా, నపూర్వ
దివ్య సౌందర్య రుచులకు దెలిసినాను!

క్రిందు మీదులు లేని యా సుందరాంత
రాళమున నేను పయనించువేళ, నాకు
ఉడులు మిణుగురు బుర్వులై యొరసికొనును
తెరువు చూపు నినుల్ వీధి దీపములుగ!

తేజో మేఘలవమ్ములు
తేజీలై తేలిపోవయి, దివినొక్క శరత్
శ్రీజడధి మున్గిపోతిని,
ఏ జీవికగాని వెలుగు నింకితినంతన్!

అంతవఱకే వెలుంగని కాంతి నన్ను
కాంచినంతనె తనలోన గలుపుకొనియె,
నే ననున దంతమైపోయి, నిరుప మామ్రు
తామ్రు తార్ణవమే సర్వ మలముకొనియె.

అపుడు వికసించినది మనోహర విమోహ
నారు ణారుణ నవ కోకనద మొకండు,
రాగరుచి పద్మరాగ సౌరభ్యమేదొ
నను సమాకృష్ట జేసికొన్నది బిరాన!

పరిషత్తు

అది దేవసభకు దీవ్యద్దివ్య దీపాళి?
స్వర్ణాద్రి కంట కజ్జలము నొరయు,
అది చిత్రకళకు కళ్యాణవేదిక? బాల
గంగాధరునకు వీరాంగ మొసగు
అది యుషస్సునకు సంధ్యారాధ నాంజలి?
రాగోదయమునకు రంగు దిద్దు!
అది స్వయంప్రభకు పర్యంకమ్ము? పుండరీ
కములకు వెన్న బువ్వములు పెట్టు!

అది శరచ్చంద్రికకు సమాహ్లాద కర వి
లాసలీలా విహారకల్హార వీధి?
అది జగజ్జాలములకు మహామహేంద్ర
జాల రచనాప్రచేతనోజః పయోధి?

కార్తిక పూర్ణిమా కమనీయ కాంతి,
హేమంత తరళ తారామందకాంతి,
గ్రీష్మపరాహ్ణ వారిజమిత్ర కాంతి,
కాంతు లిన్నిటి కిందు కలదేదొ విందు!

కాయమ్ములను వల్లకాటిలో త్రుంచి
శుభ్రాత్మ లిటవచ్చి సుఖియించు నేమొ!
మముబోంట్ల నంధకారములోన ముంచి
ఎలమి నాశాజ్యోతు లిం దాడుకొనునొ!

అమరాంగనల గెల్చి సుమసాయకములు
తెచ్చిన విప్లవ తీర్మాన మేదొ
విశ్వరూపము దాల్ప విప్పారె ననగ
దీపకాంతల సభ దివ్యమై యొప్పె!

దీపములు రూపములు లేని తేజములుగ,
పాలు పట్టియు పట్టని పాలజన్న
పాలము వెన్నెలలోవలె, కొలువుతీరె!
మధ్య చెలువారు నొకదేవి మంచె పైని!

అగుపడదు దేవి తన దీప్తియందు తానె,
ఆమె లీలాతనూవల్లికా మనోజ్ఞ
వైఖరుల కాంతి రేఖల వంపులందు
వాడవాడల దీపాలు నీడలయ్యె!

క్షీరసాగరమున పంచదార పిసరు
వోలె నాదివ్వె లీనమైపోయె నందు!
అపుడు సభ మాధురీపూరమై యనంత
పూర్ణిమల శోభతో పరిపుల్లమయ్యె!

తుల్లముగ పూచు మరుమల్లె తోటలోన
ప్రొద్దు తిరుగుడు పూమోవి ముద్దుగొనెడు
సంజకెంజాయరీతి విస్ఫారమయ్యె
దేవి దరహాస వదన కాంతి స్రవంతి!

ఆమె యా మహాసభకు నధ్యక్షురాలు,
అది జగన్నాటకాభ్యంత రాలయమ్ము;
తిమిరమును దీసి, కాంతిఫేనమున గడిగి,
దివ్వెలను జేసి పంపించు దేవి యామె!

పొలముల మోటగట్టి జల
ముల్ పలుదారుల, పెద్దచిన్న బో
దెల బ్రవహింపజేసి, పువు
దీవలు, తోటలు పెంచు మాకృషీ
వల సతివోలె – ఆమె ముఖ
పద్మము వెల్వడు కాంతి ధారలన్
వెలయగ జేయు విశ్వమున
వీతి వినూతన చేతనప్రభల్!

విశ్వహృదయ మామె, విశ్వాంతములు తాకి
అలలు వేయుచున్న వాత్మరుచులు;
ఈదు లాడుచున్న వాదిత్యగోళాలు
కాయకష్టమందు కాంతులూర!

ఉద్గమించు నామె యుచ్ఛ్వాస నిశ్వాస
మందమారుతాల మాధురిమలె
బ్రహ్మచేతి బంగరాల జాలీసులు,
దాటరాని మేటి యాట గిరులు!

విమల జీవనకాంతి సూత్రములతోడ
ఉర్విగోళము లల్లుచు నుండి యామె
తళ్కు మన్నట్టి యొక తటిద్భావ మందు
నాకు నాకాంతవలె తోచి నవ్వుకొంటి.

పచ్చికుండకు రంగు పట్టించు చున్నది,
అతివ స్వేచ్ఛకు స్వేద మంకురించె
సరమున నల్లపూసలు గ్రుచ్చుచున్నది,
కోరమీసము కట్టు గొయ్యె జేరె!
గోడకు పసుపు గుంకుమ పెట్టుచున్నది
పరమేశు నెద్దులు పండుకొనియె
ఆటఃభమ్మకు నందియలు గట్టుచున్నది,
పుడమి బంతికి కంప ముదయమయ్యె!

రేయి పవ లించుకంత తీరికయె లేక
పనులలో మున్గియుండు నా పడతి మిన్న
విమల దరహాస కిరణమై విరిసి నేను
విప్లవమ్ముగ గైకొంటి విశ్వమయత!

కోటి సప్తాశ్వ రథవేగ ధాటి నేను
ఆమె శతకోటి పూర్ణ చంద్రాతపమ్ము,
లోకములు గెల్చుకొంచు పురోగమింతు
నేను, ఆలన - పాలన సెసగు నామె.

నిమిషములోన నట్లు కమ
నీయత విశ్వమయత్వ మొందె, దై
వము నయి, తోటలందు తొలి
వానలకున్ మొలకెత్తు రమ్య పు
ష్పముల విధాన నేను పలు
చందములన్ విహరించి, నవ్యలా
స్యము నొనరించి నాను సభ
సర్వము నాకొక హంగుకత్తెగా

చిల్లీలు తిరిగె మాతో
ఫుల్లాబ్జ సరోవరాలు, పూర్ణేందు నభా,
లుల్లసిత బ్రహ్మాండా
లుల్లమ్ములు పొంగి మనము లరయుచు నంతన్.

సుందరమ్మైన యా రసానంద మందు
ఆమె, నే నన్నద్వైవిధ్య మంతరించె;
హాయిగా నేను కనూమూసి రేయికాగ
విస్ఫుర న్నవ దివముగా విరిసె నామె.

ఆ హిమజ్యోతి – వికసితోద్యాన వాటి
చందమున వెలుగొందెడి సభను గాంచి
ప్రశ్న చేసెను – "మనుజ ప్రపంచ మందు
వార్త లేమమ్మ, దీపికా ప్రజములార!"

పచ్చని వరిచేల పసిడి గింజల తల్లి
బిడ్డల జోకొట్టు ప్రేమగీతి
మామిడి పూలలో మత్తిల్లి మధుపాయి.
పికమును రెట్టించి పిలుచు రవళి
వైశాఖ పూర్ణిమ వాకిట చేరిన
మల్లెపూ మొగ్గల మాట మంతి,
కొండలపై నాడుకొనుచుండు సెలయేళ్ల
లేళ్ల ముట్టెలను లాలించు సరళి,

మేళవించిన వామె గంభీర మధుర
గళ విపంచికపై భావగతి చలింప,
లలితమ్మై యామె యధర పల్లవము కదలి
కదలె దీపాల యెదలు పయ్యెదలు నంత.

ఆ రమణీయ దీపసభ
యందరుణోదయ మట్లు దేవి ప్ర
శ్నారవ మేదొ మేల్కలుప
సాగెను; చీకటి జాటి, తెల్వికిన్

జేరిన లోక గాథలను
        చెప్పగ లేచెను దీపముల్, నమ
స్కారముచేసి తల్లికి, వి
        క స్వర కమ్రు పికస్వరమ్ములన్.

స.రి.గ.మ.ప.ద.ని.సలను కి
స్నెరపై నొక్కొక్కదాని నే పలికింపన్
దొరకొన్న వాణి లీలన్
బరగిన దాదేవి దీపవాక్కులు వినుచున్.

మైనపు దీపము

మైనపుం జిఱువత్తి నా మేను దాకి
కన్ను తెరచితి నొక బాల కంటికొసల,
ముద్దు లలికెడు దాని కెమ్మోవి నుండి
రాలె నను జూచి నవపద్మరాగ రుచులు!

ఆమె కూర్చున్న దొక్క కృష్ణాజినమున,
చేత నున్నది లేఖిని చేష్ట లుడిగి,
తెల్లకాగితముగ చిత్తమెల్ల పఱచి
సరసభావమ్ము దేనికోసరమొ వెదకు!

శూన్యమున భావ మొకరీతి నున్నకాగ,
గీయ దొరకొన్న దామె లేఖినియె నన్ను!
చపలచిత్తము విడిచి నిశ్చల సమాధి
నన్ను నే జూచుకొనుట కానందపడితి!

ఒకనాటి సౌఖ్యమేదో తుపానుగ రేగి
కరగిన కన్నీటి కణములోన,
అలనాటి క్రీడ లేయవొ తరంగితముగా
మీటిన కనుపాప మెఱపులోన
తొలినాటి వేవొ ముద్దులు జ్ఞప్తికిన్ వచ్చి
తడిసిన చెక్కుటద్దమ్ములోన,
కలనాటి విభవంపు తలపులేవొ చలింప
దీపులకరించిన ముక్కు పుడక లోన,

అప్పటప్పట నొక్కొక్క యర్థరాత్రి
కల్గినది నాకు నన్ను నే గాంచు భాగ్య,
మేల నొక్కొ కళారూప మిచ్చినంత
పారవశ్యము నే నెందు బడయనైతి!

మనుజుడు సృజించి ప్రకృతి గుమ్మాన నిడిన
యద్దమిది, దీన తనుదాన దిద్దుకొనుచు
ప్రగతి సాగించు నెల్ల ప్రపంచకమ్ము,
చిత్రకళ కెంత రసభావ సిద్ధి కలదు!

అంధకారము నుండి యాశలు వికసింప
రేగిన చేతనా రేఖ యనగ
చైతన్య మందుండి జగతి ప్రవర్తిల్ల
పొటమరించిన బీజమో యనంగ,

బీజ ప్రకృతి నుండి పృధ్వ్యంతరములకు
సారించబడిన శ్రీచక్ర మనగ,
చక్రాగ్రమందుండి స్వచ్ఛవీణాగాన
కిరణాలు ప్రసరించు కృతియనంగ,

తానె తన నీడకడ నుండి తప్పుకొనగ
యత్నమున్ జేయుచున్న విశ్వాత్మ యనగ,
వివిధ దశలందు నన్ను రూపింపజేసి
చించివేయుచు నున్నదా చిత్రలేఖ!

గజ్జెగట్టిన నటరాజు గద్దె ముందు
గీత గీతకు రసపాక మేతమెత్తి
అందు తానును బ్రవహించు నామె మ్రోల
గోడపై నంతలో నేదొ నీడ తోచె!

అతడే ప్రసన్ను డయ్యెనో,
అతనుడె తనుడై ప్రసన్నుడయ్యెనో, రతుడై
సతిజేరి యువకు డొక్కడు
నుతియించెను బమ్మచాల నూతన మంచున్!

ఎదుటన్ నిల్చిన నన్నుజూడ, డెదియో
హేలా మనోవృత్తి సం
పదమై నావలెనున్న గీతలను స
మ్మానించు పో మానవుం,

డిది రమ్యమ్ము కళారహస్య మిది, త
లీ! విశ్వకల్యాణ మిం
దుదయమ్మౌను రసోర్జమ్మై, మధురమ్మై,
యున్మేషమ్మై, దివ్యమై.

తెరవ రచించిన గీతల
నొరవడిగా జేసికొని, వయో రూప గుణా
భరణముల దిద్దుకొంటిని,
గఱచితి లక్షణము దాని కరలక్ష్యమునన్.

వరమిత్రుడో, గురుదేవుడో,
పరమేశుడో – ఆత డామె పజ్జకు జని, ము
వ్వురు మూర్తిగొన్న ప్రతిభా
పరిపక్వత బడలి కిట్లు పాఠము చెప్పున్:

"ఉన్న దానిని యున్నట్టు లుంతు మేని
స్వర్ణమునకైన విలువలు సమసిపోవు,
వాస్తవమ్మైన దానికి వాదమేల?
త్రోసి విడువుము పుడమికందుకము నింత.

"వ్రాసి, రంగులువేసి, రమణీయ మొనరించి,
నచ్చక కొన్నింటి నలిపి వైచు,
అమృతగానము చేసి, యువకుల రంజించి,
శ్రుతిదప్పె నని వీణ జితుకవైచు,

నవకావ్య మూహించి, నాటక మాడించి,
బాగులే దని చించిపాఱవైచు,
రాసులం జెక్కి, తారాచైత్యముల్ కట్టి
ఉలి మొక్కవోవగా నూదివైచు,

ప్రాత యింకెందు కని త్రోచివైచు, క్రొత్త
అభిరుచికి తూగలేదని యాపివైచు,
విశ్వవిభుతయె యొక్కొక్క వేళ, కాన
వృద్ధి హేతువు నిర్దుష్టకృషియె, చాన!

"అంచున గూరుచుండి, బయ
లందున గోర్కెలు క్రుమ్మరించి, ని
నిర్మించుము నూత్నమాధురులు,
ప్రేమ రథమ్ములు, భావసేతువుల్;
మించుల బోలు మానవుల
మిందెరలన్ నడిపించుకొమ్ము, నీ
కుంచెకు నడ్డు లే, దలము
కొమ్ము చరిత్రను, చిత్రకారిణీ!

"నీతివిదులు నిన్ను నిందించవచ్చును
ప్రభుత నిన్ను కించపరచ వచ్చు,
ప్రగతి చూచి త్రుళ్లిపడువారి లక్ష్యమ్ము
నీకు లేదు, సాగనిమ్ము రచన!

"ఇంకను కుట్టుకుంకలె? యి
సీ! పనిపాటులు చేతగాక, ఈ
కొంకిరి గీత లేమిటికి?
కూడును గుడ్డ నొసంగ నేర్చునే?
లంకలు దున్నబం డనుచు
లావుగ నే వ్యవహార వాదియో
మంకుతనాన నిన్ను నవ
మానముచేసిన, బెంగటిల్ల కే!

"చేతికి లభించు వస్తు విశేషమందు
మనిషి గుండెను కఱగించు మంటలేదు,
మూసలో నవ్యవస్థను ముద్దచేసి
తీర్చిదిద్దుము రమణీయ దివ్యభావి!"

అనుచు నతడు-ప్రసంగించు నవసరమున
గోడలందుండి యెవొ గుసగుసలు రేగె!
నాట్యభంగిమ మార్చుచున్న నటరాజు
మోములో నింత చిఱునవ్వు మొలకరించె!

అవనీంద్రనాథుచే నమృతమ్ము గ్రోలిన
ఉమచేతి నాగేంద్రుడుస్సు రనియె!
సునయనీదేవి కస్తురి దిద్ది పంపిన
గోకుల కృష్ణుండు క్రోవి నందె!

మహికి దామెర్ల రామారావు దింపిన
రాగోదయము పొంగి రవిని ముంచె!
రవికవీంద్రుని కావ్యరసములో కలిగిపో
యిన ప్రేయసుల కన్నులెల్ల బడియె.

కప్పపి చలించి తారలో ఖంగు మనియె!
పద్మ పద్మాసనమ్మున బవ్వళించె!
ఎంద రెందరొ మలచిన యెన్ని యెన్నొ
సుందర కళాకృతులు వారి చుట్టు చేరె.

చిత్రశాల శాల చైత్ర రథమ్మెక్కి
జైత్రయాత్ర గదలు చందమొప్ప,
ఆ మహోత్సవమ్మునందు తా మొక్కరై
సఖియు సఖుడు పూజ సల్పినారు.

చెల్వంపు లేపాక్షి చీరను గట్టి ప్రా
యము దిద్దుకొన్న వయ్యారి బాల,
లలి నజంతా నేత్రముల కాటుకను తీసి
వాల్జడ గైకొన్న వరకుమారి
హంపి వీధి మొగాన నవతరించిన నంది
మూపురమ్మున రొమ్ము మోపిన సతి,
నటరాజు గురువుగా నడక నేరుచుకొన్న
లలిత కళార్థ సంకలిత లలిత

అమర నమరావతీ గృహోద్యాన మందు
ప్రణయ నృత్యము సల్పు నప్సరస లోని
పరమ సౌందర్యసార స్రవంతి యామె
మై మఱచి యాడె నా కళామందిరమున.

అల బలి ద్వీప యవన మండల పరీత
ప్రాచ్యపాశ్చాత్యదేశాల ప్రతినిధులుగ
మందిర మలంకరించిన మహిత చిత్ర
రాజములు కళ కర్థాలు వ్రాసికొనియె.

అందమె మూల మీ ప్రకృతి
కంతకు, దాని ప్రతీ నరమ్మునన్
చిందులు ద్రొక్కు ప్రేమ రస
సింధువు, రమ్యకలార్ద్రభావ నేం
దిందిరమే తదీయ సుమ
నేందిర డెందము విప్పి జీవి కా
నందము పంచు నీ కొలువు
నన్ నిను లోకమెఱుంగ జూపుచున్.

నీ మధుర వాక్కు వినగా
నీ మోహన మూర్తిగనగ, నిన్ను మనోజ్ఞ
ప్రేమమున బల్కరింపగ
ఏ మున్న దుపాయ మొక్క టిల కళ తప్పన్?

వీణ వినిపించు నీ గృహోద్యానమునకు
ఘల్లుమని మ్రోయు నీ పాద ఘట్టమునకు
రసము చిప్పిలు నీ యంతరంగమునకు
రమ్య మార్గమ్ము నవకళారాధనమ్మె.

ప్రాత గోడల క్రొత్త చిత్రములు నిల్పి,
అవి నమూనాగ సరిక్రొత్త యందములను
సృష్టిచేయుచు నున్నదా చివురుబోణి,
ముద్దు బిడ్డలు తన యొడి మూడు కళలు.

భారతిని తీర్చిదిద్దెడు బ్రహ్మవోలె
ఆత డగుపించె నా కంటి కా క్షణాన,
నాటి మీ పురాణము కాదె నేటి వఱకు
త్రిప్పుచున్నది క్రొంబుటల్ తెలిపి లేక

ప్రతి పురుషుడు బ్రహ్మయె, ప్రతి
సతియు సరస్వతియె, నాటి సారస్వత మీ
గతి వాస్తవ మగు నేటికి
క్షితి ముందుకు పోవునిట్లు శ్రీమంతంబై!

బండి దీపము

లేదు విషయమ్ము, భాషయు రాదటంచు
తిట్టవల దెవ్వరును, బండి దీప మేను;
పరిసరాలకు గేలెత్తి, శిరసు వంచి,
ఉన్నదున్నట్లు నా గాధ విన్నవింతు.

బండి యది, ఒక్క గుఱ్ఱపు బండి, సాగి
రేవు నుండి పై రేవుకు బోవుచుండె;
నాల్గు జేనల తొట్టెలో మూల్గుకొంచు
పురుషు లేదుగు రెట్టెటో యిఱికినారు.

తిరుపతి వేంకటేశ్వరుని దర్శనమయ్యె
తలపైని బరువిప్పు తొలగె నంచు,
తప్పుడు సాక్ష్యమ్ము దావాను గెలిపించె
ప్లీడరు లోని గొప్పేమి టంచు,
లంచ మిచ్చినగాని లాభమ్ము లేదయ్యె
దొంగసారా కేసు దొరికె నంచు,
పండంటి పిల్లను పచ్చి రౌడీ కిచ్చి
కొంప మీదకు దెచ్చికొంటి నంచు,

ఎవరి గొడవను వారట్లు, లెదుటివారు
విందురో లేదొ యనులెక్క విడిచిపెట్టి,
చెప్పుకొన దొడంగిరి మఱజీవు లట్లు
బండి యిరు చక్రములు వంత పట్టుచుండ!

కిలకిల మని వెనుపూసలు
విలిగెడు గతి బండి కుదిపి విడిచిన, నాల్కన్
గలచుకొనె నొకడు, తలపై
పొరచిట్లిన దొకని, కొకని మునిపం డ్లూడెన్!

ఆగదు బండి, తోలు నత
డాపడు బండి, తనంత గుల్లమే
లాగును బండి; లోపలగ
లట్టి యభాగ్యులు "అమ్మో! బాబ" యం
చూగిసలాడ – ఛెళ్లు మను
చున్ కొరడా ఝళిపించి, మధ్యలో
వేగము పెంచి, స్వారి నడి
పించు! నిషా తలకెక్కి నట్టిడో!!

నల్లకంకల రోడ్లపై నడచు నేని
యముని మహిషంపు బెనుడెక్కలైన విఱుగు,
అల జగన్నాథ రథచక్రములును బెసుకు;
మాతలికి కూడ గుండెలో మంటపుట్టు.

ఎత్తి కుదవేసి నప్పుడు
మొత్తముగా బండి బండి "మొట్టో" యనుచున్
మొత్తుకొను, బోర్డు పనులన్,
గుత్తకు గొనువారి నెంచి గో లెత్తుకొనున్.

కుదిపిన యప్పు మాత్ర మిటు
గోలగ బండిని, బండి వానినిన్
గదుముచు, రోడ్ల దిట్టుచు; క్ష
ణమ్మున నంతయు విస్మరించి, పా
రదొ తన యొత్తలంచు – దిగి
రాడొకొ మున్సబు చూతునంచు, మా
పెద నిక మచ్చనంచు తెగ
ప్రేలదు; రాపరు, నాగ రొక్కరున్!

అంతయు దామే చెప్పుచు,
నుంతయు పెఱగోడు చెవికి సోకని పెద్దల్
పంతమునకు బండెక్కిరొ?
గంతలు గట్టుకొనినట్టి గానుగ యెడ్లో!

అతని పెద్దత్త మేనల్లుని చిన్నమ్మ
అన్నపూర్ణయె యైన నౌనుగాక
ఆమె యొదవ పుత్రు డాంగ్లదేశము పోయి
తెల్లామె దెచ్చిన దెచ్చుగాక,
నెలకు ముయ్యేడు వందల జీతముం గొంచు
దొరవోలె తన బావ తిరుగుగాక,
సురభి కంపెనీలోన సుగ్రీవుడై తానె
ఉదధి దాటిన దాటి యుండుగాక,

తనకుగల బాధలో తాను మునిగియున్న
ఎదుటివాని కుపాయమిం దేమి గలదు?
పరుల కష్టము దీర్ప దోడ్పడడు కాని
చాటుకొనుచుండు నరు డిట్లు స్వాతిశయము!

ఎచ్చట బండెక్కిరి? వా
రెచ్చట దిగువారు బండి? ఏ వెలుగునకై
ఇచ్చీకటి బడి పోదురొ!
పచ్చీసును బోలు వారి పైనము, తల్లీ!

శ్రీపుర మెమ్మొక్క, రొకరు పిఠాపురమ్మ్మొ,
ఒకరు తిరుపతి, గోల్కొండ యొక్క, రిట్లు
పరిచయము లేని వా రొక్కబండి నెక్కి
సొంత గొడవలు వెళ్ళబోసుకొను చుండ్రి!

చాల సేపయ్యె సూర్యు డస్తగిరి చేరి,
నిద్ర మునిగెను నిద్ర గన్నేరు చెట్లు,
చెట్ల కంటించబడి కొంత చినిగియున్న
వేవొ పోస్టర్లు చాటింపువేసి కొంచు.

టూరింగు సినీమాలో,
ఏ రాష్ట్రపు మంత్రి పర్యటించునొ, కాంగ్రెస్
వారి ప్రదర్శనమో,ఏ
నారీమణి నాట్యమాడ నరుదెంచినదో!

బంగరు సంధ్యారాగమున
 బాడవ లోపలి జన్న చేలలో
చెంగలి గడ్డి కోసికొని
 చెల్వ యొకర్తుక బాట ప్రక్క ని
ల్చెం గనుగొంచు దూరమును,
 చివ్వున కళ్లెము లాగి బండి యా
బుంగను లోన బెట్టుకొని
 పోవు, నదెక్కడి ప్రక్క బేరమో!

కొంతసేపటిలో చెంత పుంతలోన
నొక్క వృద్ధుడు దిగె, నిద్ద రెక్కినారు!
ప్రక్కనే గల చీకటి పల్లెలోన
ఇర్వురే దిగి మరి ముగ్గు రిఱికినారు!

గోనె బస్తాలకన్న త్రొక్కుడుగ నరుల
బండి కెక్కించుచున్నాడు బండివాడు
తన కిరాయికి మించి ప్రధాని కైన
విలువ గలుగ దాతని దృష్టి వీధిలోన.

బండి కిటకిట లాడుచు బైలుదేరె,
బైట చీకటి పాటలు పాడదొడగె,
దిగుట తక్కువ, యెక్కుట దిట్ట ముగుట
గుబ్బమును మాటి మాటికి కుంటసాగె.

రోడ్డు నడుమను జేరి తీరుబడిగాగ
కునుకు కుక్కలు మాబండి కొక సమస్య,
బండి కావచ్చు రావచ్చు బస్సె, దాని
తాత వచ్చినమన్ కుక్క తప్పుకొనదు.

ఎదురు వచ్చిన బండి నెవరుండిరో కాని
సాటి లాంతరు కన్ను గీటిపోయె
వెలది నొక్కతె బైసికిలు మీద గొంపోవు
యువకు డెవ్వండొ న న్నుఱిమిచూచె,
ఓవరు లోడుతో నోపిక చచ్చిన
బొగ్గు బస్సుకు కళ్లు భగ్గుమనియె,
దూర దేశము నుండి దొంగముూటలు తెచ్చు
లాటీకి నిలువెల్ల లావు బలిసె,

రెండు గుప్పెళ్ల దన యహంకృతిని దీసి
జనుల కన్నులలో గొట్టుకొనుచు వచ్చె
టిప్పుమని యెవ్వరిదొ చెవర్లెట్టుకారు,
కొంచెమున జావు తప్పెను గుబ్బమునకు!

కారును జూచి బస్సు, జట
కాను కనుంగొని పాదచారియున్
కారము నూఱు కొంచు పయ
నమ్మయి పోవును రోడ్ల వెంట; సీ

మా రమణీయమౌ నొక వి
  మాన మిదంతయు జూచి నవ్వుచున్
హారతులందు కొన్నది న
  వారుణ గోళ గృహాంగణమ్ములన్.

ముందునకు బోవుటే లక్ష్యముగ జనించి
ప్రకృతి తనలోనె పోటీలు పడుట యేమొ?
కాస్త ముందున్న తనపై కె కత్తి విసరు,
వెనుక వచ్చెడు తనపైనె విషము గ్రక్కు!

దారి ప్రక్కను గల బావిదగ్గ ఱెవరొ
బిందెలను దింపి, నను జూచి బిడియ పడిరి,
నగరు కంతకు, పసివారి నగవులకును
ప్రాణమైనట్టి పాల వర్తకుల వారు?

ఆవు నీటిని చాల త్రావిన దని చెప్పి
  పసిబిడ్డకును నీళ్లపాలె పోయు,
చేను పండిన దేమి చేయుదు మని, మంటి
  బెడ్డలు కలబోసి బియ్యమమ్ము,
కడు పథ్య మిది వెన్నకాచిన ఘృతమంచు
  దుంపనేతిని కొంత తూచి యిచ్చు,
నిమ్మకాయలు సుద్ద నీట బిండుటనైన
  మజ్జిగ కానీకి మానె డొసగు,

బెల్లమున నల్లమన్ను, కాఫీ పొడుమున
చింతగింజల దూళిని జేర్చితూచు
ఈ విధమ్మున దనకు దానే విషమ్ము
నంజుకొని గింజుకొనును మానవుడు తల్లి!

దిక్కులేక దారి దిగనాడ బడినట్టి
మృతకళేబరాల గతిని జనులు
ఆరుబైట నక్క డక్కడ బడియుండి
రుండ నిల్లు గట్ట నుడుపు లేక.

దాలి పొక్కలిపై చిన్న దాక నుంచి
నూక లేరుచు నున్నదో చీకు బడుగు
చెట్టుకొమ్మకు పై బట్ట నుట్టె గట్టి
బిడ్డ నూగించు చున్నదో బిచ్చగత్తె.

ప్రక్క చేలలో వేటాడి పాముకండు
పుట్టజేరుచు బండిపై బుస్సుమనియె,
లాకు చేరువగల మైలురాయి మీద
కుదురుగా బిల్లి యొక్కటి కొలువు తీరె.

త్రోవలో గంగబొందాల తోటలోన
ధాటిగా నేదొ బలిగుడి యాట సాగె;
నిద్ర నాపుటకై ప్రయాణీకు డొకండు
చుట్ట ముట్టించె, సిగరెట్టు పట్టె నొకడు.

దిగుచుండి రెక్కుచుండిరి
పొగవాసన గొట్టుకొంచు పురుషులు స్త్రీలున్,
తెగ దీ బండికి పైనము,
సగమైతిని నేనుకూడ చము రుడివోవన్.

ముట్టించి బీడి నొక్కటి,
తొట్టికి వెన్నూని యతడు తోలును, బోల్తా
కొట్టించునొ? దేనికి ఢీ
కొట్టించునొ? యవధి జేరుకో నిచ్చెడునో?

గుల్లమందురొ? ఇట్టి గుజ్జాలు ఇండియా
మొత్తాన లేవు మీ చిత్త మనుచు,
కాంగ్రెసు మజ్జిగ, కమ్యుని ష్టంబలి
ఏది మ్రింగిన నొక్కటే నటంచు,
అమెరికా యేల? రష్యా యేల? మన మంత
కంటె తక్కువ తింటిమా యటంచు,
హెచ్చి బాంబుల కంటె హెచ్చు సత్తువ యెంతొ
గాంధి సూత్రాలకే కలదటంచు,

గ్రామ–రాష్ట్ర–దేశ–విదేశ రాజకీయ
రీతి రాహస్యములను దర్కించు కొంచు,
మొండి కొరడాను ఝళిపించి మోర సాచి
బండి తోలుచు నున్నాడు బండివాడు.

రేవు నుండి పై రేవుకు బోవుచున్న
బండి యది, లేవు దానికి పగలు, రాత్రి;
గుల్ల మలసెను, బెసికెను గూడటన్న
తలపులే దాతనికి సమస్తము కిరాయి!

హాటికెను లైటు

ఎక్కడో పుట్టి, యక్కడి కేగుదెంచి
పల్లెపల్లెను, ప్రతియింటి బ్రతుకులోన
చోటు పొందిన హాటికెను లైటకండు
నాకు దనువుగా - నేను జన్మంబు గొంటి.

అదొక మామూలు రైతు గృహమ్ము, యిటుక
గోడలకు వెల్ల, చిఱుపాలె గూండ్ల నొదిగి
లక్ష్మి పటమును గలవు; మూలగల గాదె
గణపతి హుమాయి సెలవులు గడుపు చుండె!

పంచలో బండి, నాగళ్లు, పాడిగొడ్లు,
నడవలో డొక్కనార మంచములు, నటక
పైని కొబ్బరికాయ, లప్పడపు దినుసు,
సిరికి పుట్టిల్లు రైతు సోదరుని యిల్లు!

కొట్టవచ్చెడి కుటిలంపు గురులబట్టి
ముడువకుండగ గాలికి విడిచిపెట్టి,
మోముపై నవి యళులట్లు ముసురుకొనగ
తోలుకొను, చొక్క చెలి నన్ను తోడు పిలిచె!

కూర కోసము మడి నుండి కోసి తెచ్చి
తాత యొసగిన కాయలు తఱుగునామె,
కొంటెతన ముట్టిపడు నామె కంటి కొసలు
ఠీవి మప్పిన కత్తి గుండెలకె మెఱుగు!

మూడు లైటుల నొక నిప్పుపుల్ల తోనె
కోరి వెల్గించి నాడొక్క కుఱ్ఱవాడు
మూడు పుల్లలు గీచియు ముసలి తాత
చుట్ట ముట్టించుకోలేక తిట్టుకొనును.

కిఱ్ఱు చెప్పులు, పొగచుట్ట కేలికఱ్ఱ
తుండు తలపాగ తెన్గు రైతునకు నిండు,
క్షేత్ర లక్ష్మికి విడిది వాకిలి మొగాన
పెండ్లి గొడుగును బట్టు పెత్తండ్రి యతడు.

మెరక పొలము నుండి, మెట్టపనుల నుండి,
సరుకు బేర మిచ్చు సంతనుండి,
వచ్చి, గంజిత్రాగి, వడి బోవుచుందురు
కలుగ దింత విరతి కర్షకులకు!

ఒకలైటు పేట కేగెను,
ఒకలైటల తోట కేగె, నొక టావుల్ల దొ
డ్డికి పోయె, నేన యిల్లం
తకు బెత్తనమున్ వహించినా నంతటితో.

ఒకసారి వంటయింటికి పిల్చి పనిపెట్టు,
ఒకసారి వాకిటి కురుక నెట్టు,
ఒకసారి తేపతేపకు వీధిలో ద్రిప్పు,
ఒకసారి గడపపై నుండ జెప్పు,
ఒకసారి తేలని యొకమూల గొంపోవు
ఒకసారి చాలని యుంచిపోవు,
ఒకసారి నూతి వంచకు దెచ్చి పోకార్చు,
ఒకసారి గోలెలో నోలలార్చు,

ఈ విధాన కృపీవలు నింటి దీప
మై యవతరించి, లెక్కలేనన్ని పనులు
నొక్క కంటనె కనిపెట్టుచున్న నన్ను
నిమిషమైనను నొకచోట నిలువ నీరు.

అందరు నేదో తోచిన
చందంపు బనుల్ తెమల్చు, చటు-నిటు నన్ ర
మ్మందురు, పొమ్మందురు, బల్
తొందర పెట్టుదురు, ఏమి తోచగ నీరున్!

అందు బర్వులిడుచు, నిందేదొ వెదకుచు
ఏదొచూచి, యేదొయేమొ చేసి,
చాల యలసి, యంత శ్రమయును సంసార
మునకు దప్పదంచు మూల్గుకొంద్రు.

ఫలితమ్ము కన్న కష్టము
పలు విధముల బెద్ద, ఒక్క బ్రతుకుటకొఱకై
పలుచావుల కోరల సం
దుల జత్తురు, మొత్తుకొంద్రు దుర్విధి యంచున్.

ఇంట నెందరున్న, నెన్ని వస్తువు లున్న,
నేను లేక పనులు లేనె లేవు;
ఐన–నింటికెల్ల నే నన్నలోకువ,
పిల్ల కంటికేని నల్లగలువ!

ఎల్లరును నాతొ సేవచేయించుకొనుచు,
కొంచెమ్మైనను నన్ను గుర్తించ రార!
తిండియొక్కటి, దాని సాధించు టకటి,
రెండె ప్రశ్నలు నరునకు రేయి, బవలు.

నలుగురు రైతు లేదొ మఱి
నాటిని గూరిచి ముచ్చటించుచున్
మెలమెలవచ్చి, వాకిటను
నిల్చి, సరే యిక రేపు ప్రొద్దుటన్

కలియుద మంచు బోవ, తమ
కమ్మిన బిడ్డల జూచుకొంచు లో
గిలి కరుదెంచె గేస్తు, యిరు
కేలను ముంజెలు మోహరిల్లగా.

అన్నకంటె ముందు నాన్న చేతగలట్టి
వన్ని కూడ తానె యందుకొనగ
పరుగుతీసి చిట్టిపాప బోకారెను,
అమ్మ లేవనెత్తి యయ్యకిచ్చె.

పాప నోదార్చు చాతడు పాగలోని
పెరుగు మామిడి పండును పిండిపెట్టి,
పేచిపెట్టు కుఱ్ఱకు జీడిపిక్క లిచ్చి,
పొలము విషయాల నెయ్యవో తెలుపు చుండ:

లేత ముంజెలు విడదీసి తాత కిచ్చి,
అమ్మకోసము చక్కని వట్టెపెట్టి,
పాప కసలేమి లేవంచు పాడుకొంచు
ముదురు కనులను బాలుడు చిదుప సాగె!

పెంకి పిల్లలంచు ఫిర్యాదు చేసెడి
వెలది మాట వినియు వినక నతడు
వేడి నీళ్ల స్నానమాడి, కొట్టమ్మున
కరిగి, పశుల మేత నరసి, వచ్చి:

తండ్రి, తమ్ముడు, చెల్లెలు, తక్కుగల్గు
వారు భుజియించిరో లేదొ వైన మడిగి,
బిడ్డలం బిల్చి, ముక్కాలి పీటమీది
కంచముం జేరి, భార్య వడ్డించుచుండ:

గోమాత చేపినదియున్,
భూమాత ఫలించినదియు, పుత్రీపుత్ర
శ్రీమాత పండినదియున్
శ్రీమంతుడు రైతు ముద్దచేసి భుజించెన్!

పవలు పవలెల్ల చెమటోడ్చి పడిన శ్రమకు
లభ్యమైనట్టి పూర్ణ ఫలమ్ము గ్రోలు
సమయమున మానవుని యాననమును జూతు
మేని, నీ దివ్యకాంతి కాన్పించు నందు!

పాటుపడకుండ తిండి లభ్యమ్ము కాని
ప్రకృతి యొక్కటి నరున కేర్పడిన కతన
శ్రమము తప్పదు, కాని యాశ్రమను దొంగి
లించు "పనిదొంగ" నుండి రక్షింపు మతని.

అవని శ్రమచౌర్య, మాస్తి చౌర్యమ్ము, భావ
చౌర్యమును నేడు పీడించు చాల ప్రజల,
ఏ యనుభవమ్ము నుత్పత్తి చేయలేని
సోమరుల నుండి లోకము నోము మమ్మ!

తిండి ముగియించి, తృప్తితో త్రేచి, యతడు
కంచమందునె చేతిని కడిగివైచి,
తుండుగొని లేచి లేచుటతోనె, తెలిసె
రాశి దొంగలు దోచినా రన్న కబురు!

వెంటనె నన్నుం గొని యత
డొంటరిగా బైలుదేరి యూపున బోవన్
కంటకములె వైదొలగెన్!
తుంటరి పుర్వులును తెలిసి త్రోవ యొసంగెన్!

పిడుగువంటి వార్త యడిచిన తనుయష్టి
నీరు గారుచుండ నేగు రైతు
ఉక్కు పాదములకు మ్రొక్కెను సరిహద్దు
కంచెలెల్ల, నడ్డుగట్టు లెల్ల!

పాలె మంతకు నీవార్త ప్రాకిపోయి
కస్సుమని లేచె రైతు లోకమ్మునందు,
కుట్టుకారంత తలకొక్క కట్టుబట్టి
పర్వులెత్తి రాతనికి తోడ్పడుట కొఱకు.

పేట పొలిమేర నొకమావి తోటలోన
కమల కిరవైన రైతు మకాము కలదు,
నాడె శిస్తుకై దింపిన నారికేళ
రాశి తరిగియుండిన దొకప్రక్క కొంత.

అతడు చుట్టుతిరిగి, యానవాళ్లను చూచి,
వొందకాయ చూరవోయె నంచు
పెదవి చప్పరించి, పెద్దగ నిట్టూర్చి,
కొయ్య దుంగపైని కూరుచుండె!

తోడువచ్చిన పేట రైతులు వచించు
సానుభూతికి తా కృతజ్ఞతను చెప్పి,
ఒక్కరొకరుగ వారెల్ల చక్కబోవ
రైతు చూచును మరిమరి రాశికేసి!

రాశిప్రక్కనె యున్నది రమ్యమైన
పూల, పిందెల దానిమ్మ మొక్కయొకటి,
రైతుచూపులు దానిపై వ్రాలినంత
స్వేదమును, కంపమును పట్టి పిడిచె నతని.

చివ్వున లేచి యతండా
పువ్వుల మొక్కకడ కేగి భోరున నేడ్చెన్,
ఎవ్వడొ రక్కసుడా లే
జవ్వనపుం గొమ్మవిఱిచి చనిన కతానన్.

పిందెలును, పూలు చిందరవందరై, మ
లీమసమ్మున బడియుండె; లేత బ్రతుకె
ముక్కలై యేడ్చుకొనుచుండె మొక్కమొదలు,
దుఃఖ పడుచుండె తోట రైతును దలంచి.

గాలివానల కేనియు గలగనన్న
ఖ్యాతినొందిన నేనె దుఃఖమున దూలి
పోతి, ప్రకృతి మానవులట్లు పొగులుచుండ,
జాలి నన్నేచె తీవ్ర వాతూల మట్లు.

తులువ యొకండు తోడి నరు
    దోచుక పర్విడ, దారి కడ్డమై
నిలిచిన రక్తబీజ మిటు
    నేలకు ద్రెళ్లుట సృష్టి పాలనా
కలనకు సిగ్గుచేటు, చిర
    కాలముగా వికృతమ్ము లిట్టివే
కలుగుట హేతు వీ జగము
    కంఠము కాలము గాల మౌటకున్!

కత్తిగొని వేయి కుత్తుక లుత్తరించు
రక్కసున కిందు నందు స్వర్గమ్మె కలదు,
ప్రతిమెతుకు కోసమును కష్టపడు కృషీశ్వ
రునకు హాలాహలమ్మె మ్రింగునది యెల్ల.

ఇంత కశ్మలముం గ్రోలి, యేమెఱుంగ
నట్లు ముసుగిడి జోగు చున్నది నిశీథి,
పరిమళించుచు నున్నదా ప్రక్క నేదొ
మూలగూర్చుండి సంపంగి మొగ్గ యొండు!

సుమలతలన్ సృజించెదు, ప్ర
    సూనములన్ సుమియించె, దే కురం
గము తినిపోవు, నే విసురు
    గాడ్పొ మహీస్థలి రాల్చిపోవు, నం

దములు రచించి జీవ మిడు
దానవు, నీ కనుదోయి ముందకా
లమున నశించి పోవ నెటు
లం గనుగొంచు భరించుచుంటివో!

అఖిలలోకమాత, వాత్మజమౌ లోక
మెంత చక్కదిద్ది యేల వలయు!
పొట్టకోస మెల్ల భూతమ్ము లకదాని
నొకటి మ్రింగు కొనుట నోర్తువెట్లు?

కన్ను చెమ్మగిలదు కష్టార్జితమెపోవ,
మొక్కపోవ నెదయె మొక్కవోయె!
జాలి నీకు నేర్పజాలును వ్యవసాయి,
అతనికున్న గుండె నవని కిమ్ము!

తోట కట్టవలును, దారి దొంకలెల్ల
వెదకి నిస్పృహతో తమ వీడు చేరి
నారు తదితరు, లాతడు నందె యాగి
కాచుకొన సాగె తన కాయకష్ట ఫలము.

ఎండుగడ్డి తెచ్చి, యెత్తుగ నమరించి,
అదియె పరుపు కాగ నతడు పండె;
పొంతనుండి నేను పొలమెల్ల జూచుచు
కొంతసేపు మిణికి కునికినాను.

:

ఉల్క

భూమికిని నాకు సంబంధ మున్న దన్న
దృష్టియ్యే లేని గొప్ప గర్విష్ఠి నేను,
దివ్యదాకాశ వీధుల దిరుగుచుండి
క్రింది కెన్నడు చూడ నేర్చినది లేదు.

భవ్యతర నవగ్రహ కుటుంబ ప్రధాన
నుద్భవించిన నవ్య నీలోత్పలముగ,
తారకా వంశ వృక్షాగ్ర తలమునందు
కన్ను తెరచిన పసరు మొగ్గగ వసింతు!

భూమికిం జూడగా, నేదొ భూత మట్టు
లంధకారము నాకు భయమ్ము గొల్పు;
కాన-పైచూపుతోనె నే కదలిపోదు
గాలిమేడలు కలలందె కట్టుకొంచు.

చూపు తారాగ్రహాలను జక్కుచుండ
అడుగులం బడుచుండ నే బడుగు రాల!
దారిప్రక్క పేదల జమీందారు వోలె
ఈసునం ద్రోచుకొంచు నే నేగుచుందు.

నేల విడిచిన సామెంతకాల మిట్లు
సాగెనో గుర్తులేదు, నా చరణములకు
తగిలి పడునవి రాల, పేదల కళేబ
రాలో తెలియకుండగనే యుగాలు గడిచె!

తుదకెదో గ్రుచ్చుకొన్నది యెదకు, నిశిత
కంటకము కాలికిం బలె, కరుణారవము!
కలలపారల క్షుధారల గరగిపోవ
వాస్తవము కేసి చూపును పంచినాను.

వెలుగు కంటను బెట్టుకవెదకి, జగతి
లోతులోతున గనుగొంటి, మాత! నేను,
తునిగిపోయిన మొగ్గలు, తూంట్లుపడిన
యెదలు, పచ్చిగ విచ్చిపోయిన బ్రతుకులు.

లోక మొక సౌధ, మదియెంతొ శ్రీకరముగ
కనబడును దూరమునకు చీకటులమునిగి,
కరుణ కంటి సోదన దివ్వె బఱపి చూడ
నగ్నముగ తోచు దాని పునాది గాథ!

అడుసుత్రొక్కిన కార్మికుడు విశ్రమించినా
డడుసు గుంటగనున్న గుడిసె లోన,
ఇటుక తీసినవాడు నిటుకయె తలగడ
గా తోటగట్టున కన్నుమూసె,
సున్నమందిచ్చిన చిన్నది సున్నానె
పఱచుకొన్నది తనపైట చెఱగు,
కట్టకోసిన బంపకారియు కడుపులో
కాళ్లుపెట్టుక పండె కట్ట లడితి,

అట్టి రత్నాల మేడను గట్టినట్టి
శిల్పి పొరిగింటి పంచకు జేయి సాచె,
మానవుల గూడి మనలేని ప్రాణి యొకడు
దాన శాసించు సెత్తులు పూని నట్లు.

సిరి వాల్జూపు, సరస్వతీ ప్రియ దర
స్మేరమ్ము, శైలాత్మ జా
వర సత్త్వమ్ము సమస్త జీవులకు ల
భ్యంబై ప్రకాశింప; తత్
కిరణవ్రాతము కడ్డుగా నిలిచి, కాం
తిన్ గ్రోలి, క్రీ నీడ పెం
దెరలో తక్కు జగమ్ము మాటువడ, నిం
గిన్ మేడ క్రీడించెడున్!

నీడ నేమున్నదో యని మేడ నుండి
తొలగి ప్రక్కకు, లోనికి తొంగి చూచి,
గుండె కరగించు దృశ్యాలు గోచరింప
పాఱజూచితి గౌతమీ తీరమెల్ల.

విశ్వమందుండి పృథివికి, పృథివిలోన
భారతావని, కందొక్క భద్ర వాహి
నీ తటమ్ముకు దృష్టి కేంద్రీకరించి
ప్రకృతి సౌందర్య వైవిధ్యము కనుగొంటి.

పరవశము చేయు సుందర ప్రకృతి మధ్య
నెదొ కురేఖ, వర్ణ భ్రంశ మెదొ శఠించు!
ఎదొ యపశ్రుతి, గార్ధద్యమెదొ రవించు!
ఎదో యధర్మము, దౌర్భాగ్యమెదొ శపించు!

కళ్లమున రాశి దాపున కడియమందు
వెల్లకిలబండి, యాకాశ వీధిలోన
చుక్కలను లెక్కపెట్టెడి బక్క రైతు
చూపులో తోక నాడించు చోరభీతి!

శ్రీరామ భజన కోసము
చూరున గల చిఱుత దీయు సుభగుని చేతిన్
హోరెత్త బడుచు తే, లట
నారింజల దొంగ కింత నాటదు ముల్లున్!

రమ్యమై హాయినిడు వేణురవము నొరసి
చక్ర ఘోష మదేదొ రాజ్యమ్ము సేయు,
విమల చందన పారిమళ్యముల విఱచి
కాల్చి వైచును బ్రతు కేదొ కాటి కంపు!

బీరపాదులు ప్రాకిన నారికేళ
వృక్షములు ప్రేమగాఢత వెల్లడింప,
తల్లడిల్లెడు నొంటరితనము గుండె
గ్రుచ్చుకొని తోట గుడిసెలో కొమ్మ యొకతె!

గుండె మాత్రము గుడిసెలో కొట్టుకొనుచు
సఖుని కోసము పరువెత్తు స్వాంత మెందొ!
అక్రమ మేమ్మెదొ శంకించు నంతరాత్మ
తలపు తొక్కొక్క తొక్కొక్క దారి బోవు!

అందొక్క తలపు నది గ
ట్టుందుకొని సరాసరిం బ్రయాణము చేయున్,
మందలతో లంకల, ఖా
మందులతో డొంకలం గ్రమమ్మున గనుచున్.

దీని పనినుండి కూలీలు రేవుజేరి
పడవ నెక్కిరి నదిమీద పల్లె వైపు
పుచ్చకాయలు, చెఱకులు, ముంజె, లింక
నేవొ యున్నవి నావలో నిండ్లకొఱకు.

పడవ మెడ్డుచు నొక్కతె పాట పాడు
తెడ్డు వేయుచు నొక్కతె తేలి తూలు,
ఛెళ్లుమని మీద నప్పులు చిమ్ముచున్న
నదికి మ్రొక్కును భీతిల్లి నాతి యొకతె.

రేవు విడిచి జీవి రేవును జేరుట
చచ్చి పుట్టుటౌను జగతి లోన,
వారిలోని నావ వశము తప్పిన దప్పు,
తిమిర మందు రేవు తెలియ కుండు.

అందముగా, నెచ్చెలు లా
నందముగా నావ లెక్కి నదిగొందుల బల్
చందమ్ముల విహరింతురు,
డెందమ్ములు పొంగి యలల ఢీకొందురునున్.

ఆవలి నావకై యీవల నిలుచుండి
త్వరపడు చున్నాడు తాత యొకడు,
ఏలను తడవంచు నేటిలో బడి యీదు
కొని పోవుచున్నాడు కుఱ్ఱ డొకడు,
పడవెక్కి బ్రతుకు లేముడు లెల్ల మఱచి, గొం
తుక నెత్తినాడు భావుకు డొకండు,
వేట దోనియ లోనె మూటకూడు ముగించి
వల పన్నుచున్నాడు వర్కరొకడు,

బ్రతుకు బండారమును విప్పి, బాహటముగ
లెక్క చూచుచు నున్నదా లీలరేయి!
పని తెలిసి, చేయ నేర్చిన ప్రాణి కెందు
గట్టులేదు, నిరోధించు గుట్టు లేదు.

ప్రేమ పాల్వెల్లి గోదావరీ మతల్లి
రత్నగర్భయు, రత్నాకరమ్ము నౌను,
కానిచో, మింటి యద్దాన గలుగు టెట్లు
ఉడుల పేరిటి ప్రతిఫలనోత్కరమ్ము?

అందొకతావు నుండి విన
నయ్యెను మోహన గాన మేదొ, మా
కందపు నీడలం దెదియొ
కన్మొఱగెన్, పగయేదొ యేటి లో
గొందిని గొంతునుల్మి పడ
గొట్టిన దేరినొ, తాటిచెట్ల రా
బందులు తొంగిచూచెడును
బందులు విచ్చిన నెత్రుకళ్లతో!

మృత్యు శయ్యను బడియున్న వృద్ధు నొకని
మనుప వైద్యుండు చింతామణిని గ్రహించె,
బ్రతుకు బాటల బరువెత్తు బాలు నొకని
త్రుంప దైత్యుండు నట్టేట ద్రోచి వైచె!

తోడి నరు వేడివేడి నెత్తురును జుర్రి
పెద్దపులి వేషమున తాండవించు నరుని
గాంచి, తనగుండె బండిచక్రమ్ము గాగ
ప్రక్కప్రక్కల కొదుగును ప్రకృతి మాత!

ప్రణయ శీలుడు కాంతికి రాజనంగ
హంతకుడు ధ్వాంతమున కురాజాధి రాజు
కుసుమ వనమును, వనపాలకుడును కూడ
గొడ్డలికి కేలుమోడ్తురు కువలయమున!

తమకు గానట్లు పంచభూతములు నపుడు
దేని పని మీద నదె పోవుగాని తల్లి!
ఆ యమానుష కృత్యమ్ము నాపలేవు,
నిరసనమ్మైన ప్రకటింప నేర వౌర!

ఇంత ఘోరము తమ కండ్ల యెదుట జరిగి
పాప పంకిలమై నేల పాడువాఱ
మిడుతు మిడుతున జూచుచు మిన్ను నుండి
ఊడి పడవయ్యె నేలనో ఉడుగణాలు!

కాంత కావచ్చు, కావచ్చు కాంచనమ్ము,
కారణమ్మేది యైనను గాని, జగతి
బ్రతుకుటయె ధర్మమై పుట్టి బ్రతుకునట్టి
మానవుని జంపనేలను మానవుండు?

గౌతముడు బుద్ధుడయె, ఏసు క్రైస్తువయ్యె,
అందరిని మించి గాంధి మహాత్ముడయ్యె,
ఎవ్వ రేమైన గాని, యీ యిలను నరుని
రక్త దాహము నార్పలేరైరి, తల్లి!

ఎట్టిదైనది నది యెల్ల, నెట్టి నయ్యె
సృష్టి యెల్లను, గుడిసెలో చెల్వ యేమి
టయ్యె నన్నతలంపు నా యాత్మజచ్చి
తొంగి చూచితి నే, నరెత తొట్రు పడితి.

కములాప్పుడు గ్రుంకిన దివ
సము వలె, తారకయె లేని శర్వరి వలె, దీ
పము నారిన సదనము వలె
సుమకోమలి తనువు వాడి శూన్యం బయ్యెన్.

చెంతనే గల మామిడిచెట్టు మీద
నిదురలో నున్న గోరింక యదరిపడియె,
పరిసర ధరారుహాగ్ర కోటరము నందు
ఘూక మొక్కటి భీతితో కేకరించె.

ఆ మటునన్ హఠాత్తుగ భ
యంకర దైత్యు డెవండొ యొక్కడా
కోమలి డాసి, తోన దన
క్రూర నఖమ్ముల గ్రుచ్చి యెత్తి, యే
పామునొ ముట్టినట్లు పడ
వైచి, గృహమ్ముకు నిప్పు పెట్టె; ఆ
రామము గోడు గోడు మన,
రాత్రియు గొల్లున గోల పెట్టగా!

కని యా ఘోరము పోవని
కను లయ్యవి కనులు కావు కంకటు రాలే,
ననుకొంచు, భగ్నమని నే
నును నేలకు రాలిపోతి నుగ్గై, ముగ్గై!

స్వార్థపరుని దురాశ యాశలను మూసి
ప్రగతి నరికట్టి యంధకారమున ద్రోచె,
తరుణ హృదయాల స్వప్న సౌధాలుకూల్చి
నవ్య నవ్యానుభూతి ననాథ జేసె.

కడు చీల్చుక విచ్చిన కరుణ రవము
గుండెలో రాజుకొని మన్కి మండి పోవ
ఆ జలాగ్ని సమాధుల యందు వ్రాలి
ద్వైతమై నేను వారి కద్వైత మైతి.

కొబ్బరి తుంట

జట్టుగా బోవు కూలీలు గట్టు ప్రక్క
రాలి పడియున్న యొక కొబ్బరాకు లాగి,
తుంటగా గట్టి నన్నింత తోడుపిలువ,
రాణి నైతిని నే నంత రాత్రికెల్ల!

ప్రొద్దునకు ముంది మేల్కని, పొలము వోయి,
పనులు వీడరు ప్రొద్దుపోయిననె గాని,
కార్మికుల కాయ కష్టమే కాని, వారి
రాకపోకలు గను వీలు రవికి లేదు.

ఆ దరిద్రుల బ్రతుకుతో నంధకార
మడుగు సాగించు నెదొ పందె మిడిన రీతి,
వెలుగు పుట్టగనే చుట్టు వెల్లివిరిసి
పోరు సాగించు నది మాసిపోవు దాక!

గాలివానల లోన గసియాడి మసుగడ
తెరువు దప్పిన మల్లెతీగ వోలె,
కష్టాల కాలి పోకడలలో బడి నల్గి
పోయిన చిఱుగడ్డి పూవు వోలె
పొగమంచు సెగలోన పువ్వారములు రాలి
కగ్గిపోయిన మావి మొగ్గవోలె,
మండు వేసవి లోన నెండమావుల వెంట
తగ్గక పరువెత్తు దప్పి వోలె,

కష్టమే గాని సుఖ మెరుంగని కరాన
ముగుద యొక్క తె నను గొని ముందు నడువ
వెనుక వచ్చెడి వారిలో వెల్లివిరిసె
రమ్య గేయ స్వరూప సారస్వతమ్ము.

నిష్కారణముగ కిన్నెర వంట కోడండ్ర
నీరుచేసిన యత్తగారి కథలు,
మందు ద్రాకుల మాయ మంత్రమ్ములకు నైన
కలగని బాలనాగమ్మ కథలు
కోటి సైన్యము నైన గోట మీటగ జాలు
బబ్బిలి సాముబెబ్బులుల కథలు,
కలవారి గొట్టి పేదలకు బెట్టెడి మేటి
జెట్టి చిన్నపు రెడ్డి జట్టు కథలు,

వెన్ను జూపని పల్నాటి వీర కథలు,
కల్ల లోర్వని గోసంగి, గొల్ల కథలు,
శ్రామికులు పాడుకొంచును సాగిపోవ
క్షితితల మ్మెల్ల సావధానత వహించె!

పరవశ మంది శ్రామికులు
పాత యుగాల కథావశేషముల్
నిరతిగ పాడుకొంచు, రజ
నీ హృదయమ్మును జచ్చిపోవు ము
మ్మరమున, ఘూక కాంతవస త
మూషగ వారల వెంట బోవుచున్,
చొరవగ దామెటింగిన వి
నూత్న చరిత్రము లాలపించెడున్.

కూయ నేర్చినట్టి గూడ్లగూబల నోట
పాడ వలసినట్టి పాట పుట్టె!
వారి యమృతగాన వర్షమ్ములో రాళ్లె
చివురు లెత్తు, మ్రోళ్ల జెప్ప నేల?

జలపూరమౌ నూడుపుల చేలలో, స్వేద
జలపూరమ్మై మేను జలదరింప;
శ్యామల సస్య పుష్కలమౌ పొలమ్ముల
శ్యామలా ప్రేమగేయములు వెలయ;
ప్రాణంపు బ్రాణమౌ పొలయెన్నుల మ్రోల
ప్రాణమ్ము హాయిగా బరవశిల్ల
భద్రకాళీ కుచాభమ్మౌ మహా ధాన్య
రాశికి కన్ను భద్రత నమర్ప;

కృషి పదాలకు బ్రతుకు సంకిత మొనర్చి
చెలగి నిర్లిప్తుడై యాత్ర జేయునట్టి
కూలి బిడ్డను గీర్తించు గొంతు విప్పి
ఆ శకుంత గాయన గాయనీ శతమ్ము!

క్షమ యను గూనతో బ్రతుకు
సారము బోదెల కెత్తి, కాయక
ష్టము నెట సాగుచేసి, ఫల
సాయము తీసి, తదన్న మెల్ల దే
శమునకు బెట్టి, తాను భృతి
చాలక వస్తుపరుండు కార్మికో
త్తమునికి మించి వేరె యొక
దైవము కల్గునె మానవావనిన్?

అన్న పూర్ణమ్మ సత్య మీ యమ్మ యనుచు,
ఇల ననాసక్త యోగ మీ వృద్ధుడనుచు,
బాలగౌరిని బోలు నీ ప్రమద యనుచు,
కూలివారిని కీర్తింత్రు ఘూక కవులు!

పైని కాయకో, పండుకో పైనమైన
వెన్న ముద్దల పేరిట వెలయు పక్షు
లాశలం బోవుచుండిన, వందు కొన్ని
మా సమీప వనమ్ముల మసల జచ్చె!

కేళిగ కొమ్మ కొమ్మకును
గెంతుచు, కొబ్బరి లేత బండముల్
గ్రోలుచు, జీడిపండ్లు తిని
రొప్పుచు, కోయిల క్రొత్త గూండ్లపై
వ్రాలుచు, నిద్ర లేపుచు, వి
వాదము లాడుచు నా నిశా విహం
గాళి వినోదముం గొలిపె
నా యెలదోటల దీటు బాటలన్.

గోలగ చప్పటల్ చఱచి
కొబ్బరి పుచ్చెల గొట్ట కుండగా
త్రోలిన వారి కేకలకు
దూలిన పక్షులు - మావి తోటలన్
వ్రాలగబోయి - వానిచివ
రన్ గనిపెట్టుక యున్న యోటి డ
బ్బా లిడు బబ్బలన్ బెదరి
పర్విడు దృశ్యము నవ్వు దెచ్చెడున్.

మామిడిచెట్లకున్ మధుర
మౌ ఫలముల్ దయచేసి, వానికిన్
గోమలమౌ సువాసనలు
గూర్చి, క్షుధా ర్తములైన పక్షు లా
శామయ దృక్కులన్ బఱపు
చా దరిదాపుల కేగు నంతనే
ఈ మొనగాంఢ్ర నిట్లు నియ
మించిన దెవ్వరొ రాళ్లు ఱువ్వగన్!

క్రూరజంతు సంకు లారణ్య భూముల
చింత లేకనే వసింప వచ్చు,
నరులు గల్గునట్టి నగరాల నిత్యము
మృత్యు గహ్వరమున మెలగ వలయు.

అని సణుగు కొంచు బోయెడి
మునిపక్షుల కేను శాంతముగ సృష్టిని గూ
ర్చిన యర్థము వాకొన బో
యిన తక్షణ మవియు బోయె నెడనెడ దప్పై.

నీడ గన్గొని భీతిల్లు నెలత మిన్న
లంధకారమె చీల్చుక యరుగుచుండి
తుంటకై కొబ్బరాకులు దూసికొంద్రు
ఎలుకబొండాలు గుజ్జుకై యేరు కొంద్రు.

మంచి పండిటు పరీమళ మీను చున్నది
వెలుగిందు తెండను వెలది యొకతె,
చక్కని పండని చయ్యన నిటుక పొం
తను దాకి పార్వైచు తన్వి యొకతె,
తుంట వేడికి క్రింద దూకిన తొండను
పండు రాలిన దంచు బట్టు నొకతె,
చిలుక కొట్టక బేదొ చేతికి దొరకిన
ఊరించి చీకు నొయ్యారి యొకతె,

క్రింది కొమ్మలలో పక్షి రెపరెప మన
ఉల్కిపడి కొమ్మపై బడు నువిద యొకతె,
శ్రామికాంగన లిట్లు మార్గమున గల్గు
మావితోటను జరబడి మసలినారు.

ఒత్తుగ రాలి ఫెళ్లుమను
చుండిన మామిడియాకు గుట్టలన్
చిత్తుగ ద్రొక్కుకొంచు, నెది
చిక్కిన దానినె నోట గ్రుక్కుకొం,
చుత్తిని పండు పండనుచు
నూరుచు, కొంచెముసేపు కూలి వా
రత్తరి నాగినారు దిన
మంతటి కష్టము విస్మరించుచున్!

ఇహ పరమ్ముల రెంటిని నెంతకైన
ధనము వెచ్చించి కొనగల ధనికు డొకడు,
శ్రాంతి పైకొని కూర్చున్న శ్రామికులను
తోట తనదంచు నదలించి తోలి వైచె!

పిల్లేడ్చు నంచు నొక్కతె,
తల్లేడ్చు నటంచు నొకతె, తల్లడమున నా
యిల్లాండ్రు కదలి సాగిరి
పెల్లాకటి తోడ కూలిపేట మొగమ్మై!

ఆ దారి ప్రక్క నవు డొక
రోదన వినిపించె, నెదుట రోదసి మాకే
దో దుర్గభిత్తివలె దు
ర్భేదనమై నిల్చి, నిల్వబెట్టిన దంతన్!

ఆగి మేమంత, దిక్కుల నాలకించి,
కొంత సేపటి కొక కొంప గోచరింప
దాని దరిసితి; మా కూలి చాన లదురు
బెదురు గుండెలతో లోన బెట్టి రడుగు!

తల్లియొ, తండ్రియో, యెవరి
తల్లియొ, తండ్రియొ వచ్చి, ప్రేమ భా
సిల్లు ముఖాబ్జ మశ్రుజల
సిక్తము జేసుక ముద్దు లాడుచున్
ఉల్లము జేర్చుకొందు రని
హోరున నేడ్చెడి యొక్క బాలకున్
ఫుల్లసరోజ నేత్రలు క
నుంగొని రొంటరి పూరి పాకలో.

మిన్నేటి వెన్నెల తిన్నెలలో నాడు
కొనుచుండి కాల్జారి కూలబడెనొ,
చంద్రవంకను దాగు సారంగమును బట్ట
పర్వెత్తి యేడొంక బట్టువడెనొ,

పారిజాతాగ్ర పుష్పము గోయ జెట్టెక్కి
ఏ భ్రమరికచేత నేచబడెను,
ముద్దుపుట్టగ నాకముగ్ధలు బిగిపంట
చెక్కులు గట్టిగా నొక్కినారొ,

అమృత కిరణాల తూగుటుయ్యాల నెక్కి
బాల్య చాపల్యమున పోయి బాలభాను
కమ్రదీపము ముట్టి కేల్గాల్చు కొనెనొ,
కేలు మని, మేల్కనియు, బాలు డూరకొనడు!

తన యున్న పాటు నెఱుగక,
తన నెవ్వరొ వచ్చి, యెత్తి, తమకమ్మున లా
లనజేయ గోరు బిడ్డను
గను చందరు నొక్క చేత గైకొని రతనిన్!

అంతవలు కొక్క తల్లి కరాంబుజముల
ప్రియత మాత్ర మెటింగిన బిడ్డ యతడు
ఒక్క బిగి నందరమ్మల యొడిని జేరి
గుక్కదిరుగక యుక్కిరి బిక్కి రయ్యె!

అంత నాబిడ్డడి నంది, యందొక్క
పాలు పొంగిన లేత బాలెంతరాలు
లల, లలా యంచు జోలను పాడుకొంచు
సందిట దీసుక చన్నిచ్చి గుడిపె.

చంటి బిడ్డకు, పాలున్న చాన లెల్ల
తల్లులై యుండగా, సొంతతల్లె యేల?
తల్లి పాలిండ్లు జీవామృతమున నింపు
తల్లులకు తల్లి వీవుండ దక్కు వేమి?

రేపు మిత్రుని లేపు రూపు కోసరము తా
మరపువ్వు చీరలు మార్చుకొనుట,
రేపు ప్రేయసుని కోరిక దీర్పగ గులాబి
మొగ్గ నచ్చిన రంగు పూసికొనుట,
రేపు పాంథుని తృష్ణ బాపగా నెమ్మావి
కెమ్మావి నమృతమ్ము కెరలుకొనుట;
రేపు నూత్నాతిధి నేపున బోషింప,
కుచగుచ్ఛములుతేనె గూర్చుకొనుట,

చూచి, భావిలోనికి తొంగిచూచి, యణువు
నణువునన్ నీకు శయ్యాగృహమ్ములోనె
పురిటి మంచమునుం గల్గు టరసినాను,
నీవ ప్రేయసివి, ప్రజాత వీవ జగతి!

తన యిచ్ఛవచ్చి నట్లుగ
తన రూపము, తన గుణమ్ము, తన మార్గము, చే
తన మార్చుకొంచు బోవుట
కనుగొంటిని, ప్రగతి నరయుగంటిని, తల్లీ!

ఆ యనాథబాలు నారీతి గైకొన్న
కార్మికాంగనల ముఖమ్ము లందు
నీ ముఖమ్ము జూచి, నీ యున్కి గన్గొని
శిరము వంచినాను చరణములకు!

యమునలో సూతునకు గర్ణునట్లు, కణ్వు
నకు మహాటవిలో శకుంతల విధాన
విమల కారుణ్యమే భారతముగ జేసి
మహి కొసంగిన నీకు నమశ్శతమ్ము!

చాల సేపాగి, యేతల్లి జాడలేక,
బాలు నొంటిగ దిగనాడ కాలురాక,
కూడ గొంపోవ సాగిరి, తోడనున్న
వృద్ధనాయకు మాటపై వెలదు లతని!

అంధకారము లోన నల్లాడు జీవికి
రాజదా యేకొబ్బరాకు నెఱసు?
ఉదయ మాదిగ చెమ్మ టోడ్చిన దేహికి
వీచదా యే చల్లపిల్లగాలి?
క్షుత్పిపాసల జిక్కి శుష్కించు వ్యక్తికి
దొరకదా చేతికే దోరగాయ?
నూత్నాను భూతులు నోచని ప్రాణికి
పిలువదా యే పాలపిట్ట కూత?

కువలయాల చీకటుల వాగురల నుండి
శశిని పైపైకి తెచ్చిన వాగురల నుండి
ఏటి దరి తిల్లడొంకలు దాటి పోవు
కూలి జట్టును నడిపించె కేలుబట్టి!

తుంట పొగలేచి కేల్చాచి తోడితెచ్చు
ఇరులలో నొక్క బంగారు నెఱసువోలె,
ఇరుల వెన్నంటి కడలంట దరిమికొట్టు
వెలుగులో నొక్క నీలంపు నలుసువోలె;

వెలుతురు పోనీకుండఁగ,
చెలువల చేతులను గల్గు చిఱుతనిపై పు
ర్వులు వాలనీయ కుండఁగ
మెలకువ నాశక్తి కలిసి మెలగెను మాతో!

పడతి యొక్క తె తందాన పాటపాడ,
నాతి యొక్క తె యుయ్యాల నడకనడువ,
నన్నుగని బిడ్డడెదొ బోసి నవ్వునవ్వ
పేటచేరిరి కూలీలు బాటచివర

పాడు గుంటకు రుద్ర వాటిక
త్రాడు గట్టిన కూలి పేటది,
పెంట కుప్పల మధ్య మిత్తికి
వంటసాల యది!

ఇరుకు సందు లటంచు దోమలె
~~ఈ~~సడించెడు కొంపలంబది,
ఇంటి కంటెను పెంటె మేలని
పించు గూడె మది!

తేళ్లు, జెర్రెలు, కట్లపాములు,
కాళ్లలో కాట్లాడు డొంకది,
బాగుపడని మహా భయంకర
రోగముల పుట్టిల్లది!

శ్రిత జనాస్థులతో పిశాచులు
జతలుగా కోలాట మాడే
మరణ యాత్రా మార్గమం దే
ర్పఱచి నట్టి మకా మది!

పేట లోపల నేను పాదము
పెట్టినానో లేదొ, మృత్యువు
ఝుమ్ము మని శతకోట్లుగా మశ
కమ్ములై నా చుట్టు ముూగెన్!

ముఱికి సందుల, నిఱుకు గుడిసెల
మూల్గుచున్న దరిద్రమున్ గన
తగులబెట్టగ బుద్ధిపుట్టెను
తల్లి, నా కపుడు!

చింతన నెఱుంగు చేతనా చేతనముల
ఇంత లేమి భరించు వారెవరు లేరు;
సృష్టికి కిరీటమనుకొన్న శిష్టుడేల
క్రుళ్లు బ్రతుకును తొలగించుకోడు తెలిసి!

చేతకాని నరుడు సిగ్గు నెగ్గును లేక
పాడు గుడిసెలందె బ్రతుకు గాక,
చలము గల్గి, చేత బలమున్న చిచ్చేల
ఓగుగాల్చి, బాగు నోము రాదు?

మెఱపు వలె నీ తలంపెద
నొరసిన తక్షణము, చెంత నొదిగిన కొంపన్
కరమంది పుచ్చుకొని, భీ
కర రూపము దాల్చి, పేట గాల్చితి నంతన్!

గుడిసె చూఱును నే నంటుకొనెడు దాక
త్రోవ చూపించు నాకుల తుంట నేను,
అంతలో తుంట బ్రతుకంతమై, వినూత్న
ధర్మసృష్టికి నాయకత్వమ్ము గొంటి!

గుడి దీపము

అదియొక దేవతాయతన,
మం దొక నల్లని రాతి బొమ్మ చ
క్కదనపు టిక్క యైన గిరి
కన్యకు మారుగ పూజ లందుచు
న్నది; ధనమే ప్రపంచ మని న
మ్ముచు, దైవము పేర తానె య
భ్యుదయము నొందుచున్న యొక
పూజరి నన్ వెలిగించె సంధ్యలో.

నీ వఖండము నీ నుండి నే నఖండ
మేకధారగ బ్రవహింతు మెల్ల సృష్టి,
రూప సాదృశ్య మరయక రోజురోజు
నిన్ను జూడగ మనుజుడు నన్ను దెచ్చు.

ఆరిపోవని విశ్వాస నాదమలచి,
కన్ను మూసుక వెల్గించు కాలు చున్న
వత్తినె నరుండు; నీ ప్రక్క కొత్తిగిల్లి
వెలుగు కోసము చేతులు వెలికి చాచు!

ప్రమిదె నిల్చి, నీ పాదపద్మములు కొల్చు
భాగ్య మబ్బుట కానందపడుచు నేను
వెల్గి, వెల్గించినా నందు మూల్గు చున్న
చిమ్మచీకటి జీవనాళమ్ము లంత.

మధుర మీనాక్షి, కంచి కామాక్షి వంటి
దేవతల జూచి, తల్లి! నే తెల్లబోతి;
నిను ముఖాముఖి జూడ జాలని నరుండు
చెక్కినాడు నిన్నూహకు జిక్కి నట్లు!

ఏ రూప మందు జూచిన
నీ రూపమె గోచరించు నేదో యొక సం
స్కారమున, నీవ శిల్పము
తీరున వికసింప, వెల్గితిని సంతృప్తిన్.

రాతి బొమ్మల నుదుట నీ వ్రాలు కలదు
మహిత శిల్పమై, అదియె సన్మాన పత్ర
ముజ్జ్వలానంద రత జీవి కుర్వి లోన,
చదువుకొనువాడె నీచేత సత్కృతుండు.

భారత శిల్ప భారతికి
పట్టిన ఛత్రము వంటి గోపుర
ద్వారము నంటి, "ధన్యముగ
దా మన జీవిత" మంచు నెవ్వరో
దూరము నుండి వచ్చిన వ
ధూ వరు లాలయ భిత్తికా పురా
చారు కళా విభూతి కవ
శమ్మున మ్రొక్కిరి, చొక్కి రాపయిన్!

చక్కగా నిలువెత్తున చెక్కబడిన
త్రిపుర సుందరి జూచి, మత్తిల్లి యతడు
చెక్కు చెదరని రొమ్ముపై చేతు లుంచు,
మొక్కవోవని చెక్కిట జెక్కు జేర్చు!

తాండవముచేయు నటరాజు "తదిగిణత"కు
"దిగిణత"యటంచు నెడద స్పందించుచుండ
అతని కన్నులలో జూచు చితర మెల్ల
మఱచి నిల్చున్న దందె యా మగువ మిన్న!

కాలమును చేలమున గట్టి కదలకుండ
వీణ వాయించు చున్నదా విశ్వవాణి;
శతశతాధికాబ్దము లామె చరణపద్మ
పీఠి కొక్కొక్క పత్ర మర్పించిపోవు!

అచట కాలము లేదు, బ్రహ్మకు వికార
ఖరముఖ మ్మట్టె నేడును కలదు నిలిచి;
కదలలే దాదికూర్మ మొక్క యడుగైన,
మహిషమర్దని పరిహరింపదు కరాసి!

వీణియకు వాణి తొలిమేళ వించుకొన్న
రాగ మీనాడు నదె స్థాయిలో గమించు,
పుట్టి నప్పుడె శ్రీదేవి పట్టినట్టి
వరద హస్తపు ముద్రలో వారలేదు.

ఆగిపోయిన కాల మహా ప్రవాహ
కోమల సరోవరమ్ముల గ్రుంకు లిడుచు,
ఒండొరుల హత్తుకొని తడు లత్తుకొనుచు,
ప్రేయసులు సాగి, యే నీడొ మాయమైరి!

కాలమును బట్టి మూటలు గట్టి యచట
నిల్చిపోయిన యా ముగ్ధ శిల్పి యెవరొ!
పొంగి ప్రవహించు సౌందర్య గంగలోన
నతడు గ్రోలిన తలమెల్ల నమృత సరసి!

అది కళానుభూతి, యది రసానందమ్ము,
అందుకొఱకె యాలయమ్ము కలదు;
నిన్నుజూచి, తనకు నీవిచ్చు మాధురు
లాను టెవని బ్రతుకు కేని ఫలము.

ఒక ప్రక్క తరుణు లా క్రియ
సకల కళారుచుల నిన్ను సందర్శింపన్,
ప్రకృతాత్ములు కొందరు మఱి
యొక ప్రక్కను జేరి, యడుగు చుండిరి వరముల్.

కొబ్బరి కాయలున్, బసుపు,
కుంకుమ, పువ్వులు, పండ్లు, నర్థిణా
డబ్బులు చేత బుచ్చుకొని
డాగులు పడ్డ మనఃపటమ్ములన్

సబ్బున గుంజిపెట్టు మని
స్వామిని జేరిరి మానవాళి, పై
గబ్బుకు గబ్బిడమ్ములై గ
కావికలై గుడి వీడిపోవగా.

తన దొంగతనము పారిన, నొక్క టెంకాయ
కొట్టుదు నని మ్రొక్కుకొనియె నొకడు;
వెలదికై హితునికి విషమిచ్చి, దొసగునీ
పైటకు దుడువగా వచ్చె నొకడు;
రోజెల్ల దొంగ తరాజుతో బ్రజ దోచి,
ముక్తి కోసము కేలు మోడ్చె నొకడు;
కూలీల నేడ్పించి, కోటికి పడగెత్తి,
అరణాకు కైవల్య మడుగు నొకడు;

సంఘ జీవఘ్నమైన దుష్కార్య మెంతొ
చేసి గడియించుకొన్న యశేష కిల్బి
షమును నీ కొక్క పువ్వు లంచముగ నొసగి
కడిగివేయించుకొన వచ్చె ఘను డొకండు!

లావుగలవారి కెల్ల పులావు బెట్టి,
తిండి తినని డ్రైవరును గద్దించి లేపి,
జీపుకారున గూర్చుండి చేరె నంత
సహచరులతోడ నొకస్వామి స్వామి గుడికి.

నర బలుల నిచ్చు కాలము నాశ మయ్యె
జంతు బలు లిచ్చు కాలము నంత మయ్యె
ఇటను దిని, యట ద్రేన్పగా నెంచి నరులు
అంతరాత్మలు బలియిత్తు రమ్మ! నేడు!

సిగరెట్ పొగాకు తెచ్చిన లాభ మరలక్ష
పంట్లాము జేబులో పదిలపఱచి,
పెండ్లికంటెను వేరు పెద్ద కోరిక లేని
పొరుగింటి పడతిని మోహపెట్టి,
కష్టించి పాప మే కవియొ సృష్టించిన
బంగారు కథ నొండు దొంగిలించి,
మాటలు, పాటలు మక్కికి మక్కిగా
నే ప్రాత ఫిల్మునో కాపి కొట్టి

ప్రముఖ మంత్రి యెవరొ ప్రారంభ శుభ మహో
త్సవము చేసి తనను చాల పొగడ,
కోట్ల కొలది పచ్చనోట్లకై వర మేదొ
కోర నతడు నిన్ను జేరి నాడు!

అతడు తీసిన దొక పతివ్రత చరిత్ర,
నాయికా పాత్ర వాడ కంతకును వదినె!
ప్రజల దౌర్బల్యముల మీద భావి భాగ్య
సౌధములు కట్టుకొందురు స్వార్థపరులు!

ఆతడు నీకు మ్రొక్కు సమ
యమ్మున, నాతని నిన్ను గూడ నే
కాతరతన్ బదే పదిగ
గాంచుచు నుంటిని; వాని మోముపై
శీతల చంద్రికా సుభగ
చింతనముల్ వికసించు నంత – నీ
చేతన మ్రోడువోయినది,
చీకటి క్రమ్మిన దెల్లదిక్కులన్!

గణ గణ మను గుడి గంటల
రణనమ్మున నట్టహాస రవ మంత నెదో
వినిపించెను, కనిపించెను
గణనాథుని దంత కాంతి కణ మొక మూలన్.

మోజుగల తారతో, నా
రోజుకె రాజై రహించు ప్రొద్యూసరు నీ
బూజు గుడికి వచ్చుటతో
పూజారుల పూర్వపుణ్యములు తెగబండెన్!

నిను మఱచిన పూజారులు
నను మఱచిరి, భక్తు డొసగు నానావిధ చం
దన తాంబూల ధనాదుల
గొను, చంతట మూసినారు గుడి గుమ్మమ్ముల్!

నీ కళామూర్తితో గుండె నింపుకొన్న
ప్రేయసులతోడ నీ వెందు బోయి నావొ,
ఒంటరిగ–చిన్నవోయిన మంటపమున
నేను గుడినట్టె కౌగిట్టి నిద్రపోతి!

కొఱవి దయ్యము

పూర్వ వాసన లెట్టివో ప్రోత్సహింప
చేరినవి ప్రక్క ప్రక్క నస్థికలు రెండు,
వాని సాంగత్యమందు రూపము గడించి
భూతమై నిల్చితిని రుద్రభూమి నేను!

కారెము లాడుచున్, బళుల
గాపరు లెందొ గిరాటువేసినన్
చేరిక గొన్న యెమ్ములకు
స్నేహము కల్పనచేతు నంచు నన్
దూరకు డేరు; విశ్వ సృజ
నోద్యమ కార్య వర ప్రణాళికన్
గారణముల్ విశూన్యములు,
కల్గదు వానికి హేతువాదమే.

కలద యేని పరస్పరాకర్షణమ్ము–
ఎడదలకె కాదు, కలదది యెమ్ములకును,
మనుజులకె కాదు, కలదది గ్రాకులకును,
మనుగడనె కాదు, కలదు సమాధి గూడ!

కొన్ని దినమ్ము లైన దొక
కోమలి నందు సమాధి చేసి, యే
మున్నదొ లోన! ఏల నత
డొంటరిగా ప్రతిరేయి నీరధుల్
కన్నుల బట్టి తెచ్చి యట
గార్చెడు! మొక్కయి మొల్వ నేర్చునో!
క్రొన్నన లీయవచ్చునొ! త
రూన్నత శాఖల బల్కరించునో!

పోయి రూపము, జ్ఞానము పోయి, వంతు
వంతునన్ పంచభూతాల నంతరించి,
ఎట్లు వినగల దాతనియేడ్పు నింతి?
కరగి ప్రవహించు కన్నీరుగా నతండు!

అతడు బడిలోన "భాస్వర" మనుచు నన్ను
ముట్టుకొని చేయి కాల్చుకొన్నట్టి వాడె,
పూర్వ పరిచయముంబట్టి పోయి నేను
చెంత గూర్చుండి యాతని చింత గంటి.

తనకోసము తలిదండ్రుల,
ననుగుందమ్ములను బాసి, యనురాగిణియై
చనుదెంచిన ప్రియురా లది,
చనిపోయిన దిట్టె కాల సర్పక్షతమై.

ప్రొద్దుట లేచి, తిండి తిని
　　పోయి, పొలమ్ములనో-మరేడనో
యెద్దులవోలె కష్టపడి,
　　ఇండ్లకు జేరి, యెదో భుజించి, పె
న్నిద్దుర వోవు జీవులు జ
　　నించిన దెందుకొ! శ్లేషకావ్యపుం
బద్దెము లట్లు క్లిష్టములు,
　　బహ్వసమమ్ములు జీవితార్థముల్!

పని చేయు తిండి కోసము,
తిను పనికోసరము జీవి; దీని కొకంతే
వినబడదు, లక్ష్య మేదియు
కనబడ; దీ సృష్టి యెవరి కష్టార్జితమో!

ఏల పుట్టినదో మొగ్గ, రాలు టేల!
ఏల పూచినదో తీగ యెండు టేల!
ఏల పెరిగినదో తోట, యేడ్పు టేల!
కార్యమే తప్ప, కనరాదు కారణము!

కంటి కాటుక దీసి, కంట బెట్టెడి వేళ
　　మునిపంట బెదవి నొక్కిన సుఖమ్ము,
ఫలరసమ్ములను గ్రుక్కిళుల నొండొరు లంది
　　పుచ్చు కొన్న క్షణంపు బూర్ణ రుచులు,

గున్నమామిడి కొమ్మ గూర్చుండి కోకిల
జంటగా నడిపిన చైత్రరథము,
పచ్చి కోపము మ్రింగి, పక్వ మాధురి త్రేన్చి
ఒకరి నొకరు దాగి యున్న నీడ,

పగటి కలలను నిశలందు వాస్తవముగ
ననుభవించిన నవకోటి యనుభవములు,
కాంతతోపాటుగ సమాధిగతము లగుట
నెంచి యెంచి, వెక్కి వెక్కి యేడ్చు నతడు.

శత సహస్రాధిక ప్రజా తతులు గల్గు
లోకమున నాత డొక్క యేకాకి, తల్లి!
తనదు సర్వస్వ మామెతోడన గతించి
చింత కాతడు స్మారక చిహ్న మయ్యె!

తనువు తీరియు, నాశ తీరని వయస్సు
ఆవు రావురు మనుచున్న యాత్మ లనగ
క్రొత్త గోరీల గుమ్మాల గోచరించు
రంగు రంగుల చుక్క వెలుంగు లేవొ!

అందు నొక చోట నా వెలు
గందుకొని ప్రసన్న వదనయై చూచిన, దే
మందు నది? గాజు పెంకను
కొందును! ఒక పుట్టె జేరి కుందెడు నేమో!

క్రొత్త సమాధి ప్రక్కనది
    కొన్ని యుగాలటి ప్రాత పెంకు, ఏ
పుత్తడి బొమ్మ పుస్తె తెగి
    పోయిన యట్టి విషాద గాధనో
చిత్తము మెత్తనౌ నటుల
    జెప్పుచు నున్నది, తత్సమాధిలో
మృత్తిక గాని యస్థికలు
    మేల్కని యున్నవి దాని గోడునన్!

ఈ గాజు పెంకునం దేమి రూపించును!
    చిరకాల సంసార జీవితమ్ము,
ఈ గాజు పెంకునం దేమి దీపించును!
    పారమ్ము జేరని ప్రణయ యాత్ర,
ఈ గాజుపెంకునం దేమి కుమ్మిల్లును!
    భర్తృ వియోగ దుర్భరతరాగ్ని,
ఈ గాజుపెంకునం దేమి శేషించును!
    పుండయి వేధించు పూర్వ చరిత,

కాల మను రుద్రభూమి నగాధ గర్భ
మందు పూడిపోయిన యట్టి యాత్మ కథను
త్రవ్వుకొనుచున్న దట్లు నూతన సమాధి
భిత్తికల, పాప. మీ గాజు పెంకు నేడు!

ప్రేమ మధురానుభూతిలో వివశ మైన
సుక్షణ మ్మేదొ స్మృతివీధిలో క్షణమ్ము
తళుక్కుమనిపోయె గాబోలు, తమసిలోన
గలిసిపోయిన దది నేను కన్ను ద్రిప్ప!

ఆశతో వచ్చి జీవించి నట్టి దెవరొ,
తిరిగి పోయిన దెవ్వరో తెలియ లేక
కాటి దిబ్బను గట్టిగా కౌగిలించు,
మంటి పెల్లను ముద్దాడు మానవుండు!

ఆతడు కౌగిలించిన స
మాధి యనాదిగ వచ్చు మానవ
వ్రాతపు బాహు బంధముల
బ్రాబడి నట్టిదె, దాని క్రింద లో
లోతులలో ననంత గత
లోక మదృశ్యము చెందినట్టిదే,
చేతన నిట్లు రాల్చుకొని
జీవి భవిష్యము మ్రోడువోయెడున్!

భూత కాలమెల్ల బూది ప్రోవై యుండ
ప్రణయి నందు గుర్తుపట్ట గలడె?
పరిమళించు పసిడి పరమాణువుల నేరి
కొత్తబొమ్మ జేసికో గలాడె?

కొమ్మ మీద మొగ్గ, గుమ్మాన లే బుగ్గ,
పదము లందు లక్క, పైని చుక్క,
విశ్వమయత నంది విహరించు ప్రేయసి,
ఎందు లేదు చూచు డెంద మున్న?

మానవ సమాజమున కంతు లేని నీడ
రుద్ర వాటిక, దీనికి నిద్ర లేదు,
అసలి, సొలసి, చివికి, చిక్కి, కలుగ దీన
జనుల కిది హాయి గూర్చు విశ్రాంతి గృహము.

ప్రణయ గీతము వ్రాసి బాగుండలే దని
చించి పార్వైచిన చెత్త బుట్ట,
పెదలంక వంకాయ ముదిరిపోయిన దంచు
వంటిల్లు విసరిన పెంట కుప్ప,
చిఱచిఱ లాడించు చిత్త యెండకు వీగి
పరువెత్తి దాగొన్న తరువు నీడ,
ముద్దు తీరగ చేత బుచ్చుకొన్న గులాబి
ఇటె జారిపోయిన యిసుక బురద,

దేని కదియే శ్మశానమ్ము, దాని లోన
జరబడిన దేది యేనాడు తిరిగి రాదు,
ఇంత తెలిసిన విజ్ఞానవంతు డయ్యు
యువకు డేలనొ దుఃఖించు నువిద గూర్చి!

అతని విరహాగ్నిపై గ్రాగి, యతని భావ
విభ్రమమ్మున స్మృతివీధి విస్ఫురమయి,
తెలిసి కొంటిని నన్ను నే, దిక్కు లేక
స్రుక్కి పోయిన ప్రేమ చిత్ జ్యోతి నంచు!

నరుడు కట్టిన కుటిల వర్ణ ప్రభేద
ఘోర కారా గృహమ్మును కూల్చబోయి
దాని యిఱుకున బడి తామె దగ్ధమైన
ముగ్ధ హృదయాల వాంఛా ప్రబుద్ధి నేను!

వారు నశించినారు తమ
వారి దయారహితమ్ములౌ దురా
చారము లందు కట్టె లయి,
స్వాంతము లందలి ప్రేమ రశ్మి చ
ల్లారక, మల్లె పందిరుల
నామ్ర వనమ్ముల పూచి, కాచి, యే
తీరున గూడ కోరికలు
తీరక విచ్చిరి దిగ్దిగంతముల్!

ప్రేమ మనునది మానవ సృష్టిలో వి
శిష్టమైన మహోన్నత జీవ గుణము,
దాని సంతృప్తి పఱుప సాధ్యమ్ము కాదు
ఇతర రూపాల, నితర ప్రకృతి భవాల.

ఆనందానుభవ మ్మది
మానవునిదె, ప్రేమ దాని మహితావధి; య
మ్లానముగా ప్రేమానం
దానుభవ మ్మొందు టొకటె దైవత్వ మిలన్!

కొంచెమో, ఘనమో, యెట్టి కోర్కె నైన
తీర్చుకొనుటయె జీవి సిద్ధికి పథమ్ము,
ఫలితములు కాని వాంఛలే పట్టి నేడు
జగము బీడించు చున్నవి చాల గతుల!

ఆ గతి ప్రేయసీ ప్రియుల
యాత్మలు ప్రేమరసత్వ సిద్ధికై
త్యాగము చేసికొంచు భవ
దాలయ వాటిని పర్యటించు, శ
క్తే గద లోక వస్తువు, స
తీ! ఎపు డెక్కడ వారి యంశముల్
ఆగమ మౌనొ కూడి - అపు
డక్కడ రాగము పుట్టుచుండెడున్!

నేను నా గాథ నా రీతి నెమరువేసి
కొనుచు, తన్మయమ్మై యున్న క్షణము లోన
రుద్రభూమి సర్వమును కారుణ్యమయత
వివశమయ్యె నా భావముల్ వినుచు గనుచు!

అంతలో, నా ప్రియా వియోగాగ్ని తప్త
తశ్రువుల నొత్తుకొని లేచె, నతని తోడ
నేను లేచి ప్రయాణమ్మైనాను కూడ,
పల్లెవఁజకును సాగనంపగ దలంచి.

పైరు గాలికి చక్క పడగ విప్పిన పాము
    పుట్టపై కూర్చుండి బుస్సు మనగ,
కోటీశ్వరుడు వోలె కొమ్మపై నిద్రించు
    కోతి చివ్వున లేచి కొట్ట బోవ,
పరుల పంట పొలాల బడి మేయ విడిచిన
    కొట్లగేదె యొకండు కొమ్ము విసర,
దొంగ యెవ్వడో దారి దోల్లించి పోయిన
    ముళ్ల కంపలు కొన్ని పళ్లు నూఱ,

ఒక్కటిని గూడ గమనింప డుండి లేని
యట్టి యంతర్ముఖుడు, చాల గట్టివాడు,
యువకు డాత్మ గృహమ్ము డాయుటను జూచి
ఆగిపోతిని నే నొక్క లేగ చెంత.

ప్రొద్దు పోవు వఱకు పొలములో పనిచేసి
అపుడె వచ్చినట్టి యతివ యొకతె,
పాల చెంబు తోడ పశుశాల కేతెంచి
దయ్య మనుచు నఱచి కొయ్యబాఱె!

వ్యక్తమున మనసు వ్యక్తా
వ్యక్తమ్మున దయ్య మగుట నరయరు జను, ల
వ్యక్తులు గద యిప్పట్టున
శక్తీ! నిను జూడలేరు సరిహద్దు పయిన్!

భూతము పట్టుకొన్నది, వి
భూతిని తెండను హెచ్చరింపులన్
తాతలు కొంద రా గృహము
దాపున గూడుట జూచి వేడ్క, నీ
పాత కథానికల్ శతము
పాడిన పాటలె కాన, నెవ్వడో
యేతము తోడు చుండ నట
కేగి చరించితి చెట్ల బోదెలన్!

పాడుపడి యున్న యా తోట బావి పైని
పాద మిడి నానొ లేదొ – గభాలు మనుచు
బీట తీసిన యొక పొంత నీట గూలె!
రైతు తను వంత ఝళ్లున జంప మయ్యె!

నిమ్మ తోటలు గడిచి, దానిమ్మ పూల
యద్దములలోన నను నేన దిద్దుకొనుచు,
అరటి తోటల నడయాడి, మిఱప చేల
నడుమ దిష్టి బమ్మల గాంచి జడుసుకొనుచు!

కంప తెగద్రెంపి, కొబ్బరికాయ తీసి,
చేత బట్టుక దిగుచున్న లేత దొంగ
తోట యజమాని ననుకొని తోక ముడువ
కెవ్వుమని వాని బెదరించి నవ్వుకొనుచు;

మల్లెపొద నొక్క యెడ నొక్క పిల్లవాడు
నిదురపోవుచు నుండ గాంచితిని నేను,
కాంచి యా ప్రాంత వృక్షశాఖలను జేరి
తూగు టూయెల నూగంగ సాగివాను!

మొదట ననుకొంటి నతని తేమ్ముపయి నిల్చి
నాట్యమాడుదు నని, యేదొ నందనమున
ఎవరికోసమొ వెదకు నా యువకు మోము
అరుణ కాంతులతో నాకు వెఱపు గొల్పె!

అతిగూఢ మ్మగు రాత్రి గర్భమున ని
ర్వ్యాపారమ్మై సృష్టి ని
ద్రితమ్మై యున్నది, స్వప్న సంపదల భా
తిన్ మిణ్గురుం బుర్వు లా
గతి నొక్కం డొక డీగతిన్ మిణికెడున్;
కల్హార గంధ మ్మెదో
జతగా బిల్చిన, పోయి, దాని యొడి సె
జ్జన్ జేరి చల్లారితిన్!

వీధి లాంతరు

ఎండ కన్నెరుగని యింతిని వేధించి,
అవని యంచులకు వాహ్యాళి బంపు,
నరమామిడి వలంతి వర శిరోజములలో
కరములు గ్రుచ్చి నెత్తురులు లాగు,
వయ సుడివోయి, యెవ్వరి యౌవనమ్మునో
ద్వేషించి బైలుతో దెబ్బలాడు,
తన యంతు జూడ గోరిన ద్రోహు లని లేచి
మబ్బు కుబ్జుల మీద మండిపడును,

ధూర్తుడై యిట్లు వర్తించి తుదకు కాల
ధర్మమును తప్పుకో లేక తరణి గ్రుంక,
సాటిలేని నియంతను సాగనంపి
చల్లబడినట్టు లోకము చల్లవడియె!

కఠిన యజమాని ముందు నౌకరు విధాన
అంతసేపు నేనెంతో ఆయాస పడితి,
కాల వృద్ధుని గదిలోని కన్నెనైతి
నేను, నీరెండ నన్ను స్పృశించుచుండ!

వెలి పుడిగి కన్ను దెఱచితి
పురపాలక సంఘు వీధిమొన దీపముగా,
పరగడుపున పని చేసెడు
నిరుపేద విధాన చాల నీరస మైతిన్!

ఋషి బ్రతికియున్న భాష్యకారుని విధమ్ము
పగలె వెల్గింపబడిన దీపంపు బ్రతుకు,
బ్రతికి యేరీతినో బైటపడిన యంత
స్వాగత మ్మిచ్చె నాకు బజారు వీధి.

ఇఱుకు సందులు తనువెల్ల ముఱికితోడ
గుడిసెలకు మోసికొని పోవు బడుగు జనుల,
శిథిల వీధులు బ్రతుకెల్ల చింతతోడ
షాపులను మూసికొని పోవు సంద కడనె!

నీ కాని కోసమ్మై నాకొట్టు తెఱతునా?
పొమ్మని దొంగలాభమ్ము కసిరె,
చనువైన మాత్ర మూసిన షాపు తీతునా?
రేపు రమ్మని లేత రేయి కినిసె,
పద్దుపై కొత్తడబ్బా తీసి యిత్తునా?
రొక్క మిమ్మని సంతరోజు విసిగె,
అప్పేమి టిప్పుడీ యర్ధరాత్రి నటంచు
పెళుసు గళ్లాపెట్టె తలుపుమూసె,

జానపయి బెత్తెడును లేని జనపదమ్మె
అర్థి జనముల నే డిట్టు లాదరించు,
నగరముల మాట చెప్పిన నగుదువేమొ!
కాలదోషము పట్టె లోకముకు, తల్లి!

గ్రామ పంచాయతీ పాడు తూము మీద
చుట్ట ముట్టించి తీరికూర్చుండె నొకడు,
పీల్చినవు డెల్ల చీకటి పెను పిశాచి
ఎఱ్ఱగా జూడ సాగిన దెవరి కొఱకొ!

అంత నొక బీడి యాచెంత కరుగు దెంచి,
చుట్టతో విడువేసెను సోదె నేదొ!
ఇంటి గొడవలు, పక్కింటి జంట కథలు,
వీధి తంటాలు దానిలో వేనవేలు.

ప్రక్క నున్న సోడా కొట్టు చెక్కమీద
కప్పురపుకిళ్లి తాలింపు కంపు కొట్టె,
శివుని గుడి ముందు గల మల్లెపువుల తావి
సైడు కాల్వలు దాటియు సన్నబడదు.

పల్లె పొలిమేర కావల పగలు పగలు
మొగలి డొంకల దాగుడు మూతలాడి
చల్లచల్లగ నల్లరి పిల్లగాలి
రేయిపైబడి, యూరెల్ల మేయసాగె.

చినిగిన బనియనుతో, తల
మునిగిన కంకటితొ, యేడ్పు మొగముతొ, పుట లూ
డిన పొత్తముతో గడు చి
క్కిన బాలుడొకండు లైటు క్రిందికి చేరెన్.

ఊరి చివరనున్న పూరిండ్లలో నొక్క
నూనె లేని ప్రమిదె నుండి వెలుగు
కొఱకు వెదకుచున్న చిఱువత్తి యాతడు
చేరి తుంమః పైని కూరుచుండె.

పొట్టకోసము పగలెల్ల మట్టిమోసి
రాత్రి పూటల నాత్మ కోరకము నింత
వికసితము జేసి కొనగోరి విప్పునతడు
ప్రాతకాలపు దొక పెద్ద బాలశిక్ష.

దీపమును దెచ్చుకొనుటకు దిక్కులేని
మలిన వస్త్రాన దాచిన మణు లవెన్నొ
నా వెలుంగున విరిసి విన్నాణ మొందె
దినమణిని మించి లోకాన దేజరిల్లు.

ఇల్లు లేని వాని కీపె పుట్టిన యిల్లు,
దీపె లేని వాని కీపె దివ్వె;
రాయి రత్నమౌను, రత్నమ్ము వసుధకే
దీపమౌను నీదు ప్రాపకమున.

నిదుర వచ్చెడునందాక చదువుకొని య
తండు కొంపకు పోయె, పాదములు నేల
దడబడుచు నుండియును వాని తలపు విరిసి
భావి జీవన శిఖరాల బరిమళించు.

ఫల మనుకొన్నవో, మధుర
పాకముగా దలపోసెనేమొ, దో
మలు, పొడగువ్వ, లింక - పర
మాత్ముని ముద్దులబిడ్డ లెవ్వవో
కొలకొల నన్ను ముట్టుకొని
కూలగ సాగెను నాకె పిండివం
టల గతి, చిత్రమయ్యె ఘట
నాఘటనమ్ముల ఘర్షణమ్మటన్.

మూకగా మేరునగమును ముట్టడించు
బాంబరులు వోలె, నను దాకి బహుముఖాల
ఘన పతంగాలు రెక్కలు కాలి కూలు
గాఢ తిమిరమ్ము లోనికి కాంతి నుండి.

పాపకూపమ్ము లందుండు ప్రాణి యెందు
వెలుగు ముందు ముఖాముఖి నిల్వలేదు,
స్వేచ్ఛకోసము దీప మార్పెడునె కాని-
చీమయును కాని దోమకు శీధువేల?

ఆ విధమ్మున పుర్వులు నా వెలుంగు
తోడ పోరాడుచుండ, నానీడ తోడ
సిద్ధపడినార లెవ్వరో యుద్ధమునకు
చోద్య మేమని క్రిందికి చూచినాను.

అది యొక విస్తరాకు, సగ
మన్నముతో నట పారవేయ బ
డ్డది; యొక పంది, యొక్క నరు,
డా కబళమ్మె మహా ప్రసాదమ్మై
బ్రదికెడు బక్క యావు నొక
ప్రక్కకు నెట్టి భుజించ సాగినన్,
గదిసిన దొక్క కుక్క పిడు
గా-పరమాణు మహాస్త్రమా యనన్.

ఆకటి నినాదములతో
చీకటిపై కుఱికి కుక్క చించినదా పు
ల్లాకు, నొక కొయ్య గొని పె
ల్లాకులముగ నరుడు దాని నటకాయించెన్.

ఆత్మమునకు, మఱి, యనాత్మమ్మునకు భేద
మరయ జాలినట్టి నరుడు, తల్లి!
కుక్కతోడ పొట్టకూటికి పోరాడు
స్థితిని జూచి నేను సిగ్గుపడితి.

స్వగతం బెయ్యదొ చెప్పుకొంచు నొక యో
షారత్న మా యింటి వం
ట గదిన్ ద్రిమ్మరుచున్న, దా యనటి తో
టన్ గ్రొత్త పెండ్లాముతో

మగడేదో సరదా యొనర్చెడు; సినీ
మా వేళ కాబోలు, నీ
టు గుభాళింపున గోటు చేసికొని, బో
టుల్ పోదు రే పట్నమో!

ముటికి కంపని రోసి ముకు మూసికొని, నోట
బడిన దోమలకు శాపమ్ము లిడుచు,
పంకిపై యడుగుంచి, పంచాయతీ వాళ్ళ
చావుగోరి, సొలోపు జాటిపడుచు,
కునుకుచున్నది లాంత రని, యింటి పనిచేయు
దాసి పిల్లను తిట్టిపోసికొనుచు,
ఇకిలింపుతోడ రాసుకపోవు రౌడీని
"అత్తరు సాహెబ! ఆవో" యనుచు.

పరులనెట్ల ఆకర్షింప బాధపడుచు
విసుగుతో పొంతవారి దప్పించుకొనుచు
చిత్తకథ, లత్త కథ లేవొ చెప్పుకొనుచు
పడుచు పిల్లలు సినిమాకు నడచినారు!

ఊరు నూరెల్ల గాఢాంధకార వశత
మునిగి యున్నది నిద్రా సముద్ర మందు,
ఇక్క డొక దీప, మక్కడ నొక్క పొయ్యి
తెలుపు చున్నవి ముక్త జీవుల తెలంగు.

మఱచిరో కిటికీల మాట, నావలి వీధి
గోడపైబడె ముద్దులాడు నీడ,
వీధి కోణము నేదొ వెలపించె కాబోలు
ముసుగొక్క టీసందుమూల నక్కె,
పడమటి పేటలోపల నేదొ గొడవయ్యె
మొఱుగు చున్నది తూర్పు మొగను కుక్క,
గోశాల గుమ్మాల గుసగుస లటు జాఱి
రేరాణి పాదను చల్లారిపోయె,

అత్తరువు మాత్ర మగుపించు నతను నొకని
తలిమి సంకెళ్లు వేసిరి తస్కరుడుగ,
స్వేచ్ఛలేని మానవ సంఘు సృష్టిలోన
రాత్రి జీవిత మీరీతి రకరకములు!

రేయి నెచ్చట బైలు దేరినవొ కాని
నీడలొక రెండు చేరె నా నీడలోన,
వెలుగు మట్టముపై నెంత వేదమున్న
క్రింది లోతుల లేదు కోరికల కంతు.

తిండికోసము పగలెల్ల త్రిప్పులుపడి
శక్తి ఖర్చైన మానవ వ్యక్తి తాను
రేపటికి పూర్తి సత్తు మార్జించు కొనగ
ప్రణయ దేవత రొమ్ముపై పవ్వళించు.

వరుసగ నెన్ని రాత్రుల త
పస్సున కీ ఫలమబ్బెనో, మహో
ద్ధురతర మైన డెందముల
తో నొకటక్కటి జేరి, జీవ ని
ర్ఝరములు రెండు రాగ జల
రాశిని బంది యదృశ్యమయ్యె, సుం
దరమగు నా సమైక్యము గ
దా, వరణీయము ప్రాణికోటికిన్!

ఆ నీడలు రెం డొకటై
నా నీడను గలిసినంత నది మేదురమై
నానాముఖముల బోయెను,
మ్లానావని కెల్ల తిరిగి మధురిమ గూర్చెన్!

నిలిచి తెల్లవార్లు వెలుగ వలసినదాన,
అర్ధరాత్రి ముందె ఆరిపోతి,
అనుభవమున తైల మమితమ్ము కాలెనో,
అసలు చమురుపోయి నతని వతనొ!

విద్యుద్దీపము

బ్రహ్మ చేసినబొమ్మ, చిత్రముగ తిరిగి
బ్రహ్మనేబొమ్మ చేసిన పడక టింట,
సూర్య కర్పూరదీపమ్ము సుందరముగ
వాణి జోకొట్టి, కొండెక్కి పండుకొనియె!

మొదట నే తరుశాఖాగ్రములు దినేశు
జూచి స్వాగత మిచ్చెనో క్షోణి పైకి,
చివర నవియె వీడ్కొల్పి నిల్చెను, ప్రవాస
మేగు చెలిజూచు చెలులట్లు మూగవోయి!

అల గోదావరి లంక భూముల సమ
స్యల్ లేని సస్యమ్ము, కో
మలమై తీర సమీరునిన్ గలిసి చె
మ్మా చెక్క గ్రీడించు, మే
ఘ లవమ్ముల్ వరరూపముల్ గొని తద
గ్రంబందు గూర్చుండి శ్యా
మల సంధ్యా వరణాంగణమ్మున సినీ
మా చూచు నట్లప్పెడున్!

కల్పాంతమందు జగత్సాక్షి వెల్గింప
తల్లిగీచిన నిప్పుపుల్ల నుండి,
పని జూచుకొని, యుస్సురని సూర్యదీపమ్ము
నిట్టూర్పు విడిచిన నెరసు నుండి,
విస్ఫులింగములోని విశ్రాంత హృదయమ్ము
రాల్చిన వాంఛాకిరణము నుండి
కరవల్లికా నఖాగ్రము గ్రుచ్చుకొని లేచి
పరికించు నవ్యజీవనము నుండి,

లీలగాబుట్టి, నేను లోకాల జుట్టి,
అణు వణువు నందు నవ్యక్తమై వసింప,
నన్ను విజ్ఞాన వాగుర బన్ని పట్టి
బానిసగ జేసికొన్నాడు మానవుండు!

పంకాలను త్రిప్పించును
లంకలు దున్నించు, బండ్లు లాగించు, ప్రతీ
లెంకయు విన బాడించు, న
హంకారము తోడ మనుజు డవనిన్ నాచే!

ఉర్వి యొక రాత్రి, అందు సూర్యుడొక దివ్వె,
దివ్వె తొలగినగాని లేదే సుఖమ్ము,
ఆది దైవతరూపమౌ నంధకార
మపుడె చేతన కానంద మందజేయు.

తళుక్కు తళుక్కున నే విశ్వత న్వస్పృ గ్థ
రీ ప్రసారములన్ విహరించు చుండి,
ఎచ్చట, నెవండో దబ్బున స్విచ్చినొక్క
పర్వు పర్వున పోయి దీపమ్ము నైతి!

విశ్వమయత బాసి, వేగ నే నొకచోట
వ్యక్తముగుచు వ్యక్తినైన తోనె,
అంత దనుక లోన నజ్ఞాతమై యున్న
కాంతులెల్ల నన్ను కౌగలించె!

ఎచట నీవుంటి వంచు ప్రశ్నించు వారి
కేరి కేని సాక్షాత్తు నేనే జవాబు,
తీగలందెల్ల నీశక్తి తిరుగుచుండి
అవి కలిసినట్టి చోటనె యవతరించు!

వెలుగొకటె పెద్ద చిన్న దివ్వెలను, కాని
శక్తిలో తారతమ్యాలు చాల గలవు;
ఎట్టి కృషినైన తరగతి హెచ్చుకొలది
అభ్యుదయ మందుచుందు వితోధికముగ.

శక్తిగా నుండి నే నొక్క క్షణములోన
కాంతిగా మారి నా చుట్టు కాంచినాను
మానవుని యాశ కొక లక్ష్య మనగబరగు
మంత్రి పదవి కమర్చిన మందిరమ్ము.

రేయికి రేయి కంతిపురి
రీతి వెలుంగుచు, వేడి వేడి రూ
పాయలు పేర్చి గోడలకు
స్వర్ణము పూసిన సౌధమద్ది; పై
హాయస వీధి తారకల
హారతు లందుచు దేశ పుం బ్రజా
దాయము గొల్పు చున్నది సు
ధాంశువు కుంచముతో సురాళికిన్.

పాల దీపాల, మేలి పంకాల తోడ,
పడక కుర్చీల, సరిగ సోఫాల తోడ,
బల్లపై నొక్క మోపెడు ఫైళ్ళ తోడ
రాజ్య మేలును మంత్రి కార్యాలయమ్ము!

శాంతముగ మేడ యేడవ
యంతస్తున గూరుచుండి, యానాటిదయౌ
తంతును ముగించు, చేవో
మంతనములు చేయుచున్న మంత్రిని గంటిన్.

ఒక ఫైలు నొక్క సంతకముతో ముగియించి,
ఒక దానిలో సిరా యొలుక బోసి,
ఒక దరఖాస్తుపై రికముండు జేసి, వే
రొకదాని బుట్టలో గ్రుక్కివైచి,
ఒకసారి ఫోను తీసుక నేదొ మాట్లాడి,
ఒకదఫా తానెప్రత్యుత్తర మిడి,
ఒక చెవి కార్యదర్శికి సంకితము జేసి,
ఒక కంట లేఖ నేదో పఠించి,

ఒక్క గ్రుక్కను సిగరెట్టు నూదివైచి
బల్లపైనున్న ట్రే లోన బార నూకి,
ఊపి రాడని పనిలోన నుండి కూడ
నన్ను జూచు చమాత్యుడు నవ్వినాడు!

కూలిపేటలకు వీడ్కోలిచ్చి, క్రొత్తగా
గ్రామమ్ములను పెంచి, కట్టు టొకటి,
ప్రథమ పాఠము మొదల్ పరిశోధనము దాక
ఉచిత విద్యాదాన మొసగు టొకటి,
పల్లెలోగల భూమినెల్ల పంచాయతీ
కిచ్చి, ఉమ్మడి సాగు తెచ్చుటొకటి,
పనిలేని కీడు, కొంపలు లేని గోడును
నరునికి లేకుండ నడుపు టొకటి,

ఈ విధంపు ప్రణాళిక లెన్ని యెన్నొ
అమలులో కొన్ని, ఫైళ్లలోన మఱి కొన్ని,
తీవ్రయోచన నిక కొన్ని తిరుగుచుండ,
మంత్రి పనిచేయుచున్నాడు మౌని వోలె!

సాగు భూములు పంచు చట్టమ్ము తెచ్చిన
సరి నీకు నాకంచు చను నొకండు;
త్వరలోనె భూమి సంస్కరణమ్ము తేకున్న
పార్టీకి స్వస్తి తప్పదను నొకడు
భూమి దాహము దీర్ప, కే మొగమ్మున పోదు
మీసారి వోట్ల కం చేడ్చు నొకడు;
ఆచార్య భూదాన యజ్ఞమ్ముతో కాల
మును ద్రోయవచ్చులె మ్మను నొకండు;

ప్రజలచే, ప్రజకోసము ప్రభుత నెఱప
నెన్నుకోబడ్డ ప్రజలిట్టు, లెద్దు యెండ,
కెనుము నీడకు బోలె పెల్పీడ్చుచుండ
తొణక డాతడు హిమ గిరీంద్రుని విధాన!

బద్ధకస్తుల కొక్క బడి పెట్టినాము, ప్రా
రంభోత్సవము చేయ రమ్మటంచు,
అఖిల ప్రపంచ మహాక్రిమి సభకు-అ
ధ్యక్షత పూనక తప్పదనుచు,
చొప్పాపురాన పశు ప్రదర్శనములో
పాల్గొన దయచేయ వలయునంచు,
ఘాటైన గాంధీ పొగాకు కేంద్రపు దర్శ
నమ్మునకై వచ్చి పొమ్మటంచు,

లక్ష ప్రోగ్రాము లొక ముహూర్తమ్మునందె
పెట్టుకొని మంత్రివర్యుని పిల్చుచున్న
జాబులకు నెల్ల "రిగ్రెట్" జవాబు లిచ్చి,
పథకములు వేయు నభివృద్ధి పనుల కతడు!

నోట్ల కట్టలు కొన్న వోట్లతో రాలేదు,
పేదల మనసులో పేరు కలదు;
సభ్యుల దయవల్ల సచివుడు కాలేదు,
సూరి జనమ్ములో చోటు కలదు,

టీ.ఏ. కొలకు పర్యటించెడు పనిలేదు,
కూటికై దెకరాల కొంౘ్ర గలదు;
తనవాడు, కానివాడను భేదమే లేదు,
ఉపకార మొనరించు నూహ కలదు;

స్వార్జితము మీద బ్రతుకుచు, శక్తికొలది
ప్రజల కుపకరించుచు, మంత్రి పదవి కొండొ-
గోపురము గాదలఢపక, కువలయంపు
వొంపులను దిద్దనెంచు భావుకు డతండు.

లంచమ్ము ముట్టక, లావు పాటించక
ఊరుపాలించు నుద్యోగి మీద
దొంగలెక్కలు లేక, దోపిడీ చేయక
ధర్మమ్ము నడుపు వర్తకుని మీద;
అవినీతి నోర్వక, ఆధిక్య మెంచక
మంచిగా బ్రతుకు సంసారి మీద,
లోటు మన్నించక, పోటీకిలొంగక
పనిచేయు సంఘ సేవకుని మీద,

లేని పోని నేరములు కల్పించి మించి
స్వార్థపరులు పెట్టెడు పిటీషనుల నెల్ల,
సత్యమును గూర్చి మంత్రితో సంప్రతించి,
కట్టలుగ గట్టుచున్నాడు కార్యదర్శి.

మా పేట పరశురామప్రీతి యైనది,
ఆర్తిబాపు మటన్న వార్తలోన;
మా దాళవా చేలు మాడిపోయినవి, కా
ల్వను విప్పు డా యన్న వినతిలోన;
మా మిల్లు మూసి పొమ్మన్నాడు ఖామందు,
బ్రతికింపు మన్న ప్రార్థనములోన;
మా వాడి కన్నింట మంచి మార్కులు వచ్చె,
సీటేల లేదన్న మాటలోన;

కనులలో నగ్ని, నీరును గ్రమ్ము గొనగ,
చూపులో తేమ, మంటయు రూపుదాల్ప,
తక్షణపు జర్యకోస ముత్తర్వు లిచ్చు
కార్యదర్శిని మంత్రి కంగారుపెట్టు.

సరిహద్దు రక్షణాంశములపై మంత్రి వ
ర్గము చేసినట్టి నిర్ణయము గూర్చి,
ప్రక్క దేశపు స్థావరములపై నెగిరి, పై
నము లేని పరవిమానమును గూర్చి,
కొత్తగా గట్టిన కోదండ పేక్టరీ
నిప్పు పెట్టెలలోని నిజము గూర్చి
ప్రేలబోవు ప్రపంచ పృథుల యుద్ధము నాప
గైకొన నున్న వైఖరిని గూర్చి,

ఊకవలె రూకలనుబొక్కుచున్న పాల
నా వ్యవస్థను గూర్చి ప్రశ్న పయి ప్రశ్న
లడుగు, చతి నేర్పుగా రహస్యములు లాగు
పత్రికల వారి కాతడు పట్టుపడడు.

దీక్షాపరుడౌ సచివుడు
దక్షతగల కార్యదర్శి దగ్గర నుండన్
లక్ష సమస్యలు తీర్చును,
నిక్షేపము చేయగల్గు నిఖిల జగమ్మున్!

మంత్రి యారీతి కాలము మఱచిపోయి
బ్రతుకునే ప్రజాసేవ కంకిత మొనర్ప,
కడమ యుద్యోగు లందున్న పడుచువారు
మనసులను నిల్పుకోలేక సణుగు కొంద్రు!

చంటి బిడ్డకు చాల జ్వరముగా నున్నది,
కట్టరేమిటికి దుకాణమనుచు,
సినిమాకు పోవుదమని చెప్పి వస్తిని
~~ఈ~~ యూట కంతు కాన్పించ దనుచు,
ఫైళ్లకే జీవితం బమ్ముకొన్నా, మింక
చచ్చినవాళ్లతో సాటి యనుచు,
వృద్ధుల క్రింద నుద్యోగంపు గర్మను
వ్రాసితి వేల దేవా, యటంచు;

బిడ్డ మేల్కను ముందె ఆఫీసు కేడ్చి,
నిదురపోయిన తర్వాత నింటికేడ్తు,
మింక నెందుల కీశ్రమ యెల్ల నంచు
వయసులోనున్న పనివారు వగతు రమ్మ!

పగలు పది మొదలైదింటి వఱకు మాత్ర
మే సుమీ పనికాల మాఫీసు, కైన
రూలు దారి రూలుది, తనత్రోవ తనది;
నరుని బంధించు సూత్రమ్ము ధరణిలేదు.

వయసు పెరిగిన కొలది యౌవనము మఱచి,
ముదిమిగొని, మానవుడు శూన్యమును వరించు;
అను నిమేషము చేరు పూడును వెడల్చి
నింపు కోడెద క్రొత్త జీవంపు ధార!

ఆ సమయమ్మునందు పద
హారు వసంతము లొక్క కుంచెతో
వ్రాసిన చిత్ర మట్టులక
రాము చటుక్కున వచ్చి, మల్లికా
హాస సువాసనాళి సచి
వాలయమున్ దనియించు, చెల్లరున్
భాసురచిత్తులై నిలువ,
బల్లను తట్టిన దాజ్ఞచేయుచున్.

"పగటి గుమ్మాన సూర్యుండు పని ముగించి
చాలసేపయ్యె, లేదేమి వేళపాళ?
మఱచిరో?" యంచు ప్రశ్నించి మంత్రి, నామె
చిన్ని నవ్వున ప్రక్కనాసీన యయ్యె.

"రవి విషయ మేల? బాధ్యతా రహితు డతడు,
మొక్కుబడి తీర్చుకొని తోక ముడుచుకొనును,
ప్రజల సుఖముకు ధర్మకర్తలము మేము,
మాకు విశ్రాంతి లే"దంచు మంత్రి పలుకు.

"ఆత్మలు గలట్టి ప్రజల సౌఖ్యమ్ములెల్ల
ప్రాణములు లేని ఫైళ్ళలో పట్టుపడెనె?
లెండు లెం"డంచు నాతని లేపె నామె,
కార్యదర్శియు బని నెల్ల గట్టిపైచె.

రాత్రి గర్భమ్మునుంచి చూఱగొని యెంతొ
పెన్నిధానమ్ము పవటికి పెట్టు నరుడు!
ప్రకృతిలో రేబవళ్ళ కేర్పడిన సమత
వ్యర్థమైపోయె నతని జీవనములోన!

బడుగు బిక్కులకై కట్టబడిన వసతి
గృహమునకు నామె కార్యదర్శిని, సమాజ
సేవ గౌరవ వృత్తిగా స్వీకరించి
సాయపడుచుండు జనులకు శక్తికొలది.

బిచ్చగాండ్రకు వృత్తి కల్పించు సంఘ
మున కమాత్యు డధ్యక్షుడు, మొదటి సాలు
సరి సమావేశ మా రాత్రి జరుగవలయు,
వచ్చి కూర్చున్నదట కార్య వర్గమెల్ల.

ఆలస్యమైన యందుకు
చాల విచారించుచుంటి, క్షమియింత్రు కదా
నాలోప మంచు నాయమ
కేలూతగ నడిచి యతడు క్రిందికి పోయెన్.

వాన వెలిసి నట్లు, వరద తీసిన యట్లు,
సచివ మందిరమ్ము చప్పబడియె,
వెనుక నేను, నొక్క పనికాని బంట్రోతు
మిగిలి పోతి మేదొ దిగులు తోడ.

చూపులను గ్రుచ్చి, నాలోని సొబగు నెల్ల
లాగికొనిపోయినది యా గులాబి మొగ్గ,
పని ముగించుక పోవు జవాను నంత
తలపు మధ్యనె నన్నాపి తలుపు మూసె.

నిను గనుగొన్న కాంతి గల
నేత్రమె నీ సదనమ్ము, నీవ జీ
వన రసధార, వే రసపి
పాసువు నిన్ దనివాఱ గ్రోలు నా
తని కరమందు స్వర్గము స
దా జగమంతయును, నిన్ను గొల్చి, నీ
ప్రణయము గెల్చు మానవుడె
బ్రహ్మ వినూతన విశ్వ సృష్టికిన్.

సెజ్జ దివ్వె

రాత్రి యొడిలోని నవరత్న రాశి యామె
ఆమె హృదిలోని యాశాసుధాంశు వేను,
మంచమున నామె, యెదుటి సెమ్మపయి నేను,
ఈడుజోడుగ గూర్చుంటి మెదురు బొదురు.

ఆ కోమలి కోమల తను
రాకారుచి రాంగ రాగ రమణీయతలం
దాకృతి గొని, చనగా, నా
యేకాకృతి, వేల్గినా ననేకాకృతులన్!

విశ్వరూపము సాధించి పెట్టి నాకు,
తనువు తనువెల్ల ననుదాల్చి తరళి తాక్షి,
దీపశమ్యకు బోలె మూర్తీభవించి
నిర్మలాంతరంగము తోడ నినుభజించు.

ఎచ్చటనో, యెవ్వరినో తన హృదయమునకు
చేదుకొనుచున్న భావ వీచికల కాంతి
తళ్కుతళ్కున చెక్కుటద్దముల మీద
నవనవారుణ రుచులతో నాట్యమాడు!

మౌనప్రాయపు లే గులాబి యెదలో
మర్మాతి మర్మమ్ముగా
తేనెల్ చిప్పిలు వేళ, కా సుధను ప్రీ
తిన్ గ్రోలు సారంగ రా

జే నీరేజపు ఖైదునం దలయునో,
ఏ యుత్పలోత్ఫుల్ల రం
గానన్ నాట్యము చేయునో, ఎవరెఱుం
గన్ నేర్తు రుర్వీస్థలిన్?

వాస్తవమ్మును మించిన వాంఛ యామె
చంద్ర వదనమ్ములోని లాంఛనము కాగ,
కలువపువ్వేని లేని మబ్బులను మునిగి
రేయి వేగించలే కొక్కరీతి నడలు.

సకుడా! మేఘుని కేమి మంతనము లా
షాఢమ్ముతో? చూత బా
లకు వాసంత సమాగ మోత్సవము నే
లా? రమ్య సౌందర్య యా
త్రకు వర్షమ్మున కొక్కమాఱయిన ము
స్తాబౌను సత్వాత్మ, పూ
ర్ణకళామూర్తిని, గ్రోలవేల బ్రతుకం
తా రాత్రిగా జేసినన్?

మధుర మధుమాస సహవాస మాసపడిన
కోయిల నెడారిలో ఖైదుచేయ నేల?
దాసి జేయగనేల భాద్రపదమునకు
మానస తరంగముల వెంట మసలు హంసి?

పసిడి గొలుసుల నిర్మింపబడిన వైన
సంకెలలు సంకెలలె, కరచరణములను
కట్టి పడవైచు నది కల్పక ప్రసూన
తల్పకమ్మైన జాతవేదః పుటమ్మె!

ఆరయ మేటి పూల కొలు
కై ములు కంచెల నైన దాటిపో
గోరును, తేనెనే పడయ
గోరును, కా నొక నాటికేని బం
గారు దుకాణముల్ వెదకు
నా మధుపమ్ము? సువర్ణ సౌధ సం
భారము లేల జాతి కుసు
మమ్ముగ ప్రేమకు జేరు జీవికిన్!

జీవికి జీవికిన్ బ్రణయ
చేతన కల్పన చేసి, రెంటికిన్
త్రోవలు వేరుచేసి, కప
దూరము చేసి, పరస్పరాను చిం
తావిల వహ్నిలో సమిధ
లై యవి కుమ్మిలుచుండ, చూచి మో
దావహ మొందు శక్తికల
దా యొక? టున్న, నదేమి సార్థమా?

ప్రేమము దివ్య, మయ్యది ల
భించిన జీవులు ధన్యు, లైననున్
ప్రేమ పథాన స్వేచ్ఛగ చ
రింపగ నీయ దిదేటి భాగ్యమో!
ప్రేమము లేని జీవితము
బీడు కదా! నిరుపేద కొంపలో
శ్రామిక యేని గడ్డి పువు
చాడ్పున ప్రేమకు దోయిలించెడున్!

కోడి కూతకు మేలుకొని, దైవము దలంచి,
కొబ్బరాకుల చాప గోడజేర్చి,
తడిక తల్పును దీసి దరహాస మొనరించు
వేగు జుక్కకు గేలుసాగి మ్రొక్కి,
గుమ్మాన మామిడి గున్నపైని విభాత
గీతముల్ పాడు కోకిలను మెచ్చి,
వాకిటిలో తనరాకకై నిలుచున్న
చెలువంపు మల్లెను సిగను ముడిచి,

పైరుచే లంపుకొన్న యాహ్వాన మరసి,
మందమారుతముల తోడ మైత్రి నెఱపి
పొలముగట్టున పైనమై పోవునట్టి
శ్రమకుమారిక నాకన్న చాల మేలు!

తడికలే గోడలై యుండు గుడిసెలందు
దర్శనమిచ్చు దొలుతనే తా నుషస్సు,
రాతికోటల యంతః పురాల కేసి
సూర్యుడే వచ్చినను తొంగిచూడరాదు!

కనకపు బందీ గృహమున
ధనలక్ష్మిని నే గ్రశింతు, తటినీడల, క్రొ
న్నన దీవల, పొలముల, ఫల
వనముల విహరించు కూలివనిత యథేచ్ఛన్!

ప్రకృతి సిద్ధములైన ధర్మములతోడ
సంఘ ధర్మాల కేనాడు సంధిలేదు,
ఏటి గట్టెంత పాటిదై మేటిదైన
గంగ కయ్యది శత్రు పక్షమ్ము కాదె?

ఆకు బనిపి క్రింద నణగిపోయిన గడ్డి
పరక నీరసించి పాలిపోవు,
పారతంత్ర్య మందు బడియున్న జీవికి
ప్రగతి లేదు, కడకు బ్రతుకె లేదు.

ఆలోన నామె మదిలో
నాలోచన మేదొ తోచి, యా కడగల లీ
లా లేఖిని గైకొని, నా
మ్రోలన్ విరచించె నొక్క మోహన గీతిన్.

"వసంత మోహన వల్లిక నేడే
వాకిట విరిసిన దోయీ!
పూచిన పువ్వులు వాడక ముందే
పుప్పొడి గ్రోలగ దోయీ!

సుకుమారం బీ సుందర యౌవన
సుమ గుళుచ్ఛమని వినవో?
చూపులోనె మాయ మౌను, నీవ టె
చూచుచు గూర్చుండినచో!

మడిసిన పుష్పము మనుం గలవా?
గడిచిన ఘడియను తేగలవా?
రమ్ము, రమ్ము తమి తీరక ముందే
ప్రణయ ముహూర్తము కల దిందే!"

పల్లవమ్ము బోలు పచ్చని కాగిత
మందు ప్రణయగీతి నంతవఱకు
వ్రాసి చదువుకొని, విలాస వైఖరి నామె
నవ్వుకొనుచు, దాని నన్ను జేర్చె!

తక్షణమే ప్రమోదమున
తత్ప్రియ లేఖను ముట్టి నేను, ప్ర
త్యక్షరమున్ గ్రహించి ఫల
హారము చేయుచు, తీర్చుకొంటి తీ
వ్రక్షుధ, ప్రేయసీ హృదయ
పాత్రను పక్వమునంది, లేఖినీ
పక్షము చేపినట్టి మధు
వాను సదృష్టము కల్గి వెల్గితిన్!

ఆహుతి గొంటి దీపారాధనపు వేళ
పరవశయ్యై యున్న భక్తురాలి,
చవిచూచితిని సుఖ స్వప్నలోకములలో
శాంతిమ్మై క్రీడించు చంటిబిడ్డ,
బలిగొంటి శ్రీరామ భజన సందర్భాన
సంపన్నమౌ గృహస్వామి గుండె,
భక్షించినాను దీపావళి నెపమున
లేహ్యమ్ముగా మిత్రు లేత బ్రతుకు,

రుచుల భేదమ్ములెల్ల నెఱుంగ గోరి
తినగరాని పదార్థముల్ తింటి నెన్నొ,
ప్రణయమోహన లేఖాక్షరముల లోని
కమ్మదన మెందు రుచి గొన్న కరణిలేదు.

ప్రేమ రసపాక మటు గ్రోలిత్రేన్చి, నేను
సుదతి చూపున తృప్తితో జూపు నిల్పి,
దానితోపాటు విశ్వహృదంతరాళ
విపుల వీథుల నెవరినో వెదుక బోతి!

ఆమె వేదన నుండి యమృత భావన మొంది
వెలసి విరిసిన గీతి వినువీధి కెగసినది,
దిశలెల్ల మెట్టినది, నిశనెల్ల జుట్టినది,
శ్రుతిగలిపి, గుటె నిలిపి, ప్రతిగుండె దట్టినది.

సహకార సుందర శయన మందిరములో
నెనరులో పలవరించినది పికము,
వాసంత వల్లికా వరద గర్భమ్ములో
పొనరులో పులకరించినది మొగ్గ,
మలయానిలాలోల జలదాలయమ్ములో
నెమ్మిలో జలదరించినదిబొమ్మ,
సమధికోద్య ద్రజోజవని కాంతరములో
చెలిమిలో తొలకరించినది తార,

పట్టణమ్ముల, పల్లెల, పర్వతముల
మావితోటల, నాకాశమంటపముల
అలలుగా విశ్వహృదయ తంత్రులను దాకి
పొలతి గాఢేచ్ఛ పైనమై పోవునపుడు!

నీవా, నీవా యనుచున్
ఆ విధివిరహాశ్రుగీత మరుగుచు, నొకచో
పూవుం దీవలలో ని
ద్రావశుడౌ నొక్క యువకు దాపున నాగెన్!

అది విచిత్రస్వప్న, మమృతాంశు బింబాన
అంచు వెంబడి పాడుకొంచు బోవు నతండు,
రాయి ప్రేటున నొక్క రమణీయ తారకా
నొకపై నిటె వచ్చు నగుమోముతో నామె!

అమృత నవనీత మంత్రాసవా చరణుడై
అవకాశమున నాత డవలీల బరువెత్తు!
వెన్నెల కిరణాల వెండి తీవలు పట్టి
చుక్కాని వదలి యాచుక్క యిటు దిగజారు.

అంచు జారిన, క్రింద నంతులేని సమాధి
తెగునేని కిరణమ్ము, మిగిలేది శూన్యమే,
కేలు సాచె నతండు, కాలు తీసిన దామె,
అతడు నిగిడెను పైకి, ఆమె క్రిందికి దూకె?

జిల్లున పూల వాసనలు
చిమ్మినమాడ్కి, రసాల శాఖపై
మెల్లన కోకిలమ్ము గళ
మెత్తిన రీతిగ, తక్షణమ్మునన్
హృల్లత నిల్చి నాట్యమొన
రించుచు నాతని మేలుకొల్పె, నా
పల్లవ పాణి ప్రేమ వర
వల్లకి మీటిన రాగ వీచికల్.

ఆతడొక పేద బాలుడు,
ప్రాతః కాలముగ తోటపని చేసి, శ్రమో
పేతుండై, స్వప్న జగ
న్నాతను సేవించువాడు, తాపసుడు సదా!

"మానస సరోవరమ్ముల, మధ్యలోన
ఫుల్లమైన దీ గంభీర పుష్ప మనుచు
ప్రియుడ! వెనుదీతు వేమొ, నీ ప్రేమ కొఱకె
ఇంత లోతున నిల్చి తపించు నీమె"

మానవ కల్పితంపు గుసు
మమమ్ముల దేసెలు లేవు, తావులున్
గానము, వర్గభేదములు
నంతియు, కావున లేచిరమ్ము; ఈ
పైనపు రంగులన్ దుడిచి
వైచి నిజాశయమేలు కొమ్మికన్
పూనిక, నంచు నేవొ పిలు
పుల్ వినిపించు నభః పథాలలో

మేలుకొని యతడు, చేతుల
బాలామణి లేమి కేమొ భయపడి, చుట్టున్
గాలించెను, తను దా బరి
శీలించుక నుస్సురంచు చింత మునింగెన్.

కలను, కలగన్న కాంతను దలచు కొనుచు,
మంచె దిగి, మల్లెపొద నొత్తిగించె నతడు,
తన హృదిద్వార మెవ్వరో తట్టినట్లు
దిగ్గునన్ లేచి కిటికీని తెఱచె నామె!

తెఱచిన తక్షణ "మపురా
దొరికితి విన్నాళ్ళ" కంచు దూకెను నాపై
విరిముద్దుల యెంగిలి మొగ
మెఱుగుదు నిన్ననుచు నే నదృశ్యం బైతిన్.

మిణుగురు

మిణుకుచు, నర్ధరాత్రి పాలి
మేరలు దాటి గమించు నొక్క పాం
థునికి రవంత తోడ్పడుచు,
తోస వనాంతరమందు నో ప్రభం
జను సపహాస్య కేళికి వ
శం వదనై, నవచూత మాధవీ
ప్రణయ కళా కలాప రుచి
రాంగణ మందు నిమేష మాగితిన్.

ఈతగెలకును, మామిడి యిగురు గొమ్మ
కొకట దారము పోసి, వాగురలు పన్ని,
మాటియుండిన సాలీని మాయచేసి,
బైటపడి, పరువెత్తితి ప్రాణభీతి,

పొట్టతోనున్న దాళవా పొలము లందు
నేను పర్యటించితిని నిర్నిద్రగతిని,
కాపు నోటను గల చుట్టగా దలంచి
కలుగులను దూరినవి మూషికములు బెదరి!

నవ్వుకొను చేను, నట నుండి రివ్వు మనుచు
తాళ్ళకట్టవలంబడి తరలి పోవ,
ఏడ్చు బిడ్డని తోడ తా నేడ్వలేక
భూతమని నన్ను జూపించె మాత యొకతె!

అంతట భూమి వ్యర్థమని,
ఆకస మందు ప్రయాణమై, మహా
ధ్వాంతము చీల్చి లోకపు హ్రా
దంతరమున్ బరికించు నిద్ధ శు
ద్ధాంతపు దారయంచు, జగ
దంతములన్ బడు నుల్కయంచు, వి
భ్రాంతిని శాస్త్రవేత్తలు వి
వాదము లాడగ నేజరించితిన్!

అట్లు త్రిమ్మరు నన్ను విహంగ మేదొ
పట్టుకొనిపోయి తన గూట బెట్టుకొనియె,
కులికి, కిలకిలమని, పక్షికూన లంత
వెచ్చ వెచ్చగ నా చుట్టు వచ్చిచేరె!

ఆమోదమ్మున, తల్లి తెచ్చిన ఫలా
హారమ్ములన్ బాల చం
చూ మంజిష్ఠరుచుల్ ప్రఫుల్లములుగా
క్షుద్వహ్ని జల్లార్చి, యా
రామోర్వీజ శిరోగ్ర పుష్పముల క్షీ
రంబింత సేవించి, నన్
ప్రేమన్ జూచుచు నిద్రపోయె జనయి
త్రిన్ జేరి తచ్ఛాబముల్!

కొంత తడవట్టులా పక్షిగూటి దీప
మై వెలుంగుట సంతోషమయ్యె నాకు,
జీవరాశికి చేసిన సేవ తృణమె
యైన, నది కోటిసేయు, దివ్యత ఘటించు.

అచట నా పీఠమది పండుటాకు కాన,
బాల పల్లవములతోడ మేల మాడ
వచ్చు పవనాంకురములతో పంతగించి
రాపిడికి తట్టుకోలేక రాలిపోయె!

అది యొక లతా కుటీరము,
సదమలమ్మై, శాంతమ్మై, ప్రసన్నంబై యు
న్నది కణ్వుని యాశ్రమ మటు,
హృదయమ్మున కందు గలుగ వే భారమ్ముల్!

ఆనందమ్మున నంత, స్వప్నము నిజ
మ్మైనట్లు విభ్రాంతితో,
ఈనల్ తీయని కొబ్బరాకు చదరే
ఏ యిందు బింబాంతరో
ద్యానోత్సంగము గా దలంచు తరుణున్,
ఆశా పరిష్వంగ హే
లా నిర్వాహ వరీయు గాంచితిని, బా
లప్రాయు నవ్వాకిటన్!

కన్ను తెరువకయే గాలి గౌగలించి,
అతడు పొందిన సుఖమున కంతులేదు!
పైకి కాన్పించునది వట్టి బయలె గాని
దాని యొడిలోన గలదు సౌందర్యమెల్ల!

"పోదా"మని లేచి, యతం
"డేదీ?" యని చూచి, తీపటిండ్లను "మీతో
లేదా?" యని ప్రశ్నించుచు
ఆ దరి కీదరికి బోవు నప్రతిభుండై.

మబ్బువిడిన యెండ మాడ్కి నాతని మాన
సమ్ము క్షణములోన సహజ మాయె,
సత్యమరసి యతడు, స్వప్నమ్ము దలచుచు
నీరసముగ మంచె గూరుచుండె!

రాత్రి సృష్టింప బడియె విశ్రాంతి కొఱకు,
పవలు కోల్పోయినట్టి సత్తువుల నెల్ల
గుప్తముగ వాప సిచ్చెడి సుప్తి లోన
కలల యల లేవొ పైకొని కలచు నరుని!

నిఖిలలోకము హాయిగా నిదురపోవ,
ఏమిటో భావకల్లోల మెడద లోన!
తోడి దొంగకు బోలె మధూదయమ్ము
పరిమళమ్ములు వీచి తుపాను రేపు!

ఆతని తోడ నేను విర
హ వ్యథ గుందుదు నన్నయ ట్లెదో
యాతన నన్ను జుట్టుకొని
యార్చిన, నూర్చుచు నే మహాస్త్రమో
చేతము గ్రుచ్చి లాగినటు
చివ్వున నాతడు లేవ లేచి, సం
కేతము నేదో యెంచి యెట
కేగిన నేగుచు తోడు పోయితిన్.

ఒకదాని వెన్నున కొక టానుకొని, నిద్ర
లలి దోగు మేక పిల్లలను గడిచి,
నెమరువేయుచు శయనించి, రేపటి తలం
పులె లేని బండి గిత్తలను గడిచి,
కాపలాలో కుప్పకడ నేవొ దొంగల
కలగాంచు పాలికాపులను గడిచి,
కొబ్బరాకుల తుంటగొని, మావి తోపుల
నడయాడు కుట్టి కుంకలను గడిచి,

ఏ నవోజ్జ్వలాదర్శమో యిరుల తెరలు
తొలగ ద్రోయుచు మార్గమ్ము తెలుపుచుండ
కుక్క, పాము, దెయ్యము నేమి లెక్కగొనక
పాంథు డాతడు సాగించె ప్రణయ యాత్ర!

కొని ప్రేమము లక్ష్యమ్ముగ,
చను విమల మనస్కునకు, విశాలాత్ముని, కెం
దును నడ్డుగలుగ, దోటమి
యును ముట్టదు పథ మపార, మున్నత మగుటన్.

వెలుగునే నమ్మి సూటిగ వెడలు వాడు
గడపలో నెప్పటికి నైన నడుగు మోపు,
ఎవ్వ డాదర్శహీనుడై యిల జరించు
చుండు, నాతడు తిరిగిన చోటె తిరుగు.

ఏ ప్రఫుల్ల హృదయమో ప్రేమగాఢ వా
సనలు వీచుచున్న జాడ నతడు
వల్లకాడు లడ్డ బడిపోవు, డొంకలు
దూరిపోవు, నదులు దూకిపోవు!

అపుడే తూరుపు కొండ గుమ్మమున నే
ణాంకుండు ప్రత్యక్షమై,
విపులా సుందరి శూన్య నేత్రములలో
వెల్గించె దీపమ్ము, త
త్సుపరీరంభ పునః పునః ప్రసరిత
జ్యోత్స్నా తరంగాలలో
క్షప క్రీడించును స్నానబుద్బుదము లా
శల్ నిండి మిన్నంటగా!

తుమ్మెద యొకండు భ్రాంత పద్మమ్ము నుండి
తప్పుకొనిపోయి తనకాంత మెప్పు నందె,
చిన్నది యొకర్తు గట్టుపై చెట్టు నీడ
ఎదురు చూచుచు నిల్చున్న దెవరి కొఱకొ!

"అరివిందమ్ములు చూచునన్ భయము లే,
దాశావకాశమ్ము ని
ద్దురలో నున్నది, ప్రేమచంద్రుకర సిం
ధూరానురాగానుషం
గ రుచిన్ గ్రోలి ప్రఫుల్లమై వెలయు మిం
కన్, చైత్ర కాలమ్ము నీ
కొఱకిం దాగిన, దీ క్షణమ్ము వృథగా
కుండన్ బ్రవర్తిల్లుమా!

"కలువ లలరవు వెన్నెల కలుగకున్న,
హృదయములు వికసింపవు ప్రేమలేక,
వలపు తలపుల జాబిల్లి వచ్చినపుడె
చీకటుల బాపుకొనుమమ్మ జీవితమున!

"హృదయ పరిమళ్యములన్
హృదయేశుని నింపి, వివిధ రీతుల ప్రణయా
స్పదు నొనరుచు కొమ్ము, రసా
స్వదనోన్ముఖు జేసికొమ్ము వాసంతికవై!"

తాను నిలుచున్న విపుల చూత ప్రసూత
మెల్లగా నిట్లు చెవి నూది మేలు కొలుప,
తీవ్ర విరహాగ్ని గ్రాగు తీవబోణి
ఉజ్జ్వలిత వేగ వాంఛల నూగిపోయె!

రత్నదీపికా సందీప్త రాగ రక్త
కుంద మందార తల్పాన గొంత సేపు,
గృహవనోదార గోదావరీ మనోజ్ఞ
కుముద కాసార తీరాన గొంత సేపు.

నికట మల్లీ నికుంజ రంజిత సుధాక
రోపలార్ద్రవేదిక గొంత సేపు, ప్రియ శ
కుంత శాంత నీడము చెంత గొంతసేపు,
గున్న మామిడి కొమ్మలో గొంతసేపు.

కూర్చుండుచు, లేచుచు, ని
ట్టూర్పుచు, హిమశీధు బిందుయుత పత్రములన్
చేర్చుచు మొగ, మా మగువ వె
లార్చెన్ మన్మథుని వెదకు రతి సోయగముల్.

రాత్రికి చంద్రోదయమ్మై,
ధాత్రికి మధుమాసమ్మై, వ్యథాహృదికి సుధా
పాత్రమ్మై, యానెచ్చెలి
నేత్రాలకు యువకుడాసె నిశ్రేయసమ్మై!

కాసార మజ్జన వాసారముల తోడ
మంగళస్నాన ధర్మమ్ము నెఱప,
పరిఫుల్ల వివిధ పుష్పముల పుప్పొడి చేరి
అవలేప లాంఛనా లాచరింప,

జిలుగు వెన్నెల పట్టువలిపమ్ములను బెట్టి
చందమామ శుభమ్ము సంతరింప,
కాంచన తిలకమ్ము, కజ్జలమ్ముగ-వెల్గు
చీకట్లు భక్తితో సేవచేయ,

మల్లెమొగడలతో తలంబ్రాలు పోసి
తల్లి వనలక్ష్మి పరిణయోత్సవము చేసె,
ప్రకృతి రెండర్థములు పరస్పరము చేరి
పూర్ణతను గోరుకొని కేలుమోడ్చి నిలువ!

ధనిక కార్మిక భేద మింతైన లేదు,
అగ్ర జాంత్యజ చింత సుంతైన లేదు,
లోక మని, సంఘ మని జ్ఞప్తిలోనె లేదు,
పరమ పావనమౌ వారి ప్రణయ మందు.

మొగ్గ యేర్పడియెను మోహన మల్లికా
వల్లికా రమ్య భావమ్ము నందు,
పిందె రూపొందెను పేశల లీలా ర
సాల బాలా గర్భ గోళమందు,
మధువు చెమర్చెను మంజుల మందార
కన్యకా నవోష్ఠ కలశ మందు,
సంకు రేకెత్తెను సుందర భూసతీ
సంతోష శీతల స్వాంత మందు,

పుష్పమై, ఫలమై, మధుపూరితమయి,
గృహ నవోద్యాన లక్ష్మియై రేపు వెలయు
ప్రకృతి నటజూచితిని స్వయం ప్రభవ మగుట
ముగ్ధదంపతు లిడుకొన్న ముద్దులోన.

ప్రకృతి తను నాళనాళాన పరమపురుష
తేజ మొకరీతి బ్రవహించు తెలిపి లేక,
నిత్యకామ ప్రదారూప నిన్నుజూచి
ధన్యనైతిని వారి ప్రత్యంగ కముల.

మల్లె నీడలలోన మాయమ్మై యతడేగ
రెమ్మకో పుష్పమై కొమ్మవెదకు,
కలువ కొలంకు లోతులలో నతడు దాగ,
వెన్నెలయై యామె వెదకి పట్టు,
పూలపందిట తీగ డోలగా నత డూగ
పైకొని పంతాన పట్టి తెచ్చు,
ఇసుకతిన్నియ నవ్వు ముసుగులో నత డాగ
తెమలని తగ వేదొ తెచ్చిపెట్టు,

నవ నవోన్మేషము లయి మానసము లకటి
నొకటి పెనవేసికొని తుది నొకటి కాగ,
రస జగత్తున కైకైక రాజ్ఞి పదవి
కడగి ధ్రువ మయ్యె నపుడు శృంగారమునకు.

వారి ప్రేమానురాగ విహార శోభ
స్మృతికి తెచ్చెను నాకేదొ గత చరిత్ర,
మధుర నిర్వేద మర్మసమాధి మునిగి
నీ లసత్పాద పీఠాన దేలినాను.

కలకలము

రయిలు మూడవ తరగతి రాత్రి కెల్ల
ప్రతినిధి నటంచు నొక్క దీపమ్ము లేచి
నాగరికయుగ మందు మానవ సమాజ
మెంత యున్నతి గనెనొ వర్ణింతు ననియె.

పెద్ద నగరాల వీధుల పేవుమెంట్ల
పైని జీవించుచున్న నిర్భాగ్యనరుల
హీన ఘట్టాలు వర్ణింపనిమ్ము నన్ను
దేవి! యంచును నొక గ్రుడ్డి దీప మనియె.

చెన్నపురి నుండి ఢిల్లీకి చేరులోన
నేను చూచిన చిత్ర సంకీర్ణ జీవి
తములను సమీక్ష చేతును తల్లి! యంచు
ఒక విమాన దీపమ్ము కూర్చుండె లేచి.

పైని చుక్కలు, క్రింద చేపలును మిళుకు
తళుకు మనుచుండ, తత్ప్రభుత్వముల మధ్య
మేటి సరిహద్దు వలె పోవు బోటు మీది
గాథ దెల్పెద నని లేచె కళిక యొకటి.

వెలుగు చీకట్లు కలబోసి, పిండి పిసికి,
విశ్వనౌకలు నిర్మించి విడుతు వీవు,
దారి వాటికి చూపించు భార మెఱుక
పఱతు ననియె దీపస్తంభ కిరణ మొకటి.

బండి కావచ్చు, ఓడ కావచ్చు, నేస
ఆగి పొమ్మన్న టక్కున నాగిపోవు
నామహాత్మ్యమ్ము వర్ణింతునా, యటంచు
ఎట్టి దీపం కందు గొంతెత్తెనపుడు.

పువ్వులును, పండ్లు తెచ్చి నీ పూజనుంచి
గొల్లభామ యొకర్తు నిన్ గొల్చువేళ
ఆమె పసిబిడ్డ చేసెడి యల్లరులను
తెలుపుదునె, యనంచు కర్పూర దీపమడిగె.

గుస గుస లాడ సాగినవి
కూర్చుని రెండు మనోజ్ఞ దీపికా
ప్రసవము లక్క వేదికను,
వాని కథాంతర మంగళార్థముల్
విస విసప్రేమ వాసనలు
వీచుచు నున్నవి, ప్రీతి నెట్టి ప్రే
యసి ప్రియు సద్మయుగ్మ విర
హాగ్నుల వెల్గి తరించినట్టివో!

పాఠ్యపుస్తకములు పార్వైచి, ప్రేమ గీ
తము వ్రాయగడగు విద్యార్థి తీరు,
పరుపులో దాచి, యెవ్వరు జూడకుండ "ము
ద్దుల మర్మ" మరయు వృద్ధుని చరిత్ర,

కమ్మని కథ నొండు రొమ్ముపై బోర్లించు
  కొని నిద్రగొను భావుకుని వయస్సు,
కావ్యకన్యక తోడ గలలెల్ల జెప్పుక
  ఉపశాంతి గను విప్రయోగి గాథ,

నేన వర్ణింతు, నేన వర్ణింతు నంచు
ఉల్లములు పొర్లి యుబలాట ములుక లిడగ
లేత దీపాలు సోఫాల లేచి పడుట
కలకలమ్మున సభయెల్ల గలక బాఱె!

ఇది చూచి దేవి వదనము
కదిలెను, తోదోస నెల్ల గడబిడ యడఁగెన్,
మెదిలెను పెదవులు వీణా
రదనమ్ములు దాటివచ్చు రాగధ్వనులన్.

"వర వాసంత సుమాసవ మ్మటుల, వి
  శ్వశ్రేయమే సాహితీ
పరమార్థమ్ముగ, వాక్సతీ చరణ సే
  వాధీనుడై యెవ్వడ
క్షరయోగమ్మున నుండు, నాతని గృహా
  స్థానంపు దీపం బెదో
విరతిన్ దెల్పి సమాప్తి జేయుత సమా
  వేశ మ్మికన్ నేటికిన్"

నెమ్మిమై దేవిచేసిన నిర్ణయమ్ము
మధురమై యట్లు మలయజ మట్లు వీవ,
గప్పుమని, గుప్పుమని దీపికా శతమ్ము
విచలిత మ్మయి, ఊహలు వెల్లి విరిసె!

ముందు వరుసల దీపాలు మొగమొగాలు
చూచుకొను, చిందు నందును జూడ సాగె,
వెనుక వేదికలం గొన్ని కునుకు చుండె,
మూలగల వేవొ సొదలు చెప్పుకొన దొడగె.

సంప్రతింపగ సాగె స్వర్ణ కారుని కుంప
టిని జేరి యొక చోరు నింటి బత్తి,
మనుజుల పెండ్లిండ్ల మాయతంతుల గూర్చి
తిర్లిక కాబోలు తెలుపుచుండె,
కన్నుగొట్టినది రిక్షా లాంత రొక్కటి
కల్లచిల్లర కొట్టు కాగడాకు,
ద్యూతగృహ స్నేహమో కాని, పది యినం
జీ దీపములు చేయు నేదొ గొడవ,

మూలజేరిన రెండు కాబూలు వాని
కొట్టు దీపా లేదో లెక్క పెట్టుకొనును,
పూలదోటను బోలు దీపాలు తుదకు
స్వేచ్ఛగైకొని యల్లరి చిల్లరయ్యె!

చూచుచున్నవి నిగిడి యుత్సుకత తోడ
పండితుల యిండ్ల మేటి దీపమ్ము లేమొ!
కవుల దీపాలు కాబోలు కమరుచున్న
వూపిరాడని, తోచని యూగులాట!

అతడు వ్రాసినది బాక్సాఫీసు దృష్టితో
ఔచిత్యమునకు లేదందు చోటు,
ఆ రచయిత కూర్చినవి పద్దియమ్ములే
కాని, రసమ్ము చుక్కయిన లేదు,
ఆ కుఱ్ఱవానికి లోక మర్థము కాదు
కానీకి కావ్యమ్ముగా రచించు,
ఆ యువకుడు రాజకీయ ప్రచార చం
పువు వ్రాసి, దాని నభ్యుదయ మనును,

కళకు మానవ హృదయ వికాస మొకటె
పరమ ధర్మవు, ప్రతిపాద పద్మమందు
రసము చిప్పిలు కావ్యమ్ము రచనచేయు
కవిది గద నేడు దేవి యగ్రాసనమ్ము

తరుణ భావంపుగని నుండి త్రవ్వి తీసి
ముడి సరుకునే బజారుకు మోయునట్టి
అపరిణత మనస్కుల వ్యవహార మెల్ల
సరస వస్త్వాపణముల నిష్ఫలము కాదె?

ప్రకృతి యొడినుండి సహజ సంపదను దీసి
భావనాజ్వాల మీద పక్వమ్ము జేసి
ప్రజల హృదయమ్ము బెంచుటే ప్రతిభగాని
పచ్చిరొట్టను వడ్డింప ఫలిత మేమి?

ఈ విధమ్మున బల్కుచు, "నేన సుకవి
దీపసఖి" "నే మహాకవి దివ్వె" నంచు
లేవ యత్నించు చెలులకై దీవ లంది
తివుచు గ్రిందికి పండిత దీప వితతి!

క్షణములోనెల్ల గడబిడ సర్దుకొనియె,
ఆవరణ మెల్ల నిశ్శబ్ద మావహించె,
తేటగా నొక్క మాములు దివ్వెలేచి
నిబ్బరమ్ముగ సభలోన నిల్చినంత!

ప్రమిదె దీపము

శ్రీకారమ్మున, మోహనమ్మ్గ నినున్
జిత్రించి, నీ చుట్టు బ
హ్వాకారమ్ముల రమ్యవృత్తముల శో
భల్ దిద్దుచున్, తద్ర సో
త్సేకమ్మందున నిన్ను ముంచు కవి నం
దే ముంచి లాలించు నీ
సాకూతస్మిత రోచి రేఖకు నమ
స్కారమ్ము గావించెదన్.

నీవే నేనని యెంచి, గోడ నడుమన్
దీగూట నన్నుంచి, యే
నీవున్ నేనును గాని తత్త్వమున గ్రీ
నీడన్ గలమ్మంది, భా
వా వేశమ్మును గోరు భావుకుని హృ
త్పద్మాంక పీఠమ్ము నం
దే వాగీశ్వరి వీణ నందుకొను స
ద్దేవిన్ - నినున్ గొల్చెదన్.

కోయిలవోలె పాడుటకు,
గోముగ బర్హి విధాన నృత్యమున్
జేయుటకన్, తదాప్తసుఖ
నిద్ర వసించిన వెన్క లేచి యా
త్రాయతశీల మాట కని
వ్రాసి, రసన్ రసపూర్ణ మానవా
ధ్యాయము జేర్చినట్టి కవి
తా పరశక్తికి కేలు మోడ్చెదన్.

మూగ తనమ్ము నూని, "పిక
మున్ శుకమున్ బలె మానవుండ నై
యేగతి బల్క నేర్తును మ
హేశ్వరి!" యంచు దపించు భావనా
వేగ మనస్కుడుండు నెడ,
విశ్వ రహస్యము విప్పి, లోనికిన్
స్వాగత మిచ్చు రాగవతి,
నాగము రూపవతిన్ నుతించెదన్.

"రసరూపమ్ము నెఱుంగ, లోకగతి నా
ర్ద్రమ్మైన చిత్ క్షేత్ర మం
దు సదా పుట్టెడు భావనాంకురములన్
బోషింతు, తద్వాటి ర
క్కెస కంపల్ తొలగించి, పువ్వుల నొం
గే బాధ్యతల్ నీవె" యం
దు సమర్పించు ప్రబంధకర్తకునికిన్
దోడ్పోవు నిన్నెంచెదన్.

"ఇవిగో రమ్ము, రస స్రవంతు లివి నీ
హృన్నీరధిన్ నింపుకో;
మ్మివిగో లెమ్ము, సుధా కళా కలశకా
వ్య శ్రీలు; వేవచ్చి యీ
కవి రాజ్యము నేలుకో"మ్మనెడు నీ
కమ్రంపు టాహ్వాన మే
యువకున్ బోధిలజేసె నాడు నిను డా
యున్ నేడతం డర్థియై!

తడబడినాడు నాడె తన
దారులు స్పష్టముగాక, గూడెపుం
గుడిసెలలోని యెల్లరును
గుబ్బిదు ముండుట చూచి, లేచి, యే
సడియును లేని రేయి గని,
జాడలు తోచక బెంగటిల్లుచున్
అడుగిడినాడు నీ పిలుపు
నన్ జిగురించిన క్రొత్త యాశతో!

పవలు ప్రపంచ మెల్లగెలు
వంగల పువ్వులు చిమ్మచీకటిన్
దవిలి నిజాంగ రాగ మెట
దాచినవో! యెద పట్టజాల కే
యువిదయు ద్రుంపరాదు, అళి
యున్ భ్రమజెంది కలంచబోదు, చెం
దొవలు - గులాబు లన్న గుఱు
తుల్ కనిపించవు కాళ రాత్రిలో!!

తామరపూలు, తుమ్మెదలు,
దాపటి మావి చిగుళ్లు, కోయిలల్,
ఏమియు లేవు, సర్వము ల
యించె తమిస్రమహోల్బణమ్ములో,
భూమి సమస్తమున్ మునిగి
పోయిన లోతుల నుండి లేచి కాం
క్షా మధుకమ్ము పూచె గగ
నమ్మున తామర తంపరై వెసన్.

పిలిచిన పిల్పు మాత్ర మగు
పించ గుపించని కాంతిరేఖగా
తెలుపుచు నున్న దారుల ప
దే పదిగా నడయాడి, యేతదం
చలములు పార్లి, యావలి కొ
సన్ గుసుమించిన స్వప్న వాటిలో
నిలిచి నుతించినాడు జన
నీ! భవదాజ్ఞకు దోయిలించుచున్.

"కాలము పొంగి పొలు నొక
    గంటకు వేయి మయిళ్లుగాగ, తత్
కూలపుటంచు పై కదల
    కుండగ నిల్చితి నేను మాత్రమే,
ఏలను జీవిత" మ్మనుచు
    నేడ్చెడు నాతని జూచి ఫక్కునన్
నాలుగు దారులున్ గలిసి
    నవ్వెను, దువ్వెను పువ్వుటమ్ములన్.

అందినపూలు కోసికొని,
    అందనివాని గ్రహించి చూపులన్,
డెందము నీ మనోహర కు
    టీరముఖమ్ముగ సాగు చుండగా,
అందములెల్ల గుత్తగొని
    న ట్లగుపించిన యొక్క మల్లెపూ
పందిరి క్రింద జేరి శ్రమ
    వాయ క్షణమ్మత డాగె దారిలో!

కోరి నీపూజ కోసమ్మై కోసికొన్న
పూలనెల్లను దోసిట బోసికొనుచు
క్రొంజటను గ్రుచ్చుకొన్నదో కువలయాక్షి,
నీకుదనకు నభేదమున్ తీరుతోప!

అతివ పల్కున నీపిల్పు నాలకించి
లలన పెదవిపై నీ కోర్కెలను గ్రహించి,
వనిత రూపున నీయేపు ననుభవించి
ని న్నుపాసించె సత డామె కన్నులందు.

ఎఱ్ఱిగన్నేరు పొదలలో, నిందుమల్లి
కుంజముల, నల్లగల్వల కొలకు పైని,
గున్న మామిడి క్రీనీడ గుడిసె లోన
జ్యోతి యతనికి నీయీడు జోడు నొసగు!

ఇది వారి యాంతరంగిక
సదమల జీవిత విధమ్ము, సంఘములో వా
రిది చివరి పంక్తి, పండిత
సదస్సులో లేదొకింత స్థానము తమకున్!

ఏ నటువంటి యింట జని
యించితి, మాధవకాలమోహనో
ధ్యానపు బడ్డులో పసిడి
తామరలో చిఱు తేటి చందమై
మానిని నన్ను బిల్చి తన
మంచె తలాపిట బెట్టి మ్రొక్కె, స
మ్మానిత నైతి నూతన స
మాజము నేన సృజించి నట్లుగా!

నన్ను గాంధాంధకార పర్ణకుటి కెల్ల
జీవన జ్యోతిగా జేసి చెల్వనిలుప
అంతవఱకును లేని యనంత వస్తు
జాల మింద్రజాలముగ సాక్షాత్కరించె!

తమములో దాగి కనిపించ దంతె కాని
లేని దన్నది విశ్వాస లేదొకింత
కాంతి కిరణమ్మునకు వాడి కలుగుకొలది
చీకటుల లోతులోతులు చించగలుగు.

నవనవోన్మేషమగుచు విజ్ఞాన తేజ
మెంతదూరము పోగల దంతమేర
వాస్తవమ్ముగ నిను గనవచ్చు నన్న
సత్య ముజ్జ్వలమ్ముగ గవాక్షమ్ము దెఱచె!

ఇన్ని యుగమ్ము లేగినవి,
ఇందరి సుందర మందిరాల యు
భ్యున్నతి జూచినాను, "కుల
మున్ గుణమున్" గలవారి చేతిలో
మన్నన లందు కొంటి, నస
మానవయోగుణ రూప రాశి యా
యన్నుల మిన్న స్నేహమున
నబ్బిన సౌఖ్య మెఱుంగ నెప్పుడున్.

పేదతనము చేత పీడించ బడుచుండి
పాత గుడిసెలోన వాస ముండి
పెదవి దాట నీదు పీయూషమే తప్ప,
కంట జాలనీదు కాంతి తప్ప!

ఏదో పరిహాసమాడుచు మీద వంగి
సఖుని ముద్దిడుకొన్న దా చంద్రకిరణ!
తత్సుధాసిక్త తరళ నేత్రముల ముందు
గ్రుడ్డి దీపమునై నేను గూట నుంటి!

విశ్వమున భూమి, భూమిపై విరుల దోట,
తోటలో గొంప, కొంపలో బాటసారి,
బాటసారి కరమ్మున పాత కలము,
కలములో గ్రొత్త విశ్వాలు కతలు చెప్పు!

కంది కంపలతో పెండె కట్టు కట్టి,
కొబ్బరాకులు తూరిచి, గోమయమ్ము
నెల్లమన్నును పిసికి పట్టించినట్టి
గోడలవి, నన్నుజూచి గగ్గోలుపొందె!

భాను రశ్మిని మబ్బుల భంగి, నావె
లుంగు నెల్లను గోడలు మ్రింగివైచి
మసక చీకటిలో తమ యసలు రూపు
దాచుకొన గోరుచున్నట్లు తోచె నాకు!

గోడలతో రాజీపడి,
నీడలతో వానిలోని నెరియల నెల్లన్
పూడిచి, నే గది నంతయు
జూడన్ దొరకొంటి జంకుచున్ మెల మెల్లన్.

ఒకమూల మంటిపాత్రికల దొంతరలతో
ఆరిపోయిన పొయ్యి చీరుచుండ,
ఒకచోట ప్రాత పేటికల మూతలు త్రోచి
శూన్యం బెదో తొంగి చూచుచుండ,
ఒక ప్రక్క బ్రక్క వాటిక నుంచి గైకొన్న
సంపంగి పూదండ సణుగుచుండ
ఒక యెడ చింకి పేలికలతో దండెమ్ము
సిగ్గున చాటుకు తగ్గుచుండ,

మల్లెపూలకు మాత్రమే మనసు విప్పి,
కాంతుమోమున మాత్రమే కన్ను నిల్పి
మానిని యెదో యెదో మేల మాడుచుండ
ఒక్కటే గది-అది చాల చిక్కియుండె.

గదిగోడు చూడ డాతడు
ముదితయునాతనికి నీడ, మోహావశులై
పెదవులలో ననురాగపు
మదిరన్ సేవింత్రు, మేను మఱతురు దానన్.

గట్టుపై దర్భగడ్డి దుబ్బులు కోసి
కొమ్మ కూర్చిన చాప గూరుచుండి
బుడమ గట్టున ప్రత్తి వడికిన నూలుతో
వనిత యల్లిన బనియను ధరించి
రామబంధువు తోట రాల్చిన యీాకతో
సకి తీర్చి నట్టి తూలికను బట్టి
కోయతెచ్చిన కరక్కాయలు మఱిగించి
చెలువ నండిన సిరా చెంత నుంచి

అతివ చేసిన చేతి కాగితము మీద
పడతి పెట్టిన ప్రమిదె దీపమ్ము ముందు
తరుణిలో నిన్ను, నీలోన తనను గనుచు
కేళి నాతడు రచన సాగించు చుండె.

అనియు నానకున్న వెలు
గందని చీకటి మూల నేదొ సా
మాను గదల్చి, కెవ్వుమని
మానిని ఫక్కున నవ్వె నంత, గు
మ్మానికి దూకి పామొకడు
మాలతి తీగల మాయమయ్యె, వ
క్షానికి ప్రాకి వేదన యొ
కండు స్వరూపము దాల్చె నామెలో!

గోడ క్రీనీడ నయిరేణి గూనక్రింద
వెచ్చగా పండుకొనియున్న వెజ్జిపాము
బెదరి పర్వెత్తినది ముళ్ల పొదలలోకి
ప్రియముగును గాకయంచు ప్రార్థించునామె!

తేళ్లు, పాములు, కోళ్లు, కుందేళ్లు, లేళ్లు,
పిచ్చుకలు, రామచిల్కలు, పికము, అళులు,
తోటగల వెల్ల నీదంపతులకు చెలులె!
వారి హృదయమ్ము వసుధైక వసతి గృహము.

మించి నట్టింట వరలక్ష్మి మెలగునట్లు
కాలి మట్టెలందెలు ఘల్లు ఘల్లు రనగ
క్షణములోనెల్ల పనులను జక్కబెట్టి
చాన తానంత గూర్చుండె సఖుని చెంత.

నాకు భీతిల్లి గదిలోని చీకటెల్ల
కురుల నెపమున సుమవేణి వరణుజచ్చి
మల్లెపొదగ నెంచిన యామె మగని చూపు
తుమ్మెదల బారిబడి త్రుళ్లి త్రుళ్లిపడును!

ఇరుల గముల నెల్ల కురుల కుచ్చుగదాల్చి
వచ్చి, సుకవిచెంత పౌర్ణమాసి
కూరుచున్న రీతి, కొమరొందు నాసతి
మల్లె పూలతోడ, మరులతోడ!

వక్షమాతని వామపార్శ్వమ్ము నొఱయు,
చెంప లాతని చెక్కిళ్ల స్నేహ మలర,
సుదతి యాతనిపై వ్రాలి చదువసాగె
వ్రాయబడుచున్న పద్యంపు ప్రతీ పదమ్ము.

అక్షర మక్షరమును సలి
నాక్షి పఠించుచు ప్రహృష్టయగుచు వసింపన్
అక్షర సత్కావ్యం బత
డక్షయ భావాభిధాముడై నిర్మించున్!

అతడతడు కాడు – కవితా వియద్ధు నీ ప్ర
వాహమున నీతగొట్టు దివ్యక్షణాల,
అమృత సౌందర్య సృజనాత్మ కాత్మలెల్ల
నతని లో జచ్చి వికసించు నంత సేపు!

కావ్యరచన వారి కాహారమ్మైనట్లు
వలపు గ్రోలి బ్రతుక గలిగినట్లు
పరమ ధనము లెల్ల కరమందె యున్నట్లు
విమల మతుల వారు విశ్రమింత్రు.

ఒకమూల మిణుకు మిణుగురు,
ఒకమూలకు గాంతులంపు నుడురాజములున్,
ఒకమూల నేను, నిటులా
సుకవిన్ సేవించినాము శుభ్రాత్మములన్.

మల్లెపూల నుండి, తెల్ల గల్వల నుండి,
కడిమి కొసల నుండి, యుడుల నుండి,
పాల పుంత నుండి ప్రవహించి యాతని
మనసు ముంచునేదొ మధురసమ్ము.

పరవశము నంది యాతడు వ్రాయసాగె,
పంచమస్థాయిలో నామె పాడసాగె,
కాంత గళమున నేను నాగళము గలిపి
వినుతి జేయగ సాగితి విశ్వకవిని.

"వ్రాయుదు వెన్ని కల్పముల
బట్టియొ తీరిక లేనిరీతి వి
శ్వాయత కావ్య, మింక నొక
పారముచేర, దికెన్ని నూతనా
ధ్యాయము లున్నవో తెలియ
దయ్య రచింపగ,నింత హాయిగా
తీయుము లల్కు నీ కలము
దెంత సుధాప్రహదమో, మహాకవీ!

రసమయమ్మైన నీ కవన
రాజ వనమ్ముల నొక్క తేటినై
మెసలుచు, నింత కాలమొక
మేరకు పీఠికె చూడలేదు, సా
రసములు లేవు - గడ్డి పువు
రంగుల వాకిటి శోభనంపు గ్రొం
బసపునకై న నోచు కొన
మా? మరికెప్పుడు పారిజాతముల్?

పూవులలోన తావి, పువు
బోణులలోన బవిత్ర శీలమున్,
మావులలోన గోకిలము,
మాపుల జుక్కల బాలచంద్రునిన్
భావనచేసి మా కొసగి
నట్టి మహాకవి! అందుకొమ్ముమా
జీవన శుభ్రవాహినులు
చేరుచున్నవి నీ హృదబ్ధికిన్!

పదముల మేము కూరుపుల
పద్ధతి నర్థము లిచ్చు నక్షరా
స్పదమగు విశ్వకావ్యమున,
ఛందము, శబ్దము, పద్యరూప సం
పద కనుగుణ్యమౌ గతి స
మంచిత రీతి రచించుచుండి, యే
పద మెట నుంతువో, తుడిచి
వైతువొ, చిక్కవు భావ వైఖరుల్!

ఈ విశ్వమ్మును విప్పిచూచి, యిట మా
కేమున్నదం చేడ్వగా,
పూవుల్ చూపి, పికమ్ముజూపి, మధు భూ
ముల్ చూపి-యేవేవొ లీ
లావర్ణమ్ములు, నిస్వనమ్ములు, కళా
లాలిత్యముల్ చూపి, మా
త్రోవన్ మల్పితి, వేది నీ కరుణ సిం
ధు ఖ్యాతి? వర్షింపుమా!

నీవున్ నావలె నిద్రుపాసమున ని
    ర్నిద్రుండవై. యేదో భా
వావేశమ్మున జీవితమ్ము నొక ప
    ద్యమ్మట్లు నిర్మింతు! న
న్నే వర్గమ్మున జేర్చినన్ సరియె, కా
    నీ, వ్యర్థ శబ్దమ్ముగా
దేవా! వాడకుమోయి, కొల్తు నిను న
    ర్థిన్ పాద పాదమ్మునన్!"

పదపదమ్ము స్పృశించుచు, పాదపాద
పద్మ మధువును గ్రోలుచు, పద్యపద్య
పూర్ణ రసమున లీనమ్మైపోవు, చేను
ప్రకృతి రచయిత నూహించి పాడినాను.

పాడిన కొలది కంఠము పల్లవించి
మధురమ్మై చిందు కెమ్మోవి మధురసమ్ము,
హృదయ పాత్రము నిండి పొర్లిన కొలంది
ముందు నిల్చితి నీవు సమ్మోహనముగ!

పేద కేనుగు నిచ్చిన విధము నాకు
నింత మాధుర్య, మెట్లు జీర్ణించుకొందు?
రమ్యతా రసబ్రహ్మ పారమ్యమందు
చేరుటెట్లు నాయిచ్ఛ నాచేత లేక?

ఈ విశ్వమందు లేదే
భావమ్మును నిన్నుమించి, ప్రకృతి స్థితికిన్
నీవే బాహ్యాంతరములు,
దేవీ! నినుగంటి నన్యదృష్టి నశింపన్.

లాలిత్యమునకు గులాబిరేకను జూపి,
పరిమళమ్మునకు సంపంగి జూపి,
అనురాగమునకు సూర్యానువర్తిని జూపి,
కారుణ్యమునకు బంకజము జూపి,
దరహాసమునకు గుంద ప్రసూనము జూపి,
రమ్యేక్ష కిందీవరమ్ము జూపి,
మాధురిమకు నవ్యమందారమును జూపి,
పావనతకు ముద్దబంతి జూపి,

ప్రణయమునకు గదంబ కోరకము జూపి,
మోహనాశంసనకు మావిమొగ్గ జూపి,
నీవు మాత్రము కాన్పింప, కీ విధాన
తప్పుకొందువు, తల్లి! ఆదర్శమందు!

సృష్టి వ్యక్తిత్వ మందున జూడగలము
ఒక్కొ కెడ నీదు రమ్యత లక్కొకటిగ,
మొత్తముగ నిన్ను పొందెడి మోహమున్న
ప్రకృతి నంతను సందిట బట్టవలయు!

అవిరతాంధ తమోద్రి సానువుల బుట్టి
వెలుగు వాగులు ప్రవహించు వివిధ గతుల,
వాగులనుగట్టి, గుండెలు సాగుచేసి
నిన్ను కవి కృషీశ్వరుడు పండించుకొనును.

భావ, భౌతికవాద వివర్తనమ్ము
నాస్తి కాస్తిక సంఘర్షణమ్ము నెల్ల
పద్మబంధిత మధుప సంభ్రమమె, యెందు
రమ్యరీతుల రమియించు రసవివక్ష.

సఖి యొసంగిన సుఖ పరిష్వంగ మందు
అతడు నీ శోభలెల్ల సంచితము చేసి
అనుభవించుచు పరవశుడైన ఘడియ
మూడు మూర్తుల నామె నిన్ బోలియుండె!

పర నారీత్వము తనలో
పరివర్తితమైన నారి పరమేశ్వరి, యే
పరమార్థము లే దటుపై,
పరమేశ్వరి నేలువాడు పరమేశ్వరుడే.

తరుణ దంపతు లిర్వురా తలిరుశయ్య
ప్రణయలీలా కలాకలాపములు నెఱప,
అల సరస్వతీ చతురాననుల మనోజ్ఞ
మణిత కథతోడ సూరన్న మదికివచ్చె!

అది మదిని వదలి నాయెద
మెదిలెను, దీగూడు నేదొ మృదుభావమునన్
గదిలెను ముందుకు, నా స్థితి
చెదరెను, నేలపయి జాటి చితికితి నేనున్.

ముక్క ముక్కలుగా విచ్చిపోయె ప్రమిదె,
తైలమంతయు వేవేగ నేల నింకె,
దేహ మున్నంతవఱకె యే స్నేహమైన,
ఆత్మ యెంతటి పారతంత్ర్యమున బ్రతుకు!

లేదు తైలము, ప్రమిదెయు లేదు, వత్తి
యొక్క టాధారముగ వెల్గుచుంటి నేను
అదియు బోయిన నేను బోవుదును దాన,
ఏ పదార్థము లేక లేదే వెలుంగు.

ఎలుక పిల్లయేదొ తొలగద్రోసిన దంచు
మగని పట్టు నుండి మగువ లేచి,
మరొక ప్రమిదె తెచ్చి, మంచినూనెను పోసి,
దాన నన్ను క్రొత్తదాని జేసె.

ప్రాత కాగితమున వ్రాయబడిన యొక్క
పద్యమును జూచితిని క్రిందబడిన నేను,
బ్రతుకు కొసతీగ పుష్పమ్ము పట్టు తప్పి
పృథివిబడి కాని కనబోదు వ్రేళ్ల గోడు.

"మేదిని కాలు దున్నవలె
మీదికి మీదికి బోవుచున్న, దే
రోదనమో కసుక్కుమని
రోదసి గుండెకు గ్రుచ్చుకొన్న, దే
భేదము హేతువో ప్రళయ
భీకర మారణ హోమ మింత, కే
బూదిని మాసిపోవునొ, ప్ర
భూ! భవదీయ కళాలయమ్మికన్!"

ఇంతవఱకును మనదీప కాంతలెల్ల
విన్నవించిన సర్వ మిందున్నదమ్మ!
పూర్ణ వైరుధ్యములతోడ పృథ్వి నేడు
వ్రీలి తనమీద తానె సవాలు చేయు.

ఎచట హృదయమ్ము లోపించు నచట సిరులు
రాసులైచేరి జీవ సారములు పిండు!
ఒక్క డాకలి వేయక ముక్కు చుండ
పెక్కు రాకలి తీరక పొక్కుచుంద్రు!

కూడు, గుడ్డ, కొంప – మూడే సుమీ నేడు
నరులు కోరుచున్న వరములెల్ల,
కోటి విద్యలైన కూటికోసమె యన్న
మాట మంత్రమయ్యె మానవులకు!

తిండి లభియించు టెట్లన్నదే సుమీ స
మస్యయై తినుచున్నది మనుజు గుండె,
అది విజృంభించి సర్వమ్ము నాహరించు
హవనమున్ గాంచి భీతిల్లు కవి కలమ్ము!

జీవితమే కవిత్వముగ
జేసుక నీ కవి కూర్చు కావ్యముల్
భావ సువర్ణ లేఖలు, క
ళార్ణవ రత్నమయూఖ, లన్నపూ
ర్ణావర హస్తరేఖలు, సు
రద్రుమ శాఖలు, కాని, యెవ్వరా
త్రోవకె రారు! పోవుదు రె
దో యొక "క్యూ"కు నిబద్ధ బుద్ధులై!

వాల్మీకి మొదటి కావ్యము పల్కినప్పుడు
కందమూల ఫలాలు కరువుకాదు,
వ్యాసుడు భారతామ్నాయమ్ము సమకూర్చు
నప్పటి కన్న పూర్ణమ్ము కలదు,
కాళిదాసుడు మబ్బు కబురు చెప్పిననాడు
జగమెల్ల సస్య సుశ్యామలమ్ము,
సూరన్న వాక్కళాసుందరి దీర్చి ది
ద్దిన నాడు రాజపోషణము కలదు.

గంజి కేంద్రాల నంజలి గట్టుకొన్న
అస్థిపంజర మాధుని కార్యభూమి!
కడుపునిండక పొలికేక లిడుట తప్ప
మధురకవితా రసానంద మందు టెట్లు?

బ్రతుకు, బ్రతుక నిచ్చు పశ్వాది గణములు
తమకు తాము శాసనములు లేక,
నర సమాజమందు కొరడాను పుచ్చుక
శాంతి భద్రతలను సాక వలయు!

గంగకీవల పంట కాన్పించని కతాన
అటు త్రివిష్టపముపై కరిగినారు,
వానర దేశాన వంతు గోరుటచేత
లంకాధి పత్యమ్మె లాగినారు.
ఐదూళ్లనే నీయు మన్న దానికి కురు
క్షేత్రమ్ము మరు భూమి జేసినారు,
మాది మాకిమ్మన్న మాటకు దేశ భ
క్తుల నెత్తుటన్ నేల దున్నినారు,

నాటి దేవాసురుల పోరు, నేటి వలస
రాజ్యములలోని ప్రజల పోరాట, మేది
యైన నొక్కటియే; లోక యాతనలకు
కలిమిలేముల తేడాయే కారణమ్ము.

దారిద్ర్యమ్మనసేమి? మానవున కీ
దైన్యమ్ము రానేల? కీ
కారణ్యమ్ముల-నర్ణవమ్ములను దా
స్యమ్మున్నదే జీవికిన్?
ఆరామమ్మున పుష్పమట్లు మనుటే
యాదర్శమై పుట్టి, యీ
కారాకారము దాల్పనేల నరుడీ
కౌటిల్య మేమందువో?

కోట్లకొలది మానవులకు గూడు, గుడ్డ,
కొంప లభియించు విధము చింతింపకుండ
పుణ్యమని, పాపమని ప్రాత పుస్తకముల
వ్రాసిపెట్టుట వలన లాభమ్ము లేదు.

సత్యమ్ము బల్కింప జాలి నారలె, హరి
శ్చంద్ర నాటక మెన్నొసారు లాడి?
పరపీడనమ్ము మాన్పం గల్గిరే, బుద్ధు
క్రైస్తు, గాంధీజీల కథలు చెప్పి?
అఘమును ద్రుంచి పుణ్యము బెంచజాలిరే,
పరదేవతల చిత్రపటము లమ్మి?
సర్వసమత్వమ్ము స్థాపించగల్గిరే
వేదాంత సూత్రముల్ వేయిచెప్పి?

నీతి శాస్త్రాల కుప్పపై నిల్చి, ధర్మ
నిర్ణయము గోరుచున్నాడు నేడు నరుడు;
రేపు తిండియెట్లను చింత బాపకుండ
దేవి? సంఘమ్ము నెటు చక్కదిద్దలేము.

ఓటమికి జంకి బ్రతుకు పోరాటమందు
ఏది దొరికిన నదె ప్రయోగించు జీవి,
జయమె జీవిత సాఫల్యమయిన కతన,
పంపు మెవ్వరి రాజ్యమ్ము వారికిచ్చి.

ప్రగతి కారణమైన ఘర్షణములోన
వేదనకు, రోదనకు హేతు వేల కలుగు?
విశ్వతోముఖముగ వెల్లి విరియు సృష్టి
పుష్ప మధుపమ్ములకు మధ్యపోటి పడుచు.

పుడమి సంఘర్షమున హాయి పుట్టినపుడె
అభ్యుదయ మగునది జీవితాధ్వమందు
కలిమిలేములు నడిపెడు కదనమందు
కోటి గుండెల కోరికల్ కూలిపోవు.

బ్రతుకొక సమస్య, నీ ప్రభుత్వము పరిష్క
రించ లేనిది లేదు ప్రపంచ మందు,
నీవు సంకల్ప మాత్రాన నింపగలవు
మానవాశాసుమమ్ముల మధురసమ్ము.

కష్టమునుకాదు, సుఖమునుకాదు బ్రతుకు,
అదొక ధర్మము; దాని జయప్రదముగ
నిర్వహించుట కవకాశ మిర్వవలయు,
ఉద్గతమ్మగు నపుడ సర్వోదయమ్ము.

మానవుని భావనోద్యానమందు పూచు
ప్రతిసుమమ్మును ఫలియించు వసతి నిడుము,
ఒకని కోర్కెను ఢీకొని యొకనికోర్కె
బ్రద్దలై పోవకుండ జాగ్రత్తపడుము.

వ్యక్తికి మరొక్క వ్యక్తి దాస్యమ్ము చేయు
దుస్థితిని బాపి, నీవ యితోధికముగ
సత్తువను మానవుని గుండె కిత్తువేని
క్రొత్తదారుల నతడు పురోగమించు!

ముందుగ జీవితావసర
ముల్ కొఱతీరిన, వెన్క మానవుం
డందము జూడ నోపు, పర
మార్థపు లోతులు తీయగల్గు, నా
నందముతో కళామధు ప
వనమ్ములు నింపగ నేర్చు మన్గడన్,
అందు కొనంగ జాలు భవ
దంఘ్రుల నప్పుడు సర్వలోకముల్!

కూడ గట్టిన జవమెల్ల కూటికొఱకె
వ్యర్థముగ మానవుడు నేడు వ్యయము చేయు,
తిండి బెంగను దొలగించెదేని, తల్లి!
గజ్జె కట్టెడె నిన్ను నాల్కపయి నిల్పి!

పొలములలోన పల్లములు
పూడిచి, గొప్పులు త్రవ్వి, యడ్డ క
ట్టలు నిడి రైతు కష్టపడు
టం బలె–సాంఘిక జీవనమ్ము వ
ర్ధిలుటకు మానవుండు పలు
రీతుల కంచెలు పాతి, చట్టముల్
వెలయగ జేసినాడు–తగ
వెక్కడి దుమ్మడి సేద్యమైనచో?

నాది నీదన్న భేద మంతకును, ధనము
దాచి పెట్టెడి స్వార్థమంతకును, భావి
రక్షితము కాక యునికి కారణము; కాన
సౌఖ్యమెల్ల నీయభయ హస్తమునె కలదు.

అవనీ భారము బాపగ
నవతారము లెత్తనేల? అజ్ఞాన తమో
జవనిక తొలగింపుము, నీ
యవకాశపు రుచులు మనుజు డాస్వాదించున్.

ఆయుమును ప్రాయమును దినివేయు నరుని
వ్యాధులకు, బాధలకు నెల్ల వ్యథల కొక్క
లేమి హేతువు; లేమియె లేకయున్న
మనుజ లోకమ్ము సంపూర్ణమై వెలారు.

కలిమి పోవు నంచు కల వాడు, లేమిని
లేనివాడు దిగులుతో నశింత్రు,
నాశనమ్ము లేని నవసృష్టికి పునాది
లేమి బూదె మీద లేప వలయు.

తీరిపోయినదేని యార్థిక సమస్య,
లోకమున రాజకీయము లుప్తమగును;
రాలు నధికారవాంఛ కారాకువోలె,
అంత బ్రతుకెల్ల విరిసి మారాకు తొడుగు.

సంతృప్తి కలదు కృషిలో
సంతోషముతోడ దాని సాగించిన; మా
ర్గాంతరము లేదు ప్రగతికి,
ధ్వాంతము జీల్చుకొని పైకి వచ్చుట తప్పన్.

విరులు భూమి నుండి, మెఱుపు మబ్బుల నుండి,
కాంతి తమము నుండి కలిగినట్లు,
నిఖిల జీవశక్తి నీనుండి ప్రవహించు,
వెడల నిమ్ము దాని వెల్లివిరిసి!

దీపసఖు లెల్లరును నీకు తెలుపుకొన్న
వివరములలోన కాన్పించు నవని కొంత,
పీడలను చీడలను బాపి పెంచెదేని
మానవారామ మభిరామమ్మై వెలారు!

ఈ రీతి నేను, జగతీ
భారమ్మును గూర్చి, నీదు బాధ్యతను గురిం
చూరక తలపోయుచు, నీ
యారాధన మున్గియున్న యతనిన్ గంటిన్

ఏ రస మెప్పు డే తరగ
నేగతి నుద్రతమ్మై, యుదగ్రమ్మై
మీరునొ, గట్టుపొర్లి పొలి
మేరలు ముంచునొ చెప్పలేము, కా
సారము కూడ తీవ్ర తర
ఝంఝకు నుప్పర మంటి పోయెడున్!
పారము లేని దీని కొక
పద్ధతి చూపుము సాగి పోవగన్.

ప్రగతి శీలము, శోభనప్రదము నైన
రాగరసమున నీకు తారళ్య మొసగి
పరమ సౌభాగ్యమున కాంత పరవశిల్ల
రచన చాలించి యత డనురక్తుడయ్యె!

ముదిత మోమును జూచు, నామోము జూచు,
వలపు గ్రొందేనె చిఱు నిషాతలకు బట్టి
నేను తగ్గిన కొలది యా నెలత హెచ్చి
అతని తలపును పూర్తిగ నాక్రమించె!

అపు డసూయతో నన్ను నే నరసి కొంటి,
ఆత్మ పరిశీలనము మంచిదయ్యె నాకు,
పడతీ కెమ్మోవి తీయగ పరిమళించు,
నూనె వాసన యేదొ నానుండి వెడలు!

ఆఖరైపోయె ప్రమిదె కాయమున చమురు,
ఆరిపోయెను తడివర్తి యాత్మ నుండి,
బ్రదుకు నిమిషాలపై నున్న యదను లోన
తవిలె మనసున శాశ్వతత్త్వంపు దలపు!

ప్రమిదె, వత్తి, నూనె, ధ్వంత నిప్పును
కలిసి వెలుగు దీప కళిక నేను
ఆఖరౌట యేమొ, అందు కేది కత మ్మొ
తెలిసి కొనగ దల్లడిలితి చాల.

చీకటి నుండి పుట్టి, మరి
చీకటి లోనికె గిట్టు కర్మ కే
లా కమనీయ కాంతుల ల
లాటము లాట తలమ్ము లయ్యె! నీ

చీకటి నెల్ల గాల్పగల
శీలము వెల్గున కేల లేదొకో!
లోకము లేలకో తమసి
లోబడి మున్గుచు, దేలుచుండెడున్!!

తరుమగలదె కాని హరియింప నేరదు
దివ్వె యెట్టిదైన తిమిరములను,
శక్తికలదె యయ్యు చైతన్య మిసుమంత
కప్పు తాకె నేని గుప్పుమనును.

నల్ల నేల నుండి పల్లవించిన మల్లె
డుల్లి పోవు సుఖుని యుల్లమందు,
అంతమాత్రమైన యానంద మెఱుగని
బ్రతు కిదేమొ యంత్రగతి గమించు!

నల్లని చీకటి కడుపున
తెల్లని వెలుగెట్లు కల్గు? స్థిర జీవన సం
పల్లహరి కాక యుంటకు
తల్లీ! కతమేమి! తెలయ దణుమాత్రమ్మున్!

వెలుగుల కెల్ల తల్లియగు
విశ్వ సరస్వతి పుట్టినిల్లె యీ
తొలగని యంధకార మని
తోచదు వెల్గెడు నంతసేపునున్,

కలగితి వత్తిపైని మమ
　　కారము తీరక, తీరుచున్న మే
రల నిజరూపముల్ తెలియ
　　రాక పెనంగితి మృత్యుమూర్తితో!

సత్త్వ సంపన్నమును, సర్వశక్తియుతము,
పూర్ణమును నైన తమముతో బోరు టెట్లు
కాంతి మాత్రము గుణమైన కళిక? రత్న
మెట్లు రత్నాకరమ్ము నిర్జించగలదు?

నూనె లేకుండ నను వెలుంగు మని కోరు
కైసరుని కోర్కె తీర్చు మార్గమ్ము లేక
ప్రజ్వరిల లేని రసహీన భావమట్లు
అణగి పోతిని, శూన్యాన నారిపోతి.

కాంతియును జీవనమ్ము నొక్కటియె, వాని
నారకుండ నిల్పుట యసాధ్యమ్ము కాదు,
చీకటిని బట్టుకొనగల్గు సిద్ధి యున్న
వెలుగునకు శాశ్వతత్వమ్ము వెలయు దాన.

రవి గల్గిన భువికే యీ
చివుకులు, పెరచోట్ల లేవు చీకటి వెలుగుల్
కవికలము నెరవు గైకొని
దివిగా భువినెల్ల తీర్చిదిద్దుము, తల్లీ!

చిమ్మ చీకటి రొమ్ముపై చిద్విలాస
వృత్తిమై చేరి వీణ వాయించు దివ్వె!
ఓ స్వయంప్రభ! ఓ పరంజ్యోతి! లెమ్ము
ప్రాణి ప్రతియింట నీదె యగ్రాసనమ్ము

ఏదో యొక దీపపు వెలు
గేదో యొక మూలమిణుక కే మానవుడున్
నీదారి దెలియ జాలడు,
నాదేవీ! లేచిరమ్ము నాతో భువికిన్!

దీప మారీతిని ముగించి, దేవి గూర్చి
వినయ వినమిత మగుచు వందనము చేసి,
ఆమె దరహాసమం దదృశ్యమయి పోయె,
దీపసభ తిరోహిత మయ్యె, దేవి మిగిలె!

ఎఱ్ఱదామర తోట యేపున వికసించి
నవసంధ్య సింహాసనము రచింప,
మల్లిపువ్వులు మంజుమణులట్లు తరళమై
పాలవెన్నెల చీర షరిధవిల్ల,
చీకట్ల మెసవి త్రెన్చిన తేంట్ల గమి రీతి
చెంపల నెఱికురుల్ చిందులాడ,
నల్లగల్వల చాయ నలుదిక్కులకు బంపి
కాటుక కనుదోయి కాంతులూర,

సూర్యచంద్ర ప్రదీపాది శోభలెల్ల
దినదినమ్మును వెలిగించు దివ్వె యామె
హాయిగొల్పెడి రసపూర రాసరేఖ
విరిసి, నను ముంచి, కరిగించి, వివశు జేసె!

ఆ మహానంద సుందర సీమ నొక్క
చిటికలో దాటి, నేనంత సిగ్గు పడుచు
ఆ రసైక కాంత విశ్వశుద్ధాంత మందు
వేడుకొంటిని "మన్నింపవే" యటంచు.

"నను మన్నింపు" మటంచు నే నుడువు నం
తన్, "చాలు, చాలించు, నూ
తన మీ ప్రార్థన, మెందు నేర్చితివి చా
దస్తమ్ము? నీకన్న ముం
దినుడే తూర్పు మొగాన ముద్దుగొనుచుం
డెన్ గాంచవో" యంచు మో
విని మోవిన్ గొని లేపుచున్న నిజ దే
విన్ గాంచి-మేల్కాంచితిన్!!

* * *